TOPLUM

HAFTALIK SİYASİ HABER VE YORUM DERGİSİ

YAVRUSUNU YİYEN KEDİ

250 kuruş sayı: 49 23 Mart 1973

partiler ve demokrasi

İLKOKUL ÖĞRETMENLERİ

İlkokul öğretmenlerinin meslek güvenliği yönünden talihsizliğini, üç yıl önce, bir Ankara gazetesinde açıklamıştım. Konu ve örnekler ilginç görülmüş olmalı ki, bir gün sonra, yine Ankara'da yayınlanan başka bir günlük gazete, bu yazıyı sütunlarına aktarmıştı...

Gerçi «GÜVENLİK» sözü öğretmen için artık yadsınacak bir deyim olmuştur! Hergün yüzlercesinin sürüldüğü, atıldığı bir ortamda GÜVENLİK'ten söz etmek bile bugün yersiz sayılabilir... Ancak ben bu fırtınanın bir gün dineceğine ve Türk Öğretmeninin, Ata'sının çizdiği yolda ve güvenlik içinde yine karanlıkla savaşını sürdüreceğine inanıyorum... Bu bakımdan, geçici duygusal kuralları değil, yerleşmiş (tasarruf)ları söz konusu edeceğim.

Yukarıda bahsettiğim yazıda, bir Millî Eğitim Müdürünün, isterse herhangi bir ilkokul öğretmen veya müdürünü, en az üç ay maaşından yoksun bırakabileceğini, yaşanmış örneklerle belirtmiştim... Bu yazıda da bir ilköğretim müfettişinin, herhangi bir öğretmenin haysiyetini ve onurunu çevre gözünde nasıl küçültebileceğini açıklamağa çalışacağım...

Daha önce söyleyeyim ki, içlerinde gerçekten değerlileri çok olan ilköğretim müfettişleri; gerek bugünkü tutum ve davranışları, gerekse uyguladıkları kişisel denetim sistemi nedeniyle, mesleğe yararlı olmaktan uzaklaşmış durumdadırlar!.. Özellikle Eğitim Enstitüsü veya yüksek bir okul mezunu olmayanların zararı daha da baskındır!. Oysa ki, meslekten —veya yaygın deyimle, çekirdekten— yetişen bu elemanların mesleğe ve meslektaşlara daha yakın, daha içten olması beklenir...

Şimdi bunlardan bir tanesinin ilginç öyküsünü anlatacağım :

Okul müdürüne söylüyoruz :

— Havalar soğudu, sobaları artık yaktırsanız iyi olur.

Müdürün cevabı :

— Müfettiş gelsin, bir soralım da...

Evet, müfettiş, sobaların yakılması işine kadar her şeye karışan; okulu ve öğretmenleri otomat varlıklar sanan bir kimse!..

Bu müfettişin istemediği tek şey, öğretmenlerle toplantı yapmaktır!. Ama toplantı zorunluğu doğarsa, o zaman da hiçbir öğretmene söz vermez... Konuşmasının ağırlık noktası, öğretmene vereceği raporun olumlu veya olumsuzluğunda düğümlenir... Yani rapor, aba altındaki sopadır...

Bu müfettişe göre, okul, tümü ile kendi eseri!. Öyle bir okul ki, başeğitimcisi hademedir.. Hademeden dayak yemeyen çocuk azdır!.

Bu ilkel tutumu yadsıyan veya eleştiren bir öğretmen, müfettiş için bir dikendir... Öyle bir öğretmeni susturmalı, korkutmalı... Ama nasıl? Bakın nasıl : Öğretmen sınıfta Cumhuriyet Gazetesi okutuyor.. Tamam... Ama bu öğretmene bir de leke sürmek gerek.

Eğitsel sorunlarda değil de bu gibi plânları hazırlamada uzman olan bu müfettiş için o da kolay!... «Öğretmen, kız çocuklarının saçlarını okşuyor.»

Hademe dayağının geçerli olduğu bir okulda, çocukların okşanması, gerçekten normal sayılmayacak bir davranış!.. Öyle ise suç hazırlanmıştır.. Ancak, bu yakıştırmanın olması için bir de siyasal baskı aracı eklemeli.. İşte «Cumhuriyet Gazetesi» bunun için yararlı...

Ve bir sabah müfettiş okula gelir. Suçlu öğretmen ve çocukları öğleci... Ama olsun.. Hemen dayakçı hademe, eline tutuşturulan bir liste ile mahalle arasına salınır... Hademe, çocukları çağıracaktır... Ayrıca bir de eğitsel (!) direktif : «Dersin ki, müfettiş gelmiş, sizi imtihan edecek..»

Hademe kapı kapı dolaşır, MÜFETTİŞ ve İMTİHAN sözleri ile irkilen çocukların bazıları ağlayarak, bu vakitsiz çağırı üzerine okula gelirler... Müfettiş, birer birer sorguya çeker onları :

«— Öğretmen saçlarınızı okşar mı?..

— Neden Cumhuriyet Gazetesi okursunuz?..»

Derken, Öğretmen gelir. Ona soruşturmanın gerekçesi anlatılır :

«— Hakkınızda otuz imzalı bir şikâyet var. Siz çocukların saçlarını okşuyormuşsunuz.. Hem de sınıfta Cumhuriyet Gazetesi okutuyormuşsunuz.»

Otuz imzalı şikâyet belgesi ortada yok!. Adalet Partisi İlçe Yönetim Kurulu yedek üyesi, bir gazeteci varmış.. Onda imiş.. Kendisi de görmemiş imiş o belgeyi!... Ama soruşturma yapılır.. Fezleke hazırlanır.. Sonuç şu :

Günün birinde, Millî Eğitim Müdürlüğünden Öğretmene bir yazı gelir : «Mufettiş A.Y' tarafından hakkınızda açılan soruşturma sonan baskı örneklerinden yalnız bir suç görülmediği, yine Müfettiş A.Y. nin raporundan anlaşılmıştır.» Yani, müfettiş isterse ipe götürür, isterse ipten alır...

Tabii çocuk velileri, vakitsiz okula çağrılan çocuklarına, bu çağırının nedenini soracaklar.. Öğretmenin «Saç Okşama» suçu, çevreye yayılacak.. Cevaplar ister olumlu, ister olumsuz olsun; mahallede öğretmene karşı bir kuşku uyanacak...

Bu öykü, bir taraftan Türkiye'de ilkokul öğretmenlerine uygulanan baskı örneklerinden yalnız bir tanesini belirtirken, öbür taraftan «Müfettişlik» sıfatını paravana yapan haysiyet ve şeref cellâdı bazı kimselerin nasıl da iblisvâri plânlar kurduklarını ve bu alanda nasıl beceri sahibi olduklarını ortaya koymaktadır!..

Şu hale bakınız.. Ortada şikâyetçi yok.. Şikâyet belgesi yok.. Ama 35 veya 40 yıllık meslek hayatı (Takdirname)lerle süslü herhangi bir öğretmene, vicdansızca nasıl da leke sürülebiliyor!..

Sonra da, «Türkiye'de bu kadar öğretmen istifa etti, şu kadar öğretmen Almanya'ya gitti.» deniyor... İnsafla düşünülsün.. Böyle bir mekanizmanın çarkları arasında bırakılan ÖĞRETMEN'den, başka türlü nasıl bir davranış beklenir?!..

OSMAN TÜNGER

(İSTANBUL)

TOPLUMDA
HABERLER / YORUMLAR — BU HAFTA

● Geçtiğimiz haftanın en önemli, kamuoyunun en fazla ilgisini toplayan olayını saptamak için bir anket yapılsa, alınacak cevap, kuşkusuz, «Cumhurbaşkanı seçimi» olacaktır. Geçen hafta bütün Türkiye'nin gözü Ankara'ya çevrilmiş, çeşitli başkentlerden gelen yabancı gazeteciler de, dünya kamuoyuna Türkiye'deki seçimin gelişmesini duyurmuşlardı. TOPLUM, Cumhurbaşkanı seçimini, en geniş şekilde vermek için bütün istihbarat ekibini seferber etti. Bu konudaki haberlerimizi beğeneceğinizi umarız.

Mehdi Zıt'ın yazısı 9'uncu sayfada

MİZAH ·
Turhan Selçuk
Hasan Hüseyin
Tonguç
Seydali
Sami Caner

TOPLUM'a göre
İKİ TERCİH
Yazan : TURHAN ERKER
6'ncı sayfada

● Anayasa değişikliği parlamentoda kabul edildi. Geçtiğimiz hafta Cumhuriyet Senatosunda yapılan görüşmelerde CHP'liler Anayasa değişikliğine karşı çıktılar; çünkü o sıralarda henüz, Anayasayı değiştirmekten yana değillerdi. Cumhuriyet Senatosu'nda yapılan görüşmeleri «Anayasa» başlığı altında bulacaksınız.

● Geçen hafta İzmir'de Toplum Polisi'nin yaptığı tatbikatla ilgili yazı, 16 ve 17'nci sayfalarda: «Hedef işçiler mi?»

● 18 ve 19'uncu sayfalarda M. Hadi İlbaş'ın yazısı var: «Neyi paylaşacağız?»

● Orta-Doğu Raporu'nda, «Orta - Doğu ve Türkiye» ele alındı (22 ve 23'üncü sayfalarda)

● Hasan Hüseyin'in «Yüksek bir huzura» yazısı 25'inci sayfada.

TOPLUM'dan

Sevgili TOPLUM okuru,

Cumhurbaşkanlığı seçiminin daha aylar önce başlayan heyecanı, seçim turlarının atılmaya başlandığı 13 Mart gününden bu yana artarak sürdü. Görünüşe göre, daha da sürecek... «Sağlam yerden duydum» la başlayıp «mış»la biten cümlelerin kol gezdiği (hep söyleriz: Basının yazmadığı ortamda en büyük tiraj, fısıltı gazetesinindir) başkentin bu havası, kısa zamanda bütün yurdu etkiledi...

TOPLUM baskıya hazırlandığı sırada, Cumhurbaşkanı seçimini saplandığı çıkmazdan kurtaracak formül, Anayasa değişikliğinde bulunmuştu. Anlaşıldığına göre, bu çıkmazın da suçlusu Anayasa görülmüştü ve kabak yine Anayasamızın başına patlayacaktı.

TOPLUM okurları iyi bilirler ki, bu dergi, daima 1961 Anayasasının savunucusu olmuştur, TOPLUM'un inancına göre, toplumumuzun içine süreklendiği huzursuzlukların nedeni, bazı partilerin ve politikacıların söylediklerinin aksine 1961 Anayasasının sağladığı özgürlük ortamı değil, Anayasayı uygulamayan, uygulama yeteneğini göstermeyen siyasal iktidarların beceriksizliğidir. Bu nedenle de TOPLUM, Anayasa'da yapılmak istenen bütün değişikliklere karşı çıkmış, her değişikliği geriye atılmış adım saymıştır.

Bu defa yapılmak istenen değişiklik için de TOPLUM ayni şeyi düşünmekte ve bu değişiklik gerçekleşirse, demokratik düzenin yeni bir yara alacağına inanmaktadır. Anayasa değişikliği yolu bir kere açılınca, nerede durulacağının belli olmadığı, geçen denemelerden anlaşılmış olsa gerektir. Bu defa da seçim ertelemesi konusunda açılmak istenen çığırın, genel seçimlerin ertelenmesi yolunda bir Anayasa değişikliğine kadar varmayacağını kim temin edebilir?

Bu yüzden de, Cumhurbaşkanı seçimini ertelemek için Anayasayı değiştirmek isteyen partilerin tutumu, bu haftaki kapak konumuzu teşkil etti.

Saygılarımızla

TOPLUM
cuma günleri yayınlanır haftalık siyasi haber ve yorum dergisi

GAMAYA Gazetecilik Yayın Limited Şirketi adına Sahibi ve Genel Yönetmeni
Turhan ERKER

Sorumlu Yazı İşleri Müdürü :
Abdullah Emre İleri

TEL : 18 07 59

YÖNETIM YERI : Meşrutiyet Cad. Hatay Sok. 10/15 Bakanlıklar Ankara
HABERLEŞME : Posta Kutusu 160 Ulus Ankara

TOPLUM Dergisinin bu sayısı, Başkent Matbaacılık tesislerinde dizilmiş ve basılmıştır. Klişeler Emek Klişecilik'te yapılmıştır. Dağıtım : Hür Dağıtım

ABONE
6 aylık (26 sayı) 65 TL.
Yıllık (52 sayı) 125 TL.
Yurt dışı (uçak) 190 TL.
ABD (uçak) 310 TL.

TOPLUM

TÜRKİYE

Cumhurbaşkanlığı

Hârika formül

(Kapaktaki konu)

Türkiye'nin 6'ıncı Devlet Başkanını seçmeğe uğraşan T.BM.M.' nin geçen hafta Çarşamba günü yapacağı toplantının, Başkan Sabit Osman Avcı tarafından —Muammer Erten'in iddiasına göre, yasa dışına çıkmayı da göze alarak— ertelenişinin gerçek nedenini TOPLUM muhabirleri, aynı günün akşamı öğrendiler ve basılmakta olan derginize yetiştirdiler. Bir hârika formül bulunmuştu: Cumhurbaşkanlığı seçimi, genel seçimlerden sonraya ertelenecekti.

Bu formül, aslında, TOPLUM okurlarına hiç de yabancı değildi Çünkü 1972 yılının Aralık ayı başlarında bir CHP yetkilisi, TOPLUM muhabirlerinden birine, «CHP'nin Cumhurbaşkanı adayı olarak tek başına bir isim önermesi ve kabul ettirmesi olanağı, sayısal bakımdan, sözkonusu değildir. Şu anda kendisinin de bir adayı yoktur. Bu bakımdan, CHP bütün önerilere açıktır. Sayın Sunay da bunların içindedir ve hattâ sözkonusu edilecek adayların başındadır» demişti. (Toplum, 8 Aralık 1972, Sayı 34, Sayfa 4.)

TOPLUM okurlarının, bu alışkanlıkla, önce pek yadırgamadıkları yeni formül, birçok politikacı, başyazar ve yazar tarafından da olumlu karşılandı. Bu Kristof Kolomb yumurtasını tabağa ilk oturtmuş olmada, oturtulduğunu ilk önce görmede, hikâyesini, haberini ilk vermede baş döndürücü bir yarış başladı. Hız o kadar büyüktü ki, sağda solda yuvarlanmak üzere duran taşları, önde çekilmiş olan duvarları, arkadan atılacak çengelleri bir süre kimse göremez, düşünemez oldu.

Yumurta cılk çıkınca..

Fakat aradan 24 saat geçince, Cumhurbaşkanlığı seçiminin ertelenmesi değişkeninin, Anayasadaki süreler, Senato aritmetiği yönlerinden gerçekleşme şansının yüzdeyüz bir kesinlik taşımadığı anlaşıldı.

Nitekim CHP Parti Meclisi, 16 Mart Cuma günü yaptığı toplantıda, yalnız bu çözüm yoluna bel bağlamıyarak, «Bundan sonraki safhada da, gerekirse, Cumhurbaşkanı seçiminin yaklaşan genel seçimlerden sonraya ertelenebilmesi dahil, bütün demokratik yolların aranması için Genel Başkanın yetkili kılınmasını» uygun gördü.

Ertesi gün yapılan CHP Senato ve Millet Meclisi Ortak Grup toplantısında ise İzmir Milletvekili Kemal Önder, Anayasa hukukundan doğacak çok ilginç bir duruma dikkati çekti. «**Cumhurbaşkanlığı seçiminde bir kilitlenme yoktur. Kilitlenmeyi bizim daha önce aldığımız Grup kararı yaratmıştır. Önce bu Grup kararını kaldırıp, Grupu serbest bırakalım, bakalım ondan sonra kilitlenme olacak mı?**» diyen Önder, Anayasa gereğince Cumhurbaşkanlığı koltuğunun 28 Mart'ta boşalacağını ve Cumhurbaşkanlığı seçiminin ertelenmesi halinde Cumhurbaşkanına vekâlet edecek kimsenin süresinin uzatılmış sayılacağını belirtti.

Partiler, **«anahtari bendedur»** türküsünü çağırmaktan vazgeçmedikçe ve bir kez hukukun zorlanması yönüne gidildikten sonra, **«erteleme değil, görev süresini uzatma»** denilebilirdi; Anayasa değişikliği 28 Marttan sonra gerçekleşse bile, **«makabline teşmil»** edilebilirdi; bunların hiçbirisi yapılamazsa, önce İçtüzük değiştirilerek, süreler istenilen biçime sokulabilirdi. Ama, en küçük bir ters olasılığa bile kapıyı aralık tutmamak gerekiyordu. Çünkü durum raslantıya bırakılacak gibi değildi. Yapılacak Anayasa değişikliği «makabline teşmil» edilemediği takdirde, TBMM'nde yeter sayıda oy toplayamamış olan AP adayı Tekin Arıburun, Senato Başkanı olarak, vekil sıfatıyle gidip

SINAV KAÇAKLARI

Türkiye, 12 Mart 1971'den beri, bir görüşe göre «olağanüstü», bir görüşe göre «olağandışı» ve bir görüşe göre de «ara rejim» içindedir.

Türkiye'de 12 Mart 1971'den beri de, bütün görüşlere göre, bir olağan rejime geçme çabası, iddiası, isteği vardır.

Ve Türkiye'de herkes, son iki yıl içinde şu soruların cevabını aramıştır :

Olağan rejime ne zaman geçeceğiz?
Olağan rejime geçebilir miyiz?
Olağan rejime geçirirler mi?

Bunlara karşı bir ağızdan verilen, »olağan rejime geçilecektir, hem de en kısa zamanda geçilecektir» cevabının mihenk taşı da Anayasada idi.

Çünkü Anayasada, 1973 yılı sonbaharında seçim vardı. Geçtik, geçeceğiz, geçiyoruz iddiasının ne derece doğru olduğunu seçimlerin ertelenip ertelenmemesi, ertelenmediği halde de yapılış biçimi ortaya çıkaracaktı.

1973 sonbaharındaki bu rejim sınavına ise, yine Anayasamız daki güzel bir raslantıyla demokrasimiz, 28 Mart 1973'te yapılacak bir kanaat notu ile girecekti.

Ak ile karayı seçebileceğimiz ay diye iple çektiğimiz Mart 1973 geldi. Ve demokrasimiz, kanaat notunda kocaman bir sıfır aldı. Ama bu sıfırı öğretmenler vermedi; partiler, sınavdan kaçtılar. Hem de basit bir yoklama sınavından...

Bir edebiyat öğretmeni okusa, bu yazıya o da bir koca sıfır verir. Çünkü teşbihte kural, zayıfın kuvvetliye benzetilmesidir.

Zırt zırt Anayasa değiştirilen ülkede sınav yönetmeliği mi değiştirilmiyecek!.. Biz, evelallah, kanaat notu alamayan öğrenciyi de sınıf geçme sınavına sokarız.

Ama, o biçim sınava!..

Cumhurbaşkanlığı makamına oturacaktı. Ondan sonra da AP için turların aylarca uzamasında hiçbir sakınca kalmıyacaktı.

Arıburun'u bu hukuksal zorlamadan başka, Senato aritmetiği de Cumhurbaşkan vekili yapacak güçteydi. Zira Senato'nun tam üye sayısının üçte ikisi olan 122 oy, AP ve CHP oylarının toplamının üstünde bulunuyordu. Senatoda AP'nin 90, CHP'nin 19 sandalyesi vardı. İki partiden hiç olumsuz oy çıkmayacağı hesaplansa bile, 19 oya daha ihtiyaç duyulacaktı. DP Grupu, açıkça, değişiklikten yana olmadığını bildirmişti. Tabii senatörlerin tutumunun da tartışma götürür yanı yoktu. CGP ise bir AP - CHP işbirliğini desteklemekle, elinde bulundurduğu hükümet etme olanağını kaçırmış olacaktı.

«Demokratik» formül!

Bütün bunlar CHP Genel Başkanınca da biliniyordu. Bülent Ecevit, geçtiğimiz haftanın son gününde yaptığı basın toplantısında, Cumhurbaşkanlığı seçiminin ertelenmesi konusunun Parlamento aritmetiği bakımından uygulanabilir nitelikte olduğu kesinlikle saptanmadan Meclis Başkanı Avcı'nın bu konuda girişimde bulunamıyacağını açıkladı ve:

«— Bu aşamaya kadar yapılan bazı hesap ve tahmin hatalarının ne kadar olumsuz sonuçlar verdiği, ne kadar huzursuzluk nedeni olduğu ortadadır. Bu aşamadan sonra da aynı hataya düşülmemesi çok iyi olur. Sayın Meclis Başkanı buna dikkat etmektedir.» dedi.

Parti liderlerinin —Genelkurmay Başkanının da onayını alarak— benimsedikleri bu «demokratik» formülün bütün engelleri aşarak gerçekleşebileceği düşünülünce de, —bir zamanlar Nasrettin Hoca'nın yaşadığı bu topraklar üzerinde—, «ya yol olursa?» sorusu kendiliğinden akla geliyordu. Cumhurbaşkanlığı seçiminin ertelenmesi için ileriye sürülen nedenler, genel seçimlerin ertelenmesi için de pekâlâ ileri sürülebilirdi. Hiç değilse iki yıl sonra yapılacak Cumhurbaşkanlığı seçimi sırasında Parlamentonun aynı çıkmaza sokulmıyacağını kim güvence altına alabilirdi? B. Ecevit'in deyimiyle, «yenilenecek olan parlamentonun yeni kom-

PARTİLER VE DEMOKRASİ
Yavrusunu yiyen kediler!..

veya kullanılamayan olanaklar ortaya çıkarabilecek» miydi?.

Zurnanın zırt dediği yer

İş, bu noktada gelip, rejim meselesine dayanıyordu. Partiler, zamanında aday göstermedikleri için, oy toplayıcı yetenekte aday gösteremedikleri için, gösterilen adaylar üzerinde birleşemedikleri için, Parlamento bir çıkmaza girmişti. Hukuku zorlayarak bulunacak devalar, demokrasinin canlanmasına yetecek miydi? Mûcize fomüller icat etmekle uğraşılırken, genç demokrasimiz ölürse veya komaya girerse —ki şimdi gözle görülen asıl tehlike budur—, partilerin, yavrusunu yiyen kediden farkı ne olacaktı?

Herkesin, bütün sağduyu sahiplerinin istedikleri, iktidar açlığının bu sonucu doğurmamasıydı.

Partiler

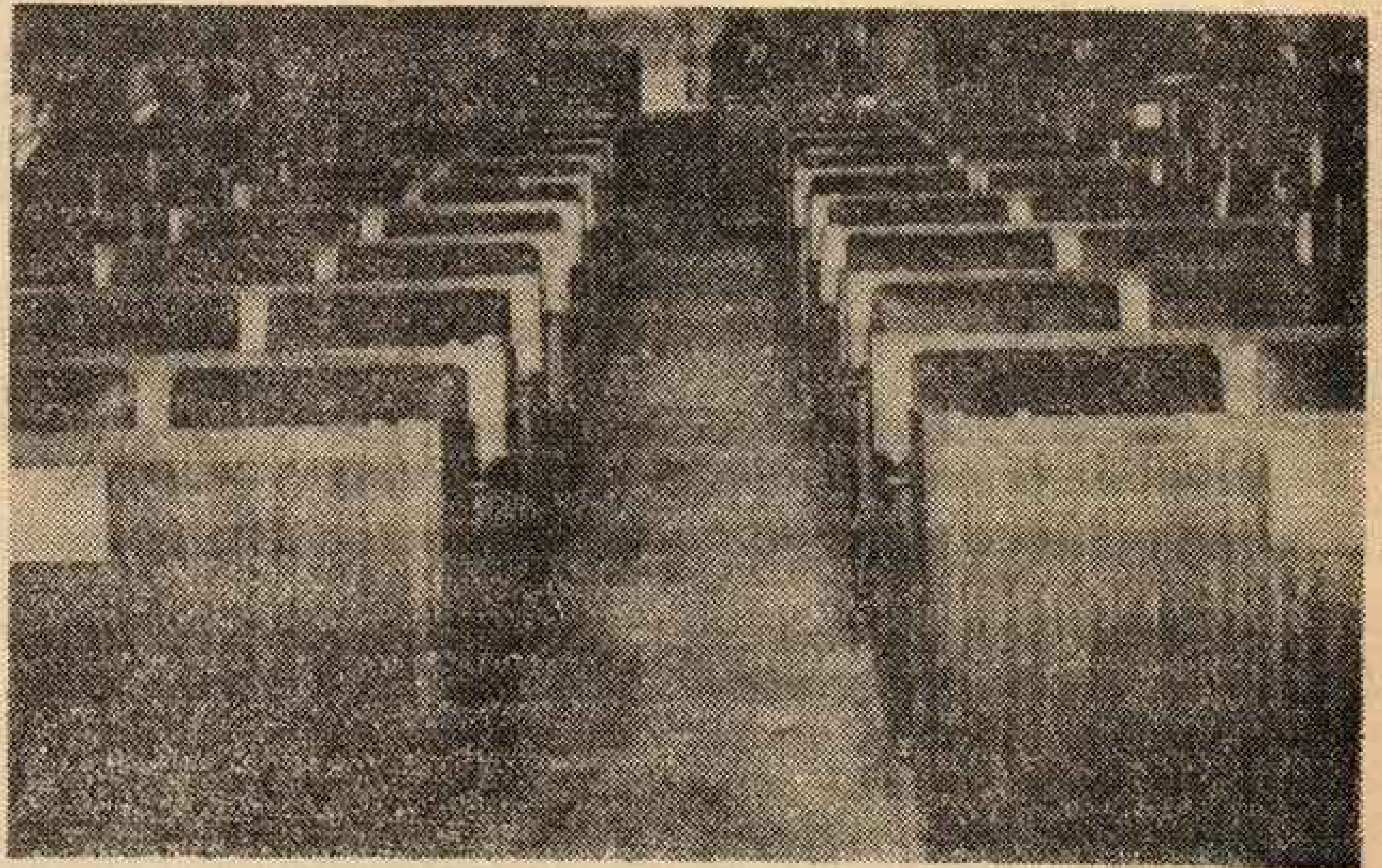
Sancar liderlerle görüştü

Genelkurmay Başkanı Orgeneral Semih Sancar, Cumhurbaşkanlığı seçiminin ilk üç turunun yapıldığı 13 Mart Salı gününden bir gün sonra, AP ve CHP Genel Başkanlarıyla DP temsilcilerini Genelkurmay Başkanlığına dâvet etmiş ve kendileriyle ayrı ayrı birer görüşme yapmıştı.

Bu görüşmeye, daha önceki dâvete «kendine özgü nedenlerle» katılmamış olan Süleyman Demirel ile Bülent Ecevit, DP adına da Genel Başkan Yardımcıları Dr. Saadettin Bilgiç ve Talât Asal ile Millet Meclisi Grup Başkanvekili Hasan Korkmazcan katılmışlardı.

Görüşme sırasında Genelkurmay Başkanının parti liderlerine ve temsilcilerine Cumhurbaşkanı Cevdet Sunay'ın görev süresinin iki yıldan aşağı olmamak üzere uzatılması yolunda görüşlerini anlattığı daha sonra anlaşılmıştı.

TRT radyo ve televizyonu, Türk Haberler Ajansının bu konudaki haberini, haber bültenlerinde okumuşlar, kamuoyu böylece durumu daha o gün öğrenmişti. Radyo ve televizyonun bu haberi yayınladığı akşam, hem AP Genel Başkanı Demirel, hem de CHP Genel Başkanı Ecevit, Parlâmentoda çalışmalarını sürdürüyorlardı. Gazeteciler, haber radyo ve televizyondan yayınlanmadan önce Türk Haberler Ajansı bültenlerinden durumu öğrenmişler ve haberin doğru **pozisyonu, bugün ortada olmayan**

TBMM'NİN BOŞ SIRALARI : Üyeler koridorda rejimi kurtarıyor!...

İKİ TERCİH

Genç Türk demokrasisi, içinde bulunduğumuz günlerde, iki tercihle karşı karşıyadır.

Bunlardan biri, klâsik anlamıyle parlamentonun üstünlüğünü kabul eden, bütün tedbirleri parlamento içinde arayan görüştür.

İkinci tercih, sivil - asker bürokrasının, öbür siyasal gruplarla denge içinde yaşamasını öngörür.

Son Cumhurbaşkanlığı seçiminde ortaya çıkan adaylar bu iki görüşü temsil ediyorlardı.

Hiç kuşkusuz, görüşlerden birini tercih etmek, bu iki kişiden birini tercih etmek zorunluğunu kimseye yüklemez. Ancak, kişilere karşı olmakla da, bu iki görüşün dışında kalmak olanağı elde edilemez. Çünkü, demokrasi mekanizmasının işletilmesi isteniyorsa, ortada üçüncü bir tercihe yer vermemek gerekir.

Sayın Bozbeyli gibi, kendı adaylığını - yani olmayacağı - oluşturmaya çalışmanın, demokratik anlayışla bir açıklama biçimi yoktur. Bu, tercihlerden birine karşı çıkarak halka yaranmaktır; parlamentoda oyları kilitleyerek bazı güçlere şirin görünmeğe çalışmaktır.

Devlet Başkanlığı seçiminde, hele böyle, olağanüstü durumdan olağan duruma geçilirken, ilkeler düzeyinden aşağılara inmemek gerekir. Kişisel anlaşmazlıklar gözönüne alınamaz. Onların mücadelesi, parlamento içinde ve seçimlerde verilir.

CHP'nin, *«ülkemizde Devlet Başkanı yalnız politik mücadele içindeki çarkın değil, ülkemizdeki sosyal güçlerin birbirleriyle ilişkisini kollayacak ve sağlıklı bir biçimde yürütmeye çalışacaktır»* (Özgür İnsan, Mart 1973, Sayı 10, sayfa 7) görüşüne uygun olarak Cumhurbaşkanının süresinin uzatılması yönündeki politikası, bu bakımdan tutarlı olmuştur.

Ancak, zaman faktörünün iyi kullanılamayışı, ortaya çıkan gecikme yüzünden, Anayasa değişikliği işlemini, Parlamentodaki Cumhurbaşkanlığı seçimi işleminin üstüne katlamıştır. Böyle olunca, CHP'nin - aslında birbiriyle çatışmaması gereken - üç ilkesi de üstüste gelmiştir.

Bunlardan biri, Cumhurbaşkanlığı seçiminin ertelenmesine esas olan, yukarda sözünü ettiğimiz ilkedir.

İkinci ilke, Anayasanın zorlanmasına karşı, esasta ve şekilde, her zaman karşı koyan tutumun dayanağıdır.

Üçüncüsü, bütün bunalımların tedbirinin parlamento içinde - tabii, salt demokratik koşullar altında ve Anayasa çerçevesinde - bulunacağı inancının güç kaynağıdır.

Son iki ilke uyarınca:

1. Sayın Gürler'e oy verilemiyorsa, sosyal güçlerin birbirleriyle ilişkisini düzenleyecek bir adayın yine Parlamento içinde bulunması gerekirdi.

2. Bu olanağı sağlıyacak güç gösterilemiyorsa, Parlamentoyu Devlet Başkanını seçememiş durumda bırakmamak için - Meclislerin başkan seçiminde örneği görüldüğü gibi - çoğunluk partisinin, birleştirici nitelikteki bir adayı üzerinde oyların toplanmasına olanak vermek en çıkar yol idi.

Toplum'un 9 Mart 1973 günlü 47'nci sayısındaki yazımızda:

«Biz iktidarın AP'ye verilmemesini değil, kaptırılmamasını istiyoruz, öğütlüyoruz. Çünkü inanıyoruz ki, kösteklenmeyen, eli ayağı tutulmayan ve tabii çalışan, taktik hatası yapmayan bir CHP, Türkiye'deki iktidarın gerçek adayıdır. Ama CHP çalışmazsa, taktik hatası yaparsa, ya da kösteklenir, eli kolu bağlanırsa, AP seçimi elbette kazanır. Bu durumda ise, bizim koşul kabul etmeyen demokrasi anlayışımız, iktidar AP'ye verilsin mi verilmesin mi tartışmasını da kabul etmez» demiştik.

Cumhurbaşkanlığı seçimi konusunda da bu görüşümüzden ayrılmak için neden görmüyoruz.

Genç demokrasimizin kurumsal güvencelere ağırlık verilerek dengelenmesini kabul ettiğimize göre, demokrasiyi zedelemeden, hukuku zorlamadan, AP'nin iktidar piramidini Devlet Başkanı makamı ile tamamlattırmayacak bir başkan pekâlâ seçilebilirdi. Parlamentoda bu nitelikte, 3 değil 13 aday bulunurdu.

Bunu yapamadığımıza göre, yapay tedbirlerle cezamızı çekmekten kaçınmayalım, parlamenter demokrasiye olan bağlılığımızı zayıflatmaktan kaçınalım, demokrasinin geleceğini tehlikeye düşürmekten kaçınalım.

Turhan Erker

olup olmadığını tesbit edebilmek için Demirel ve Ecevit'e başvurmuşlardı. Ecevit, kendisine yöneltilen soruları, işlerinin çok acele ve sıkışık olduğu gerekçesiyle cevaplandırmamış, Demirel ise *«Nereden çıkıyor bu haberler?»* sorusuyla karşılık vermişti.

Demirel'le ilk görüşen gazeteci, Milliyet Gazetesinin Genel Yayın Müdürü Abdi İpekçi olmuştu. İpekçi'nin aldığı cevap da bu mahiyette idi, ama, tecrübeli gazeteci, haberin Milliyet'te yayınlanmasını önlememişti. Çünkü, Demirel dışındaki kaynaklar, böyle bir buluşmanın olduğunu teyid ediyorlardı.

Haber, radyoda yayınlanır yayınlanmaz, gazeteciler, Demirel'in çalışmakta olduğu, Meclisteki bürosunun kapısında toplandılar. Evine gitmek üzere çalışma odasından ayrılırken, kendisine, Genelkurmay Başkanı ile görüşüp görüşmediği yolunda sorular yöneltildi. Demirel, *«Hayır»* demek-

le yetindi. Arkasından *«İyi ama, radyo böyle bir görüşmenin yapıldığından söz ediyor»* denilince, *«Ya bana inanırsınız, ya radyoya..»* dedi ve hızla gazetecilerin yanından ayrıldı.

Demirel'ce gizlilik

Haber ertesi gün gazetelerde geniş yer aldı. Fakat, birçok gazete, haberin altına, ihtiyat kaydıyla, Demirel'in yalanlamasını da koymuştu. O gün Demirel'in Genelkurmay Başkanıyla görüştüğünü ima eden ilk açıklama DP'den geldi. DP Grup Başkanvekili Vedat Önsal', yayınladığı basın bülteninde, *«Görüşmelere katılıp bazı kelime oyunlarıyla inkâr yoluna sapmak suretiyle başkalarını ayıplamak yolunu tercih edenlerin davranışlarını anlatmakta güçlük çekiyoruz»* diyordu.

Biraz sonra CHP Genel Başkanı, olayı doğrulayan kısa bir demeç verdi. Ecevit, o sabah toplanan Parti Meclisinden ayrılırken, gazetecilerin, konuyla ilgili sorusunu cevaplamış ve Demirel'in de Genelkurmay Başkanı ile görüşmüş olduğunu açıklamıştı.

Radyonun saat 13.00'deki haber bülteninde Genelkurmay Başkanının açıklaması yayınlandığı zaman, herkes, Demirel'in sözlerine mi, yoksa yayınlanan haberlere mi inanmak gerektiğini pekâlâ anlamıştı. Genelkurmay Başkanı, bu açıklamasında, öteki parti liderleri ve temsilcileriyle olduğu gibi AP Genel Başkanı ile de *«münferit bir görüşme»* yaptığını bildiriyordu.

Dilin kemiği yok ki...

Bu açıklamaların yapıldığı gün, Türkiye'nin belki de en sıkıntılı adamı, Süleyman Demirel'di. Haberi, bir gün önce yalanlamıştı. Şimdi bu açıklamalar karşısında gazetecilere ne diyecek, kamuoyunu nasıl ikna edebilecekti?

Fakat bu tereddüt çok sürmedi. Demirel'e göre bir gün önce söylenmiş olan sözün ertesi günü tam aksini söylemek hiçbir şey ifade etmezdi ve partisinin bu gibi hallerde kılını bile kıpırdatmadığı tecrübeyle sabit olmuş bir gerçekti. Nitekim Demirel, Sancar'ın açıklaması üzerine, kendisini sıkıştıran ve dün akşamki sözünü hatırlatan gazetecilere şöyle dedi :

«— Bugün başka bir gün, dün başka bir gündü!»

Ama gazeteciler peşini bırakmadılar. Her karşılaştıkları yerde dünün nasıl bir gün ve bugünün nasıl bir gün olduğunu açıklamasını istediler. Nihayet Demirel, baklayı ağzından çıkarmakla bu sorulara muhatap olmaktan kurtuldu : Evet, Genelkurmay Başkanı ile görüşmüştü ve Orgeneral Semih Sancar, radyoda yayınlanan demeciyle bu gerçeği açıklamıştı.

ISPARTALI DEMİRYANÜS

İşte, Cevdet Sunay'ın görev süresinin iki yıl daha uzatılması formülü bu görüşmeden sonra açıklandı ve partiler, bu yeni formül karşısındaki tutumlarını tesbit etmek için yoğun bir çalışmaya giriştiler.

Ecevit ne diyor...

CHP Genel Başkanı Bülent Ecevit, Demirel'in, Genelkurmay Başkanıyla görüştüğünü basından sakladığını öğrenince, bu görüşme sırasında yapılan teklifi de yetkili kurullarına götürmekten kaçınacağını düşünerek, perşembe sabahı Millet Meclisi Başkanı Sabit Osman Avcı ile görüşme isteğinde bulunmuştu. İstek kabul edildi ve görüşme gerçekleşti. Ecevit, bu görüşme sırasında, Sabit Osman Avcı'ya, Genelkurmay Başkanıyla yapılan görüşmeyi anlattı ve Parlâmentodan ne istendiğini ifade etti. CHP Genel Başkanı, biraz da Demirel'in meseleyi ört - bas etme ihtimalini ima ederek, bu meseleyi bizzat kendisinin ele almasını ve partiler arasında bir anlaşma havası yaratılmasına yardımcı olmasını istemişti. Sabit Osman Avcı, bu görüşü benimsedi ve Ecevit yanından ayrıldıktan sonra gazetecilere verdiği demeçte, Sunay'ın görev süresinin uzatılması için parti liderleriyle görüşeceğini ve onların bu formülü benimsemelerine çalışacağını bildirdi.

> **Irmak geçilirken...**
>
> *Celâl Bayar: «Irmak geçilirken at değiştirilmez» demişti. 27 Mayıs sabahı çok şeyin değiştiğini gördü.*
>
> *Şimdi, at değiştirmek isteyenleri böyle tehlikeler beklemiyor. Onun için rahatlar.*
>
> *— Biz at değiştirmeyelim de varsın rejimin özü değişsin, diyorlar.*

Formül

Sunay'ın görev süresinin uzatılması yolunda ilk adımı, CHP Genel Başkanı atmıştı. Ecevit, geçen perşembe günü durumu bütün ayrıntılarıyla Millet Meclisi Başkanı Avcı'ya anlattıktan ve onun yardımını sağladıktan sonra, bir gün önce toplantıya çağrılması kararlaştırılan Parti Meclisi toplantısına katılmak üzere Genel Merkeze gitti, toplantı halinde bulunan arkadaşlarına, Genelkurmay Başkanıyla yaptığı görüşmeyi anlattıktan sonra, Sunay'ın görev süresinin uzatılması yolundaki çalışmaları sürdürmek üzere kendisine tam yetki verilmesini, aksi takdirde durumunu yeniden gözden geçirmek zorunda kalacağını bildirdi.

Parti Meclisinin öğleden önceki toplantısında sadece Ecevit konuştu. Bu toplantıdan sonra Ortak Grup toplantısı vardı ve burada da partili parlâmenterlerin, Cumhurbaşkanlığı seçimine katılmaması için daha önce alınmış kararın kaldırılmasını isteyen önergelerin görüşülmesi gerekiyordu.

Ecevit, Ortak Grup toplantısına

Anayasayı değiştirmek çare oluyorsa...

• Cumhurbaşkanının görev süresinin dolmasına onbeş gün kalıncaya veya Cumhurbaşkanlığı boşalınca, Türkiye Büyük Millet Meclisi yeni Cumhurbaşkanını seçer; Türkiye Büyük Millet Meclisi toplanık değilse, hemen toplantıya çağrılır. (Anayasa, Madde. 101)

— Cumhurbaşkanı seçiminde oylar kilitlendi, Türkiye Büyük Millet Meclisi Cumhurbaşkanını seçemiyor.

ÇARE : Anayasa'yı değiştirir, Cumhurbaşkanlığı seçimini erteleriz.

Bu anlayıştan hareketle, ilerde nasıl Anayasa değişiklikleri ile karşılaşabileceğimizi düşünelim:

• Devlet çalışanların insanca yaşaması ve çalışma hayatının kararlılık içinde gelişmesi için, sosyal, iktisadi ve malî tedbirlerle çalışanları korur ve çalışmayı destekler; işsizliği önleyici tedbirleri alır. Angarya yasaktır. (Anayasa, Madde: 42)

— Işsizlik önlenemiyor; çalışma hayatı kararlılık içinde değil.

ÇARE: Anyasayı değiştirip, bu görevlerin yerine getirilmesini 50 yıl sonraya bırakırız.

• Halkın öğrenim ve eğitim ihtiyaçlarını sağlama Devletin baş ta gelen ödevlerindendir. (Anayasa, Madde: 50)

— Olanaklar uygun değil, elde öğretmen kalmadı, bu ihtıyaç sağlanamıyor.

ÇARE: Anyasa değişsin, bu ödevden de kurtulunsun.

• Herkes, sosyal güvenlik hakkına sahiptir. Bu hakkı sağlamak için sosyal sigortalar ve sosyal yardım teşkilâtı kurmak ve kurdurmak Devletin ödevlerindendir. (Anayasa, Madde: 48)

— Bu iş de aksıyor, sosyal güvenlik bütün yurttaşlar için bir türlü sağlanamıyor.

ÇARE: Anayasayı değiştirir, bu maddeyi olduğu gibi kaldırırız.

• Devlet çalışanların yaptıkları işe uygun ve insanlık haysiyetine yaraşır bir yaşayış seviyesi sağlamalarına elverişli adaletli bir ücret elde etmeleri için gerekli tedbirleri alır. (Anayasa, Madde: 45)

— Asgari ücretler yüksek saptanıyor, işverenler fazla para kazanamıyor. Bu işe çare bulunmalı.

ÇARE: Hemen Anayasayı değiştirir, «gerekli tedbirleri alır» yerine, «gerekli tedbirleri almaz» deriz.

• Anayasa Mahkemesi bu değişiklikleri iptal ediyor.

ÇARE: Anayasayı değiştirir, Anayasa Mahkemesini de kaldırırız.

gitmeden önce, Parti Meclisinde yaptığı konuşmayı özet olarak basına açıkladı ve şöyle dedi:

«— Bildiğiniz gibi, dünden beri, Cumhurbaşkanı seçiminin Anayasada yapılacak bir değişiklikle ertelenmesi olanağı üzerinde durulmaya başlandı. Demokrasi kurallarına uygun olmak şartıyla biz, cumhurbaşkanlığı seçimiyle ilgili zorlukları aşabilmek için ortaya çıkabilecek her türlü olanağı önyargısız olarak ele almayı ve aramızda tartışmayı uygun buluruz. Böyle bir olasılık meydana çıkınca, Parti Meclisimizi hemen toplantıya çağırmamız gerekti. Çünkü, eğer cumhurbaşkanı seçiminin genel seçimlerden sonraya ertelenmesi söz konusu olacaksa, bu bir anayasa değişikliğini gerektirecekti. Bilindiği gibi, anayasa değişikliğini gerektiren konular CHP'de önce parti Meclisinde görüşülür. Burada oluşan parti görüşü. TBMM gruplarımıza götürülür ve orada kesin karara bağlanır. TBMM çoğunluğunun bu yeni olanak üzerinde durması halinde, bizim yüzümüzden bir gecikme olmaması için Parti Meclisimizi süratle toplantıya çağırdık.»

İki önerge

Ecevit, basın bu açıklamayı yaptıktan sonra Meclise gitti ve Ortak Grup toplantısına katıldı. Grupun hiç bir şeyden haberi yoktu ve herkes, cumhurbaşkanlığı seçimine katılmama kararı kaldırılsın mı, kaldırılmasın mı sorusuna zihninde bir cevap bulmaya çalışıyordu. Zira, gündemde bu kararın kaldırılması için verilmiş, biri Genel Sekreter Kâmil Kırıkoğlu'ya, öteki de Ankara Milletvekili Şinasi Özdenoğlu'ya ait iki önerge bulunuyordu. Ecevit, toplantıya girdikten biraz sonra söz alarak kürsüye geldi ve az önce Parti Meclisinde yaptığı konuşmayı tekrarladı. Sözlerini bitirdiği zaman kendisine parlâmenterler tarafından çeşitli sorular yöneltildi. Sivas Milletvekili Ekrem Kangal şöyle diyordu:

«— Sayın Sunay, yayınladığı bir mesajda, partimizi gaflet ve dalâlet içinde bulunmakla itham etmiş, siz de buna cevap vermiştiniz. Şimdi, Sunay'ın görev süresinin uzatılması için bizden yardım istiyorsunuz. Biz böyle bir karar verirsek, halka durumu nasıl anlatacağız ve onlara gaflet ve dalâlet içinde bulunmakla bizi itham eden Sunay'ın görev süresinin uzatılması yolundaki çabalarımızı nasıl haklı olarak kabul ettireceğiz?»

Ecevit bu soruya şöyle karşılık verdi:

«— Ben daha sonra Sayın Sunay'la temas ettim. Bana bu sözlerle bizi kastetmediğini açıkladılar.»

CHP Genel Başkanı, bir başka soru üzerine de,

«— Seçim yapılmazsa ne siz burada olursunuz, ne de ben» cevabını verdi.

CHP'nin kararı

Grup toplantısı, Ecevit'in konuşmasından sonra tamamlandı ve Parti Meclisinin vereceği karara kadar çalışmalarına ara verdi. Ecevit ve arkadaşları, toplantıdan sonra tekrar Genel Merkeze giderek, Parti Meclisinin ikinci toplantısına katıldılar. Parti Meclisinin aldığı karar o gece geç saatlerde basına açıklandı. Buna göre, Parti Meclisi, Genel Başkanın, cumhurbaşkanlığı seçimi konusundaki girişim ve demeçlerini Parti politikasına uygun bulmuş, ayrıca kendisine bu konuda yetki vermişti. Basına açıklanan karar şöyle idi:

«CHP Parti Meclisi bugün Genel Başkan Bülent Ecevit'in başkanlığında toplanarak son siyasal gelişmeleri ve cumhurbaşkanı seçimi konusunu görüşmüştür.

Parti Meclisi, cumhurbaşkanı seçimi ile ilgili olarak Genel Başkanın

şimdiye kadar yaptığı girişimleri ve verdiği demeçleri isabetli ve Partinin politikasına uygun bulmuştur. Bundan sonraki safhada da gerekirse cumhurbaşkanı seçiminin yaklaşan genel seçimlerden sonraya ertelenebilmesi dahil bütün demokratik yolların aranması için Genel Başkanın yetkili kılınmasını uygun görmüştür.»

Ortak Grupun kararı

Parti Meclisinin bu kararı, ertesi gün, yani 16 Mart Cuma günü saat 11.00'de toplanan Ortak Grup toplantısına getirildi. Genel Başkan, yaptığı konuşmada, bu kararın onaylanmasını istedi. Ecevit,

«— Bu, nihaî yetki değildir, yeniden gelip sizlere danışacağım.» dedi.

Ecevit'e yetki verilmesine Kemal Önder ile İsmail Hakkı Birler karşı çıktılar. Bunlara göre, cumhurbaşkanlığı seçimindeki oy kilitlenmesine CHP'nin aldığı, «seçimlere katılmama» kararı yol açmıştı. Şayet bu karar kaldırılırsa, kilitlenme de kendiliğinden ortadan kalkmış olacaktı.

Toplantı sonunda, Grup sözcüsü Şinasi Çolakoğlu'nun açıkladığına göre, Ecevit'e yetki verilmesine iki çekimser oya karşılık oyçokluğu ile karar verildi. Çekimser oyları, İzmir Milletvekili Şeref Bakşık ile Tokat milletvekili İsmail Hakkı Birler vermişlerdi.

Mecliste olup bitenler

CHP Ortak Grupları bu karara vardıkları sırada, Türkiye Büyük Millet Meclisi de, cumhurbaşkanı seçiminin beşinci tur oylaması yapılmak üzere, toplantı halinde bulunuyordu. CHP'liler, Grup toplantısında bulundukları, toplantıya katılamamışlardı. Başkan Sabit Osman Avcı, CHP'lilerin gelmesini beklemeden «*çoğunluğumuz vardır*» diyerek toplantıyı açmış ve seçimlere geçileceğini bildirmişti. TBMM'nin bu toplantısını da, başta Genelkurmay Başkanı olmak üzere, Kuvvet Komutanları, Askerî Şûra üyeleri ve kalabalık bir general topluluğu, kendilerine ayrılan yerlerden izlemişlerdi. Başkan, adaylarda bir değişiklik bulunmadığını ve hemen seçime geçileceğini bildirdiği sırada, CHP'den ayrılmış olan Manisa Milletvekili Muammer Erten, kürsünün önüne gelerek, seçimin usulü hakkında konuşmak üzere söz istediğini bildirdi. Başkan, kendisine söz vermek niyetinde değildi. Usul hakkında konuşamıyacağını bildirince, Ertem,

«— Şu halde, zapt-ı sâbık hakkında söz istiyorum» dedi.

Avcı, bunun da mümkün olmadığını ifade etti. Erten bu defa,

«— Birçok olaylar cereyan ediyor, bunları anlatacağım» dedi.

Ama Başkan, bu isteğini de olumlu karşılamadı. Daha sonra cumhurbaşkanı seçiminin beşinci tur oylamasına geçildi.

Mecliste oylama devam ederken, Muammer Erten de Basın bürosunda gazetecilere demeç veriyor, Cumhurbaşkanının görev süresinin uzatılmasının toplumun her kesiminde kaynaşmalara yol açabileceğini belirtiyordu. Erten şöyle diyordu:

«— Memleketin en çok istikrara muhtaç olduğu önümüzdeki dönemde geçici tedbirlerle buhrona çare bulunamaz. Hattâ bu tür tedbirler yeni buhran ve huzursuzlukların tohumlarını eker. Böyle bir çözüm Anayasa değişikliği gerektirmektedir. 28 Mart gününe kadar böyle bir değişikliği gerçekleştirmek mümkün değildir. Böyle bir formül, Cumhurbaşkanlığı gibi yüce bir makamın seçme ve uzatma usullerine ilişkin bir hukuk tartışmasına yol açabilecek, hattâ bir Anayasa Mahkemesi kararına dahi konu olabilecek niteliktedir. Devletimizin ve milletimizin türlü iç ve dış tehlikelerle karşı karşıya olduğu bir dönemde bu gibi tartışmalar dahi, o makamın isabetli karar alma ve hizmet görme gücünü yok eder. Böyle bir anayasa değişikliği Meclislere geldiği takdirde, bir devlet başkanı olan Sayın Sunay'ın kendi tabirleri ile «Yedi senelik acı

---

olayların içinden

Dün, başka bir gündü

— Aşkolsun, kırıldım sana..

— Hayırdır inşallah!. Ne yaptık kardeşim?.

— Bana doğruyu söylemedin.

— Ne münasebet canım. Senden ne saklıyacağım ki?.

— Şimdi sana bir şey soracağım ama, bana doğru söyliyeceksin.

— Kim Cumhurbaşkanı olacak, onu mu soracaksın?.

— Yok canım!. Hani sen bana geçen gün, «Sami'yi gördün mü?» diye sorduğumda, «görmedim» demiştin ya..

— E, ne olacak? Görmedim Sami'yi.

— İşte doğru söylemedin.

— Ne demek istiyorsun?.

— Sami'yi görmüşsün.

— Ne münasebet!. Kim dedi?.

— Sami söyledi

— Allah Allah!.

— Hadi bakalım. Şimdi ne cevap vereceksin?.

— Canım, bu işi bu kadar büyütmenin âlemi yok ki...

— Neden, Sami'yi gördüğün halde bana, »görmedim» dedin?

— Olabilir.

— Ne olabilir?.

— Dün, başka bir göndü, bugün başka bir gün.

— Ne demek o, yahu?.

— Yani... Dün çarşambaydı, bugün perşembe.

— Ne olacak?. Yarın da cuma.

— Evet.

— Cevabın bu mu yani?

— Ne cevabı canım..

— İyi ama, Sami'yi gördüğün halde bana: «görmedim», dedin. Doğruyu söylemedin. Sakladın benden. Neden?.

— Dedik ya canım. Dün başka bir gündü, bugün de başka bir gün

— Ne demek istiyorsun?. Dün, Sami'yi gördüğünü saklamak günündü, bugün de söylemek günün mü?.

—İnsanın günü gününe uymaz ki.

— Senin saatların bile birbirine uymuyor...

Mehdi Zıt

tatlı günlerinin» tartışma konusu olması gibi önemli bir sakınca daha belirecektir.»

Beşinci turun sonuçları

Erten, basın toplantısını tamamladığı sırada, TBMM'de beşinci tur oylamanın sonucu alınmıştı. Buna göre, oylamaya 498 kişi katılmış, bunlardan 293'ü Tekin Arıburun, 149'u Faruk Gürler ve 48'i de Ferruh Bozbeyli lehinde oy kullanmışlardı. 8 oy da boş çıkmıştı. Oylamaya CHP'den 4 kişi katılmıştı. Bunlar, Grup toplantısından ayrılıp salona giren Hıfzı Oğuz Bekata, İhsan Topaloğlu, Necati Aksoy ve Vehbi Melik'ti. Gürler'in oyunun bu kadar düşmesine de şimdiye kadarki turlarda oy kullanmış olan CHP'lilerin Grup toplantısından ayrılamamaları yol açmıştı.

Başkan Sabit Osman Avcı, beşinci tur sonuçlarını açıkladıktan sonra, adaylardan hiçbirinin seçilmek için yeterli oy sağlayamadıklarını bildirdi ve altıncı tur oylamaya geçildiğini söyledi. Altıncı tur oylama yapılırken CHP Ortak Grup toplantısı da dağılmış ve bazı CHP'liler oylamaya katılmıştı. Bunun sonucu olarak altıncı turda Faruk Gürler'in oy sayısı 165'e yükseldi. Tekin Arıburun ise 292 oya düşmüş; Ferruh Bozbeylı, her zaman olduğu gibi, yine 48 oyda kalmıştı. Altıncı turda 11 oy boş çıktı, 2 oy da geçersiz sayıldı. Bu turda oy kullanan CHP'liler şunlardı:

Hıfzı Oğuz Bekata, İhsan Topaloğlu, Sırrı Atalay, Hüseyin Atmaca, Nejat Sarlıcalı, Cevat Küçük, Necati Aksoy, Adil Turan, Vehbi Melik, Şinasi Özdenoğlu, Kemal Yılmaz, Nurettin Sandıkçıoğlu, Mehmet Ergül, Sadrettin Çanga, Gıyasettin Karaca, Mustafa Kemal Çilesiz, Necati Alp, Mehmet Yüceler, İbrahim Öztürk, Şevki Altındağ, Ata Topaloğlu, Nihat Kale ve Adil yaşa.

Altıncı tur ve İnönü

Sabit Osman Avcı, altıncı tur sonuçlarını açıkladıktan sonra, adaylardan hiçbirisinin sonuca varma olanağını gösterir sayıda oy sağlayamadıklarını bildirdi ve turlara 19 Pazartesi nü devam edilmek üzere birleşime son verdi.

O gün Mecliste ilgi çeken bir olay da, Tabii Senatör İsmet İnönü'nün kriz geçirmesi ve doktorların tavsiyesiyle, dinlenmek üzere, evine gitmesi oldu. İnönü, toplantı salonunda oturarken fenalaştığını yakınları hissetmiş ve kendisini hemen dışarı çıkarmışlardı. Burada Kemal Satır ve Lebit Yurdoğlu, İnönü'ye ilk müdahaleyi yaptılar. Bu arada da özel doktoru Zafer Paykoç'u çağırdılar. İnönü kısa bir süre sonra kendisine geldi ve dinlenmek üzere evine gitti. Özel doktoru Paykoç, İnönü'yü muayene ettikten sonra krizin önemli olmadığını, Paşa'nın o akşam konsere gideceğini bildirdi. İnönü, krizi atlattıktan sonra kulisteki koltuklarda dinlenirken, kendisine Başbakan, Genelkurmay Başkanı ve parti liderleri «geçmiş olsun» dileğinde bulundular.

AP'de neler oluyor?

Aynı günün gecesi, Süleyman Demirel'in çağrısı üzerine AP Genel İdare Kurulu, Cumhurbaşkanı Cevdet Sunay'ın görev süresinin uzatılması için olağanüstü bir toplantı yaptı. Toplantı, 5.5 saat sürdü ve sonunda, Genel Sekreter Nizamettin Erkmen, alınan kararı şöyle açıkladı:

«— Adalet Partisi Genel İdare Kurulu, beş buçuk saat aralıksız devam eden görüşmeler sonunda, cumhurbaşkanı seçimi için Türkiye Büyük Millet Meclisinde yapılan turların gösterdiği durum muvacehesinde, meselenin çözümlenebilmesini temin gayesiyle, cumhurbaşkanı seçiminin âzami iki yıl ertelenebilmesi için Türkiye Cumhuriyeti Anayasasında değişiklik yapılmasını öngören temenni kararıyla AP ortak gruplarına gidilmesine karar vermiştir.»

Genel İdare Kurulunun bu temenni kararı, cumhurbaşkanı seçiminin yedinci tur oylamasının yapılması gereken 19 Mart Pazartesi günü toplantıya çağrılan AP Ortak Gruplarında ele alındı ve Ortak Grup bu kararı 10 muhalif ve 2 çekimser oya karşı oy çokluğu ile onayladı. Grup sözcüsü Ahmet Çakmak, kimlerin muhalif kaldıklarını, hangi üyelerin çekimser oy kullandıklarını ve kararın kaç oyla alındığını açıkladı.

CHP'deki son karar

AP Ortak Gruplarının Sunay'ın görev süresinin iki yıl uzatılmasına karar verdiği gün, CHP Genel Başkanı Bülent Ecevit de basına bir demeç veriyor ve *«Cumhurbaşkanı seçiminin genel seçimlerden sonraya bırakılması demokratik çözüm yoludur»* dedikten sonra, Parti yetkili kurulların bu yolda aldığı karara uymayanlar hakkında gerekenin yapılacağını söylüyordu.

Öteki partiler

AP ve CHP de Sunay'ın görev süresinin uzatılması için bu sonuçlar elde edilirken, DP ve CGP, bu yolda yapılması gereken anayasa değişikliğinin Parlâmentodan kolay kolay çıkması ihtimalini önleyen kararlar alıyorlardı. DP, Sunay'ın görev süresinin uzatılmasına yanaşmıyor, Bozbeyli'nin adaylığında ısrar edileceğini karara bağlıyordu. CGP, birkaç gün süren Grup toplantılarından sonra, Sunay'ın görev süresinin uzatılmasına karşı çıkılmasını oybirliği ile karara bağladığını açıkladı. Bu durumda hem Sunay'ın görev süresinin uzatılması yolundaki anayasa değişikliğinin gerçekleşmesi ihtimali zayıflıyor, hem de Melen hükümetinin görevden çekilme ihtimali ortaya çıkıyordu. Çünkü CGP'nin, Millet Meclisi ve Cumhuriyet Senatosundaki oyları DP ile birleştiği zaman, AP ve CHP oyları bir anayasa değişikliği yapılması için gerekli çokluğu sağlayamıyordu. Ayrıca, Sunay'ın görev süresinin uzatılması lehinde bulunduğu bilinen CGP'li Başbakan Ferit Melen de son derece müşkül duruma düşüyordu. Melen, ya partisinin aldığı karara uyarak, artık Hükümet başkanlığı yapmasına imkân olmadığı sonucuna varacak, ya da partisinden ayrılarak hükümetini daha bir süre devam ettirecekti.

Teklif hazırlanıyor

Siyasî partilerde bu gelişmeler olurken, Millet Meclisi Anayasa Komisyonu Başkanı İsmail Hakkı Tekinel ile Adalet Komisyonu Başkanı Cevdet Akçalı ve eski Adalet Bakanlarından Hasan Dinçer de Sunay'ın görev süresini iki yıl daha uzatacak anayasa değişikliği teklifini hazırlıyorlardı. Teklif, Anayasaya 23'üncü geçici maddeyi eklemeyi öngörüyor ve şu hükmü kapsıyordu:

«28 Mart 1966 tarihinde seçilmiş olan Cumhurbaşkanının görev süresi 28 Mart 1975 tarihinde sona erer.»

Bu teklifi ilk imzalayan, AP Genel Başkanı Süleyman Demirel oldu. CHP'lilerin imzaları beklenmeden, o gün hemen AP'lilerin imzalarına sunuldu ve geceyarısına doğru sağlanan 212 imza ile birlikte Millet Meclisi Başkanlığına verildi. Bu teklif, Meclisteki İçtüzük uzmanlarının bulacağı formüllerle kısa zamanda Millet Meclisinden ve Cumhuriyet Senatosundan geçirilecek, 28 Mart günü de yürürlüğe girmesi sağlanacaktı.

Köroğlu hikâyesi...

Köyün ağasına, «*Ben seni istemiyorum*» diye bir nota vereceksiniz, onu işbaşından uzaklaştıracaksınız, sonra da her şeyi gene ağanın adamlarıyla çözmeye çalışacaksınız. Bu olur mu? Bana sorarsanız olmaz. «*Olur*» diyenler beri gelsin. Bakalım nasıl olduruyorlarmış, görelim.

Vaktiyle bir Köroğlu hikâyesi dinlemiştim. Size onu anlatayım. Köroğlu, biliyorsunuz, bir masal kahramandır. Kartallar gibi dağlara tünemiş, yüce dağların üstünden hükmünü yürütmektedir. «*Ben bir Köroğlu'yum dağda gezerim... Esen rüzgârlardan hile sezerim...*» der. Köroğlu her türlü hileyi bilir, sezer. Sadece esen rüzgârların hilesini mi bilir? Uçan kuşun, yağan yağmurun, dökülen karın, bilinmiyen yerlerden gelen sesin de hilesini sezer. Köroğlu görünmezliğiyle, ovaya inmezliğiyle, fırtınası ile, ünü ile Köroğlu'dur. Senin benim gibi adam arasına karıştı, kendini gösterdi mi, Köroğlu'luğundan çok şeyler yitirir.

Nitekim hikâyeye göre öyle de olmuş.

Köroğlu dağda sıkılmış olacak ki, bir gün ovaya inmiş. Bakmış ki, çobanın biri ovada davar güder. Omzunda heybesi, elinde sopası, koltuğunun altında kavalı, davarını yayıp durur. «*Çoban kaval çalar, onun hayatı şairanedir*» derler ya, tıpkı onun gibi... Köroğlu, çobanın yanına yanaşır :

«Merhaba çoban kardeş...» der.

«Merhaba...»

«Şurdan bana iki koyun versene...»

Çoban bu isteğe şaşar, birden sorar :

«Neden verecekmişim koyunları sana?..»

«Ben Köroğlu'yum... İki koyun istiyorum.»

«Ne dedin?»

«Ben Köroğlu'yum.»

«Var yoluna git arkadaş... İnsanı kuşluk vakti günaha sokma..'» der çoban...

Köroğlu, Köroğlu'luğuna güverenek :

«Ver şurdan iki koyun...» diye direnir.

Çobanın canı sıkılır. Sopayı kapınca Köroğlu'nu bir temiz döver ve sürünün başından kovar. Köroğlu yediği köteği bir türlü içine sindiremez. Döner, borusunun öttüğü, türküsünün çağrıldığı kartal yuvası dağ başına gelir. Adamlarını çağırır :

«Şu ovada davar güden çobanı görüyor musunuz?»

«Görüyoruz.»

«Tez o çobanı yakalayıp bana getirin!» der.

Adamları silâh kuşanırlar, at binerler, ovaya seyirtirler. Ovada davar güden çobanı, sille kötek, tortop edip dağa getirirler. Çoban, Köroğlu'nun huzuruna varır. Bir bakar ki, kuşluk vakti ovada dövdüğü kişi, gerçekten Köroğlu'dur. Eli, ayağı titremeye başlar. İçine korkuların en büyüğü düşer. Ne yapacağını şaşırır. Sonunda kendini toparlar.

«Ağam..» der. «Benim hiç bir suçum yok. Beni bağışla...»

«Niye suçun yokmuş, senin?»

«Suç sende ağam...»

«Ne diyorsun?»

«Suç bende değil, sende ağam.»

«Demek suç bende?»

«Evet.»

«Neden suç bende oluyormuş?»

«İzin ver anlatayım.»

Bu konuşma karşısında Köroğlu da şaşırır.

«Anlat bakalım.» der.

«Ağam, sen koskocaman bir Köroğlu'sun. Ünün cihanı sarmıştır. Bir dediğin iki olmaz. Adamların, el uşakların var. Sen bizim gibi olağan bir kişi değilsin. Ağzından çıkan her söz bir buyruktur. Biz senin, fırtınandan, rüzgârından tirtir titreriz. Sen, bir çoban gibi, bir dilenci gibi ovaya nasıl iner, nasıl koyun istersin? Adamlarının birini salarsın. Bize gelir. Köroğlu koyun istiyor, der. Biz de sürünün yarısını senden yana salarız. Amma, ovaya iner de, bir dilenci gibi, bana bir koyun ver, iki koyun ver dersen, avucunu açarsan, benim gibi çobanlardan çok dayak yersin. Bağışla beni ağam, sen dilenci değilsin, Köroğlu'sun. Davranışların da Köroğlu gibi olmalıdır.»

Köroğlu bu sözlerden sonra çobanı bağışlar. Üç beş kuruş da harçlık verir.

«Sana benden de bir öğüt, bu hikâyeyi kimseye anlatma..» der.

Ben, Köroğlu hikâyesini, Bolu'da bir motelde, arkadaşlarla birlikte dinlemiştim. Aramızda, her şeye itiraz eden bir gazeteci arkadaş vardı. O da dinlemiş, hemen itiraz etmişti.

«Köroğlu, çobana, bunu kimseye anlatma dediğine göre, bu hikâye nasıl ortaya çıkar?» diye sormuştu. Öyle ya, çoban, Köroğlu'dan korktuğu için, Köroğlu da dayağı kendi yediği için anlatamaz. Böyle olunca, bu hikâye nasıl ortaya çıkmıştı? Belki orda bulunanlardan biri gevezelik etmiş, anlatmış, hikâye de böylece yayılmış olabilirdi. İnatçı arkadaşı bir türlü ikna edemedik. Fakat hikâyeyi de dinlemiştik. Yaşlı bir Bolu'lu oturuyordu yanımızda :

«Baba, sen böyle hikâye duydun mu?»

«Gençliğimde duymuşluğum oldu.» dedi

«Kim anlattı?»

«Benim gibi ihtiyarlar anlatırlardı.»

«Onlara kim anlatmıştır?»

«Onlara da, onlar gibi ihtiyarlar anlatmıştır.»

Şimdi biz de size anlatıyoruz.

Köyün ağası olsun, dağın ağası olsun, üstüne yürüdüğünüz zaman ağalığın kökünü kazımazsanız, yeniden hortlar, başınıza belâ kesilir. Hikâyeyi yasaklasanız, günün birinde kulaktan kulağa yayılır. Eskiler bunu bilirler, bunu söylerler. Yeniler bu deneylere kulak verirler mi, vermezler mi, orası da onların bileceği iştir.

MEHMED KEMAL

Meclisteki durum

Haftanın ilk günü bunlar cereyan ederken, Türkiye Büyük Millet Meclisi de cumhurbaşkanı seçiminin yedinci tur oylamasına devam etmek üzere, Sabit Osman Avcı'nın başkanlığında toplandı. AP Genel Başkanı Süleyman Demirel ve CHP Genel Başkanı Bülent Ecevit, toplantı saatinden önce Avcı'ya telefon ederek, anayasa değişikliği hazırlıklarına girişildiğini bildirmişler ve saat 15.00'de başlaması gereken TBMM birleşik toplantısını ertelemesini istemişlerdi. CHP ve AP liderleri bununla da kalmıyarak, partilerine mensup üyelere birleşik toplantıya katılmamalarını ve böylece çoğunluk sağlanmasını önlemelerini tavsiye etmişlerdi.

Nitekim, Pazartesi günü saat 15.00'de birleşik toplantı açıldığında, salonda AP ve CHP'lilerden çok az kimsenin bulunduğu, mevcutların da çoğunluğu sağlayabilecek sayıda olmadıkları görüldü. Başkan Sabit Osman Avcı, bunun üzerine, ad okumak suretiyle yoklama yaptırttı. Cumhurbaşkanlığı adaylarından Tekin Arıburun ve Faruk Gürler de o günkü birleşime katılmayanlar arasında bulunuyorlardı. Avcı, yoklama sonunda, toplantıya 261 kişinin katıldığının tesbit edildiğini, bu durumda yedinci tur oylamaya geçilmesine imkân bulunmadığını bildirdi ve birleşimi baş ka bir güne ertelemek zorunda kaldığını ifade etti.

Yedinci tur

Türkiye Büyük Millet Meclisi, bu Çarşamba günü, Sabit Osman Avcı'nın başkanlığında açıldığında, herkes oturumun ertelenmesini bekliyordu. Çünkü, Gürler ve Arıburun adaylıktan çekilmişler, ortada sadece Bozbeyli'nin adaylığı kalmıştı. Fakat Avcı, çoğunluğun bulunduğunu bildirince turlara devam edileceği anlaşıldı. Nitekim, yedinci tura sadece Bozbeyli'nin adaylığı ile başlandı. Toplantıya katılan AP'li ve CHP'li üyeler oy kullanmamışlardı. Sadece AP'li senatör Turgut Cebe ile milletvekilleri Mehmet Atagün, Mehmet Ali Oksal ve Aydın Yalçın oy kullanmışlardı.

Yedinci tur oylama sonucu şöyle idi: Oylamaya 142 üye katılmış, bunlardan 92'si Ferruh Bozbeyli'ye oy vermişlerdi. Aday olmadıkları halde Faruk Gürler'e 11, İnönü, Erim ve Bölükbaşı'ya da ikişer oy çıkmıştı. 33 oy ise boştu.

Sabit Osman Avcı, bu durumda çoğunluk bulunmadığı anlaşıldığından TBMM birleşik toplantısını kapattığını bildirdi.

Demirel'in Oyunu

Oyun daha başından belliydi. AP, çoğunluk partisi ama, üçte iki oy elinde yok. Demirel, «benim Cumhurbaşkanım kafamın içinde» derken :

1. Komutanlara hiç yoktan karşı çıkarak,

2. Sayın Ecevit'le konuşmaya yanaşmıyarak,

3. Sayın Bozbeyli'nin önerisine kulak tıkayarak,

zaten «kafamın içindeki adayı ben seçtirmek istemiyorum» diyordu.

Öbür partilerle anlaşarak seçeceği bir başkan, yüzdeyüz kendi adamı olamıyacaktı da, onun için.

«Kafasındaki ünlü aday»ın, parti içinde kendi rakibi olan Arıburun oluşu ise oyunu büsbütün ortaya çıkarttı.

Seçilmesini istemediği bir adayı, seçim yeteneği olmadığını bile bile Büyük Meclis'e önermekten çekinmedi. İşi çıkmaza soktu. Ama, keyfi yerinde. Seçimlerden sonra üçte ikiyle gelip, Çağlayangil'i Cumhurbaşkanı yaparım, diyor. Belki de kendini düşünüyor.

Bâri, bundan sonra oyuna gelmesek!..

Tur nasıl başladı

TBMM de yedinci tur oylamaya seçildiği sırada, askerî erkâna ayrılmış olan localarla, kordiplomatik localarının bomboş olduğu görülüyordu. AP ve CHP Genel Başkanları da toplantıya katılmamışlar, buna rağmen AP ve CHP'li birçok üyenin yerlerini aldığı görülmüştü. Başkan, yoklama yapmaya lüzum görmeden, cumhurbaşkanı seçimi için yedinci tur oylamaya geçileceğini bildirdi; ancak, bundan önce başkanlığa gelen iki yazıyı okutacağını söyledi. Bunlar, Faruk Gürler ve Tekin Arıburun imzalarını taşıyordu ve her ikisi de Cumhurbaşkanlığı adaylığından çekildiklerini bildiriyordu.

Bu sırada, Osman Bölükbaşı, oturduğu yerden kalkarak, Başkana hitaben, adaylıktan çekilmenin oy vermeyi önleyemiyeceğini hatırlattı. Başkan da üyelere bu konuda açıklamada bulunarak,

«— Adayların çekilmesi kendilerine oy vermeyi önlemez. Seçime bir sayın adayla giriyoruz. O da Ferruh Bozbeyli'dir» dedi.

Anayasa Komisyonunda kavga

TBMM'nin, cumhurbaşkanı seçimine devam etmek üzere toplanmasından bir saat önce ise Millet Meclisi Anayasa Komisyonunda kanlı bir kavga çıktı. Anayasa Komisyonu, o sabah saat 10.00'da, AP li Cevdet Akçalı'nın başkanlığında toplanarak, Sunay'ın görev süresinin iki yıl ertelenmesini öngören ve bazı AP'lilerle CHP'lilerin imzalarını taşıyan anayasa değişikliği teklifini görüşmeye başlamıştı. Bu teklifin imzaları bir gün önce hazırlanmış ve Meclis Başkanlığınca Komisyona havale edilmişti.

Komisyondaki kavga, Cevdet Akçalı'nın, teklifin tümü üzerindeki görüşmelere öğleden sonra saat 14.30'da devam edilmesi gerektiğini bildirmesi ve bu yüzden tartışmalar çıkması üzerine, AP ile DP'liler arasında patlak verdi. Akçalı'nın bu isteğine CGP'li Emin Paksüt karşı çıktı. Paksüt, öğleden sonra TBMM toplantısı olduğunu hatırlatarak, çalışmaların bu toplantı sonuna ertelenmesi gerektiğini savunuyordu. Bu görüşe, CHP'lilerle DP'li Komisyon üyeleri ve toplantıyı izlemekte olan kalabalık DP'li grup da katıldılar. AP'lilerin bu itirazlara karşı çıkmaları havayı elektriklendirdi, milletvekilleri arasında karşılıklı hakaret sözleri sarfedilmeğe başlandı. Bu arada, DP'li Necati Çakıroğlu'nun,

«— Bu Bizans oyunları, bu siyasî ahlâksızlıkların sona ermesi için Cumhurbaşkanı tek dereceli seçilmelidir. Bu teklife imza koymak siyasî ahlâksızlığın bir başka çeşitidir» demesi, başka bir DP'linin de,

«— Bir Marksist - Mason işbirliği ile karşı karşıyayız» diye bağırması, tartışmaların birdenbire kavgaya dönüşmesine yol açtı.

Başta DP'li Vehbi Engiz, Zeki Çeliker ve Hasan Basri Albayrak olmak üzere, kalabalık bir DP'li topluluğu, AP'lilerin üzerine yürüdü, iki taraf birbirlerine sille, tokat yumruk giriştiler. Kavgacılar, bununla da yetinmiyerek, ellerine geçirdikleri çiçek saksısı, sigara tablası, sandalya, mikrofon gibi şeyleri birbirlerinin üzerlerine fırlatmaya başladılar. Fırlatılan sigara tablalarından biri, AP Genel Başkan Yardımcılarından Kastamonu Milletvekili Sabri Keskin'in suratına çarp-

tı ve burada büyük bir yaranın açılmasına sebep oldu. AP'lilerden Osman Hacıbaloğlu da en çok yumruk ve tokat yiyenler arasında bulunuyordu. Birkaç dakika süren kavga sırasında yerde yatanların çoğu AP'lilerdi. Araya giren CHP ve CGP'liler, bir yandan yerdeki milletvekillerini kaldırırken, bir yandan da kavgacıları yatıştırmaya çalışıyorlardı. Bu arada Komisyon Başkanı da bir hayli hırpalanmıştı.

Kavga yatışınca

Yüzünde sigara tablası patlayan Sabri Keskin, koluna giren arkadaşlarının yardımıyla Millet Meclisi Başkanı Sabit Osman Avcı'nın odasına götürüldü ve burada kendisine ilk tedavi, Meclis doktorları tarafından yapıldı. Kavga sırasında CGP'li Nermin Neftçi de Komisyon salonundan koridorlara fırlamış, bir yandan koşuyor, bir yandan da *«Polis!. Polis!.»* diye bağırıyordu. Neftçi'nin imdat isteğini Mecliste görevli polisler duymuşlardı ama, onların, yasama dokunulmazlığı bulunan sayın üyelerin işlerine karışmaya yetkileri yoktu. Sadece birer seyirci gibi olup bitenleri izlemekle yetiniyorlardı.

Kavga biraz yatışır gibi olduğu sırada, Cevdet Akçalı, toplantıyı saat 17.00'ye ertelediğini bildirdi, fakat saat 14.30'da Komisyon yeniden toplandı. Başkan, bu durumu açıklarken şöyle diyordu :

«— Müessif olaylar sırasında Komisyonun toplanacağı saat yanlış anlaşılmış, onun için şimdi toplanıyoruz.»

Böylece, Anayasa Komisyonu, teklifin tümü üzerindeki görüşmelerini sürdürmeye başladı. Komisyon toplantılarına gazeteciler alınmadıkları için, kimin ne söylediği bilinmiyordu. Bu arada, kavga sırasında yaralananların resmini çekmek isteyen foto muhabirleri de koridordan uzaklaştırılmışlardı.

Köşkte üç davetli

Mecliste bu olaylar cereyan ederken, Cumhurbaşkanlığı Genel Sekreterliği, üç kişiyi Köşke dâvet etti. Bunlar, Millî Birlik Grupu Başkanı Fahri Özdilek, Kontenjan Grupu Başkanı Fahri Korutürk ve tabiî senatör İsmet İnönü idi. Özdilek, dâveti aldıktan sonra, İnönü'nün evine gitmiş ve kendisiyle yarım saat süren bir görüşme yapmıştı. MBG Başkanı, bu görüşmeden sonra basına şu açıklamayı yaptı :

«— Cumhurbaşkanının görev süresinin uzatılmasıyla ilgili Anayasa değişikliği ve son gelişmeler hakkında fikir teatisinde bulunduk. Sayın İsmet İnönü, bildirimizdeki görüşlerimizin hukukî mesnedi ve yapılmak istenen değişikliğin doğuracağı sakıncalar hakkındaki açıklamalarımızı ciddî ve samimî bir endişenin ifadesi olarak karşıladılar.

Biz, güçlüklerin anayasa uygulamasındaki aksaklıklardan ileri geldiği inancındayız. Anayasa tam anlamıyla uygulanmış olsa, hiçbir sorunla karşı karşıya gelmeyiz. 1961 Anayasası mükemmel bir anayasadır. Bu nedenle biz, Anayasada yapılmak istenen her türlü değişikliklerin karşısında olduk ve bundan sonra da karşısında olacağız. Bu görüşümüzden dönmemiz söz konusu olamaz.»

Fahri Özdilek, İnönü'nün de Anayasa değişikliğine karşı olduğunu, bir soru üzerine açıklamış bulunduğunu sözlerine ekledi.

Korutürk, İnönü ve Özdilek, o akşam, birer saat ara ile Çankaya Köşküne gitmişler ve Cumhurbaşkanı Sunay ile görüşmüşlerdi. Bu görüşmeler hakkında resmî bir açıklama yapılmadı.

CHP küçük kurultayı

Bu olayların cereyan ettiği Çarşamba günü, CHP il başkanları da Ankara'da toplandılar. Türk — İş salonlarında yapılan toplantıyı, Genel Sekreter Kâmil Kırıkoğlu açtı ve Genel Başkan Ecevit'in, özellikle Cumhurbaşkanı seçimine ilişkin bilgi vere-

ceğini bildirdi. Ecevit, yaptığı konuşmada, bundan önce Parti Meclisinde ve Ortak Grup toplantılarında söylediklerini tekrarladı, toplantı gizli olduğu için, il başkanlarının görüşleri tesbit edilemedi.

CHP yetkilileri, il başkanları toplantısından sonra bir bildiri yayınlanmasının muhtemel olduğunu ifade ettiler.

TOPLUM baskıya verildiği zaman, Ankara'da son durum böyle idi.

Anayasa

Değişiklik teklifi kanunlaştı

Cumhuriyet Senatosu, Sabit Osman Avcı'nın Cumhurbaşkanlığı seçimini ertelemesinden bir gün sonra yaptığı toplantıda, Anayasanın beş maddesini değiştiren ve iki geçici madde eklenmesini öngören Süleyman Demirel ve arkadaşlarının kanun teklifini ikinci defa görüştü ve küfürleşmelerle başlayan tartışmalar sonunda, Millet Meclisinden geldiği biçimde kabul etti. Böylece teklif, kanunlaşmış oluyordu. Değişiklik teklifi Cumhurbaşkanının onayından geçtikten sonra Resmî Gazete'de yayınlanacak ve yürürlüğe girecektir.

Anayasa değişikliği teklifinin ikinci görüşmesi sırasında, 1'inci ve 2'inci maddeler görüşmesiz kabul edildi; Devlet Güvenlik Mahkemeleri kurulmasıyla ilgili 3'üncü madde tartışılırken, yine küfürleşmeli, gürültülü, patırtılı olaylar meydana geldi. Bu olaylara Adalet Bakanı Fehmi Alpaslan'ın da katılması ve bir CHP'li senatöre tokat vurmaya kalkışması, oturumun onbeş dakika kapatılmasına yol açtı.

Güvenlik mahkemeleri

Devlet Güvenlik Mahkemeleri kurulmasıyla ilgili 3'üncü madde üzerinde CHP'li Sırrı Atalay ile Zihni Betil ortaklaşa bir önerge vermişlerdi. Bu önergede, sözkonusu mahkemeye yapılacak atama sisteminin değiştirilmesi isteniyordu. Önergeyi açıklamak üzere söz alan Sırrı Atalay, Devlet Güvenlik Mahkemesinin başkan, üye, yedek üye, savcı ve savcı yardımcılarının kendi kanunlarında olduğu gibi seçilmeleri gerektiğini, oysa teklifte bunların seçiminin hükümetin etkisi altında olabilecek bir sisteme bağlanmış bulunduğunu söyledi, bunun, Anayasanın ilkelerine tamamiyle ters düşeceğini belirtti ve şöyle devam etti :

«— Madde böyle kabul edilirse, yürütme organı yargı organını etkisi altına alabilecektir. Bu durum, kuvvetler dengesini bozacak, Anayasanın siyasal ve hukuki temel düzenini değiştirecektir. Bu değişiklikleri ilk seçimde kendisini iktidarda gören bir parti ile buhranlı günlerde iktidar olmak isteyen bir parti gerçekleştirmek istemektedir.»

Atalay'ın bu sözleri üzerine, düne kadar CHP'li, şimdi ise CGP'li olan Salim Hazerdağlı, oturduğu yerden, *«Ne biçim konuşuyorsun!»* diye bağırdı, oturumu yöneten Mehmet Ünaldı ise, kendisine, bu türlü hareketlerde bulunmasının doğru olmadığı yolunda uyarıda bulundu. Ünaldı bu arada, Sırrı Atalay'a da aynı zamanda Senato Başkanvekili olduğunu hatırlattı ve bu görevi nedeniyle bu tarz konuşma-

SIRRI ATALAY
Anayasayı savundu ama...

Çok acı bir kayıp

İnsanlık tarihinin uzun mücadeleler sonucunda elde ettiği Özgürlük, Adalet, Eşitlik ilkelerinin ve Ulusal kurtuluş savaşı sonucunda elde edilen Bağımsızlığın sevgili torunları; İnsan hakları evrensel bildirisi; Ulusal Devlet, Demokratik Devlet, Hukuk Devleti, Lâik Devlet ve Sosyal Devletin kız kardeşleri, 27 Mayıs 1960 devriminin sevgili eşı, Bilim, Felsefe, ahlâk, sanat, hukuk, düşünce, inanç, mantık, sosyoloji, iktisat, akıl, sağduyu ve gerçekçiliğin kıymetli yeğeni, sosyal mücadele kamuoyu, kuvvetler ayrımı ilkesinin değerli ablaları, Tarih babanın Türkiyedeki biricik kızı, Temel hak ve ödevlerin, kişinin hak ve ödevlerinin, kişi dokunulmazlığının, özel hayatın gizliliğinin, konut dokunulmazlığının, haberleşme hürriyetinin, seyahat ve yerleşme hürriyeti'nin, basın hürriyetinin, gazete ve dergi çıkarma hakkının, basın araçlarının korunmasının, kitap ve broşür yayımlama hakkının, toplantı ve gösteri yürüyüşleri hakkının, dernek kurma hakkının, kişi güvenliğinin, hak arama hürriyetinin, kanuni yargı yolunun, cezaların kanuni ve şahsi olmasının ve zorlama yasağının, ücrette adaletin sağlanmasının, Sendika kurma hakkının, toplu sözleşme ve grev hakkının ve halktan yana tüm kanun ve davranışların sebebi vücudu, Anneleri, Özerk Üniversite, tarafsız radyo - televizyon, haber ajanslarının süt kardeşleri, yargının, mahkemelerin bağımsızlığının, hakimlik teminatı ve tabii hakim ilkesinin, hakimlik mesleğinin, duruşmaların açık ve kararların gerekçeli olmasının Halaları, Anayasa Mahkemesi, Yargıtay, Danıştay, Askeri Yargıtay'ın Süt anneleri, değerli varlığımız.

1961 Anayasası

Yakalandığı «Dışa Bağımlı Kapitalizm» hastalığından kurtulamayarak genç ve en verimli çağında hakkın rahmetine kavuşmuş ve naaşı Tarih kabristanında ebedi istirahatgâhına tevdi edilmiştir. Biricik varlığımızın hastalığını zamanında teşhis ederek tedavisine çaba gösteren bütün kişi, kurum ve kuruluşlara ve toplumsal sınıflara teşekkürü bir borç bilir, ailesine ve yakınlarına metanet ve sabır dileriz.

Altan YALÇIN

lar yapamıyacağını, bunun Anayasaya aykırı düşeceğini ileri sürdü.

Bu sırada Salim Hazerdağlı da sataşmalarına devam ediyordu. «*Zaten onun başkanvekilliği bitmiş..*» diye bağırınca, Sırrı Atalay şunları söyledi:

«— Gerçekten CHP Senatoda 18 üyeye düşmüş, bir başka partinin üye sayısı CHP'yı geçmiştir. Başkanlık divanında partilerin kuvvetler dengesine göre temsil edilmeleri esastır. Ancak bu başkanlık divanında görüşülüp karara bağlanırsa, bu karara saygılı olacağım. Fakat bir siyasi partinin oylarını alıp başka bir partiye geçince ayrıldığı partiye küfredenlere ne demeli?»

Nereden nereye!

Atalay'ın bu sözleri üzerine CHP'den ayrılıp CGPye geçenlerden Salim Hazerdağlı, İsmet İnönü'nün yanında oturan Nurettin Akyurt ve Mehmet Hazer yerlerinden kalkarak Sırrı Atalay'a bağırdılar. Akyurt'un «utanmaz, ahlâksız adam..» sözleri ise ortalığın bir anda karışmasına yol açtı. CHP'li Hüseyin Öztürk, Nurettin Akyurt'un üzerine yürüdü. Ancak, ikisi arasında bir yumruklaşmanın başlamasına öteki senatörlerin araya girmesi fırsat vermedi. Hükümete ayrılmış olan sıralarda Başbakan Ferit Melen'le birlikte oturan Adalet Bakanı Fehmi Alpaslan da olaylar üzerine yerinden fırladı. Nurettin Akyurt'un üzerine yürüyen Hüseyin Öztürk'ün yanına gelerek yüzüne tokat atmak istedi. Fakat, CHP'li Fikret Gündoğan bu harekete engel oldu. Bakanın havaya kalkan sağ elini yakalayarak işlemez hale getirdi. Gündoğan, Alpaslan'a,

«— Sen hükümetsin, karışma böyle şeylere!..» dedi.

Bu olaylar cereyan ederken Sırrı Atalay kürsüde duruyor, sessizliğin sağlanmasını bekliyordu. Bir ara, Mehmet Hazer'e hitaben,

«— Seni ilk seçimde seçim bölgesinde göreceğim, orada kozumuzu paylaşacağız.» dediği duyuldu.

Nurettin Akyurt ise hâlâ bağırıyor,

«— Ahlâksız, utanmaz adam, Ecevit'in uşağı!.» diyordu.

CHP'den CGP'ye geçen Necip Mirkelâmoğlu da, Hüseyin Öztürk'e,

«— Çık dışarıya, dışarıya gel de seninle hesaplaşalım» diye sesleniyordu.

CHP'li Doğan Barutçuoğlu yerinden kalkmış,

«— Terbiyesiz, ahlâksız kim, herkes görüyor!» diyordu.

Bu arada, kim tarafından söylendiği anlaşılmayan çok ağır küfürler de kulaklara kadar geliyordu. Bu gürültüler üzerine, oturum başkanı Mehmet Ünaldı, çalışmalara on beş dakika ara verdiğini bildirerek kürsüden ayrıldı.

Oylandı, bitti!

Oturum açıldığında sinirler oldukça yatışmıştı. Sırrı Atalay ile Zihni Betil'in önergesi oya konuldu ve 19'a karşı 125 oyla reddedildi. Sırrı Atalay, Zihni Betil ve Salih Tanyeri, Sıkıyönetim Mahkemelerinin sıkıyönetim kalktıktan sonra görevde kalmalarını sağlayan maddenin de kanun teklifinden çıkarılmasını isteyen önergeler vermişlerdi. Bu önergeler de oylandı ve 26'ya karşı 123 oyla reddedilmiş oldu.

Daha sonra, Anayasanın beş maddesinin değiştirilmesini ve iki geçici made eklenmesini öngören teklifte yer alan madeler ayrı ayrı açık oya sunuldu ve hepsi de gerekli oy çokluğuyla kabul edildi. Başbakan Ferit Melen ile İsmet İnönü de değişiklik teklifine kabul oyu verenler arasında bulunuyorlardı.

Sıkıyönetim makamlarının gözaltına alma süresini 15 gün olarak tesbit eden maddenin oylamasına 150 kişi katıldı : 138 kabul, 11 red, 1 çekimser.

Siyasi partilerin Anayasa Mahkemelerince denetlenmesini öngören maddenin oylamasına 152 kişi katıldı: 141 kabul, 10 red, 1 çekimser.

Devlet Güvenlik Mahkemeleri kurulmasıyla ilgili maddenin oylamasına ise 156 kişi katıldı: 127 kabul, 28 red ve 1 çekimşer.

Askerî mahkemelerde savaş sırasında hakim üye çoğunluğu aranmamasını öngören maddenin oylamasında 152 kişi oy kullandı : 138 kabul, 10 red, 2 çekimser.

Siyasi partilerin kapatılmasıyla ilgili dâvalara Anayasa Mahkemesinde duruşmalı olarak bakılmasını öngören madde ise 139 kabul, 10 red, 2 çekimser oyla kabul edildi. Oylamaya 151 kişi katılmıştı.

Sıkıyönetimin kaldırılması halinde askerî mahkemelerin görevlerinin devamını sağlayan maddenin oylamasına 155 kişi katıldı : 130 kabul, 25 red.

Siyasî partilere Hazineden yardım yapılması ile ilgili madde 136 oyla kabul edildi. Maddenin oylamasına 153 kişi katılmıştı: 16 kişi red oyu verdi, 1 kişi de çekimser kaldı.

Teklifte yer alan yürürlük maddesinin oylamasına ise 152 kişi katılmıştı. 140 kabul, 11 red ve 1 çekimser oy kullanıldı.

Böylece, Anayasa değişikliği teklifi kabul edilmiş ve kanunlaşmış oluyordu.

Askerî Yargıtay

TİP'lilerin mürafaası başladı

Askerî Yargıtay İkinci Dairesi, Sıkıyönetim Komutanlığı 3 Numaralı Askerî Mahkemesinde çeşitli cezalara çarptırılmış olan Türkiye İşçi Partisi eski Genel Başkanı Behice Boran, ve yirmi arkadaşının mürafaasına başlamış bulunuyor. Bilindiği gibi, Askerî Mahkeme, Behice Boran ve arkadaşlarını «*sosyal bir sınıfın diğer sosyal sınıflar üzerinde tahakkümünü tesis etmek ve sosyal bir sınıfı ortadan kaldırmak için cemiyet kurmak*» iddiasıyla yargılamış, sonunda, sanıkları çeşitli sürelerde ağır hapis cezalarına çarptırmıştı.

Askerî Yargıtay İkinci Dairesi, mürafaanın başladığı gün, Hakim Albay Yaşar Yücedağ'ın başkanlığında, Hakim Albay Hakkı Erkan, Hakim Albay Sait Dabak, Hakim Albay Kemal Orhon, Hakim Albay Hamdi Öner'den oluşmuş bulunuyordu. Başsavcılık makamını ise Başsavcı Yardımcısı Hakim Albay Ragıp Aycan almıştı. Mürafaaya sanıklar getirilmemiş, sadece avukatları katılmışlardı. Sanık avukatlarının sayısı ise 49'u buluyordu.

Duruşma açıldıktan sonra, sözcü üye tarafından okunan Başsavcılık tebliğnamesinde sanıklardan dokuzu hakkında verilmiş olan Askerî Mahkeme kararının onaylanması, yedi sanık hakkındaki kararın suç niteliği yönünden, beş sanık hakkındaki hükmün de delil yetersizliği nedeniyle bozulması isteniyordu.

Sanıklar

Başsavcılık tebliğnamesinde haklarındaki kararın onaylanması istenen dokuz sanık şunlardı: Behice Boran, Can Açıkgöz, Hüsamettin Güven, Şaban Erik, Sait Çiltaş, Sadun Aren, Nejat Erel Yazıcıoğlu, Hüseyin Ergün ve Adnan Keserbiçer.

Askerî Mahkeme, TCK.'nun 141/1 maddesi gereğince bu sanıklardan Boran, Açıkgöz ve Güven'i 15'er yıl

Erik, Çiltaş ve Aren'i 12'şer yıl, Yazıcıoğlu'yu 8 yıl, Hüseyin Ergün ve Adnan Keserbiçer'i de 6'şar yıl ağır hapse mahkûm etmişti.

Tebliğnamede haklarındaki hüküm suçun niteliği yönünden bozulması istenen sanıklar da şunlardı: Osman Sakalsız, Yalçın Cerit, Nejat Ökten, Yavuz Ünal, Turgut Kazan, Adil Özkol ve Bekir Yenigün.

Askerî mahkeme bu sanıklar hakkında da TCK'nun 141/1 meddesini uygulamış ve Osman Sakalsız, Yalçın Cerit, Nejat Ökten, Yavuz Ünal ile Turgut Kazan'ı 15 er yıl, Adil Özkol ve Bekir Yenigün'ü de 12 şer yıl ağır hapse mahkûm etmişti.

Başsavcılık tebliğnamesinde, askerî mahkemece 8 yıl ağır hapse mahkûm edilen Oral Çalışlar, 6 yıl ağır hapse mahkûm edilen Hüseyin Özşahin, Erdal Orhon, Mehmet Tuncer ve Ejder İmer'in de haklarında yeterli delil bulunmadığı için kararın bozulması istenmişti. Tebliğnamede bu sanıkların, TCK'nun başka bir maddesine dair bir talep yer almamıştı.

Haklarındaki kararın suçun niteliği bakımından bozulması istenen 7 sanığa, TCK'nun 141/1 maddesi değil, 142/2—6 maddesinin uygulanması gerektiği tebliğnamede belirtilmişti.

Deliller

Duruşmada, sözcü üye tarafından okunan Başsavcılık tebliğnamesinde, sanık avukatları tarafından ileri sürülen temyiz sebepleri ele alınarak eleştirilmiş ve Behice Boran ile 8 arkadaşının Marksist — Leninist ideolojiyi benimsedikleri, bu amaçla bir işçi sınıfı ihtilâlini gerçekleştirmeye yöneldikleri ve bu gibi hareketleri destekledikleri ileri sürülmüştü. Bu arada *«Devrimci TİP Komitesi»*ne Mahir Çayan'ın da getirilmiş olduğu açıklanıyordu. Tebliğnamede ayrıca sanıkların yazı, resim, mektup ve konuşmalarıyla gazetelerde yayınlanan yazılarına da değinilîyor ve bilimsel sosyalizm ile komünizmin aynı anlamda kullanıldığı belirtilerek, Nejat Ökten'in bunu teyid eden ifadesi örnek olarak gösteriliyordu.

Sanıkların kişisel eylemlerine ayrılan bölümde ise Behice Boran'ın eylemlerine geniş yer verildiği görülüyordu. Tebliğnameye göre, Behice Boran 15-16 Haziran işçi yürüyüşü ile ilgili olarak bazı açıklamalar yapmış ve çeşitli yerlerde yaptığı konuşmalar da silâhlı bir mücadele sistemi önermişti. Bu arada, parti adına yapılan açıklamalara ve yayınlara da temas ediliyor ve bunların Genel Merkezce

Toplum Polisleri eski günlerini hatırladılar

Toplum Polisine İş çıktı

İşsizlikten canı sıkılan İzmir Toplum Polisi yaptığı tatbikatta göstericilere toz attırdı

yalanlanmamış olmasına dikkat çekiliyordu. Tebliğnamede Türkiye İşçi Partisi'nin legal bir kuruluş olduğu fakat illegal faaliyetlerde bulunduğu da öne sürülüyor, buna dair bazı örnekler veriliyordu.

Avukatlar ne diyorlar?

Başsavcılık tebliğnamesinin okunmasından sonra, sanık avukatları savunmalarını yapmaya başladılar.

Avukatlar toplu halde yaptıkları savunmada, sonuç olarak, Askeri Mahkemece verilmiş olan kararın, sanıklar lehine ve esastan bozulması gerektiğini belirttiler. Toplu savunmada, dosyada mevcut delillerin sanıklar aleyhinde kullanılacak mahiyette bulunmadığını ileri sürdüler ve «Emek», «Kurtuluş Yolu» ve Almanya'da yayınlanan «Türkiye'de Kurtuluş» gazetelerinin Anayasa Mahkemesince kapatılmış olan Türkiye İşçi Partisinin resmi birer organı bulunmadıklarını, bu itibarla yayınlarından bu parti yöneticilerinin sorumlu tutulamıyacağını belirttiler.

Avukatlar, bu konuda şöyle diyor

HEDEF İŞÇİLER Mİ?

Geçtiğimiz Pazartesi günü Günaydın Gazetesi, birinci sayfasının yarısını kaplayan bir haber yayınladı. «Toplum Polisine İş Çıktı» başlığını taşıyan haber aynen şöyle :

«İzmir — Sıkıyönetim Komutanlıkları, başarılı operasyonlardan sonra ülkede anarşiyi önledikten sonra, toplum polisine bir iş kalmamış ve sâkin geçen günler, hayatları kavga ve dövüş içinde geçen toplum polislerini sıkmaya başlamıştır.

Polisleri formda tutabilmek ve çıkacak herhangi bir toplu olayı kolaylıkla önleyebilmeleri için tecrübe kazandırmak amacıyla İzmir Polis Okulunda tatbikat yapılmıştır.

Toplum polislerinin karşısına gösterici olarak Polis Okulu öğrencileri çıkarılmış, kısa süren çatışma polislerin başarısıyla sona ermiştir.

Tatbikatı yöneten Polis Okulu Müdürü Ayhan Özaslan «Toplum polisleri, göstericileri kısa zamanda dağıtarak formda olduklarını gösterdiler» demiştir.»

Haberin yanında da Toplum Polisinin gösterisinden resimler var. Resimlerden birinin altında, gösterici rolüne giren gençlerin ellerinde gerçeğe uysun diye pankartlar bulunduğu belirtiliyor. Toplum polislerinin dağıtma tâlimi yaptıkları topluluğun ellerindeki pankartlarda ise, şu cümleler okunuyor :

«İşçinin ekmeğiyle oynanmaz», «Alın terinin karşılığı cop mudur», «Alın teri emek karşılığı»... Pankartlardan anlaşıldığına göre, Toplum Polisinin tâlimde hedef aldığı kitle de işçi rolünde.

Toplum polisi, tâlim de yapar, tatbikat da... Göstericileri nasıl dağıtacağının provasını yapar, yeni silahları kullanmayı —toplum psikolojisi öğrense de ha yararlı olur ama, işin bu yanı üzerinde durmayalım—, öğrenir. Buna kimsenin birşey dediği yok...

Amma, eğer Toplum Polisi, tâliminde, tatbikatında, karşısında işçi toplulukları olacakmış gibi yetiştiriliyor; «bu çeşit pankart gördünüz mü, o pankartları taşıyanların gözünün yaşına bakmadan indireceksiniz copu» telkini ile eğitiliyorsa, o zaman söylenecek çok şey var demektir.

İşçi hakları, Anayasa'nın teminatı altındadır ve 1961 Anayasasında yapılmış bütün değişikliklere rağmen, kâğıt üstünde dokunulmamıştır. İşçi sendikalaşacaktır, yasaların kendisine tanıdığı hakka dayanarak grev de yapacaktır... Grev hakkını tanımış bütün ülkelerde olduğu gibi, grev sırasında elinde pankart da taşıyacaktır... Toplum Polisi de ancak, grevcilerin grevlerini rahatça yürütebilmeleri, herhangi bir müdahaleyle karşılaşmamaları için tedbir alacaktır. Yani yasaların sağladığı hakkın kullanılması ortamını yaratacaktır.

Toplum Polisinin işçiye karşı bilenmesi, işçileri h e d e f a l a n t â l i m l e r l e yetiştirilmesi, siyasal iktidarın işçi hareketlerinden endişe ettiğini ve işçi haklarının kullanılmasını engelleme kararında olduğunu gösterir. Bu anlayış, işçiler için, çok karanlık günlerin habercisidir.

İşin bir diğer endişe verici yönü de, polisin işçiye karşı önyargılarla doldurulmasıdır. Uzun bir süredenberi herkes huzur peşinde koşulduğunu, «memlekette huzurun sağlanması gerektiğini» söylemektedir. Ama huzuru sağlamanın yolu herhalde, Toplum Polisini bu çeşit yöntemlerle yetiştirmek değildir. Bu, olsa olsa, bir avuç henüz, sendikalaşma ve grev haklarına hiç olmazsa kişinin huzurunu sağlama, büyük kitleleri ise, daha büyük huzursuzluklar içine itme yoludur.

Emniyet Genel Müdürlüğü mü olur, İzmir Valiliği mi olur, kendini yetkili sayan makam mutlaka bir açıklama yapmalı ve Toplum Polisini bu çeşit önyargılar içine sokacak davranışlardan kesinlikle vazgeçildiğini belirtmelidir.

Bu yapılmazsa, günün birinde İşçi ile Polis arasında çıkabilecek olayların yaratıcı ve sorumlusu da şimdiden belli olmuş demektir.

ları :

«Bu yayın organlarının TİP'i resmen ilgilendirdiği yolunda partinin merkez organları resmen bir karar almamış olduğu gibi, yetkili organların da netimi olmaksızın yayınlanan yazılar da partiyi bağlamaz. Bu itibarla, dosyada yer alan konuyla ilgili delillerin sanıklar aleyhine kullanılmaması gerekir. Parti içindeki «Proleter devrimciler» ve «Partizan» gruplarına mensup üyeler zaman zaman partiden ihraç edilmişlerdir. Bu ihraçlar bile TİP'in yasalara olan saygısını göstermektedir.»

Avukatlara göre, TİP'in Anayasa Mahkemesince kapatılması tasarrufu TİP'li yöneticilere ayrıca bir cezaî sorumluluk yükleyemezdi. Dosyada mevcut deliller çeşitli yönleriyle eleştirilmeğe değerdi ve bu takdirde bu delillerin aleyhte kullanılamıyaackları ortaya çıkacaktı. Bu itibarla, Askerî Mahkemece verilmiş olan cezalar esastan bozulmalı idi.

Askerî Yargıtay İkinci Dairesi, avukatların savunmalarını iki gün dinledi, sonra da, kararını vermek üzere, duruşmayı Nisan ayının son günlerine erteledi.

TÖB

Bir başka dâva

Askerî Yargıtay'da Behice Boran ve arkadaşlarının mürafaasının başladığı gün, Ankara Sıkıyönetim Komutanlığı 1 Numaralı Askerî Mahkemesi de bir başka dâvaya devam ediyordu. Bu dâvanın sanıkları ise, Türkiye Öğretmenler Yardımlaşma Birliği (TÖB) Yönetim Kurulu üyeleri idi. As

NEYİ PAYLAŞACAĞIZ?

AP Genel Başkanı Sayın Demirel, Türk parası değerinin yeniden âyarlanmasıyla ilgili konuşmasında daha önceki konuşmalarında da sık sık kullandığı bir deyimi üstüne basa basa yeniden kullanmıştır. Sayın Demirel, ihracata önem verilmesinin gereği üstünde durduktan sonra, «önce zengin olacağız. *Ondan sonra paylaşacağız. Şimdi paylaşacak neyimiz var, neyi paylaşacağız»* diyor.

Demirel'in inandığı kalkınma felsefesinde bu sözler olağandır. Çünkü Demirel'in felsefesinin temelinde, *«parası olanın trene bineceği, parasızın treni kaçırıp yaya yürümek zorunda kalacağı»* gerçeği yatar. Bu sözleriyle Demirel şöyle demek istiyor. Önce yatırım yapma gücü olanlar yatırım yapacaklar; üretim artacak; iş verme olanağı sağlanacak. İhracatçı ihracatını artıracak. Büyük toprak sahipleri daha çok kazanacak. İthalâtçı, toptancı, aracı vurguncu vuracak, kazanacına kazanç ekleyecek... Böylece insan başına düşen millî gelir artacak ve sayılara bakarak Türkiye'de 1972'de insan başına düşen millî gelir 425 doları buldu deyip sevineceğiz. 425 dolar bugüne bu gün 5100 lira eder. Yılda insan başına 5100 lira! Eeh, iyi para.. Beş kişilik bir aileyi düşünürseniz, 25 bin 500 lira eder. Türkiye'de ayda 2000 lirayı geçen bir gelirle de gül gibi geçinilir. Sorularınızı ileri götürürseniz, Demirel, o matematikçi mantığı ile size *«rakamlar böyle diyor»* deyip çıkar işin içinden.

YA GERÇEKLER BÖYLE Mİ?

Demirel'e deseniz ki, bu, kâğıt üstünde bir paylaşmadır. Gerçekten Türkiye'de insan başına düşen millî geliri dediğiniz gibi paylaştıralım, vurguncuya, aracıya, karaborsacıya *«dur bakalım, senin hesabına şu kadar düşüyor. Ver geri kalanı yoksula, az gelirliye dağıtalım.»* Hemen, kendine özgü üslûbuyla, *«burası Rusya mı?»* diyecektir.

Burası Rusya değildir ama, kâğıt üstündeki paylaşmayla yoksulun, az gelirlinin cebine giren nedir? Bu sistemle siz gerçekte yoksulu daha yoksul, zengini daha zengin yapmanın dışında, artan zenginliği nasıl paylaşacaksınız? Demirel, cevabı hemen yapıştıracaktır. Yeni zenginlikler, yeni yatırımları gerçekleştirecek. Böylece açılacak iş alanlarında işsiz yurttaşlar iş bulup çalışacaklar.

Bunun bir an için doğruluğunu kabul etsek bile bir yerde işini becerebilen kişi banka kredileri, resmi, yarı resmî destek ve yardımlarla yatırımcı, ithalâtçı, toptancı, ihracatçı olacak. Bunu yapamıyan dürüst insanlara ise karnını doyuracak bir iş bulmak yetecektir. Bir yerde devletin topraklarına uydurma tapulu, tapusuz sahip çıkmış olanların *«kutsal mülkiyet hakkına»* dokunulmayacak. Öbür yerde bu tür şeytanlıkları yapamıyanlar aynı topraklarda bedenleri, evleri ve tüm köyleriyle uydurma toprak ağasısının tutsağı olmaya boyun eğecekler. Bir yerde, *«Tanrı böyle istedi»* tevekkülü.. Öbür yerde, Tanrının da devletin de kanunlarına külâh giydirme kurnazlığının hoş görülmesi; üstelik devlet kanunlarıyla korunması..

MANTIK TERS IŞLIYOR

Sovyet Rusya'da, bilindiği gibi, topraklar devletleştirilmiş, Sovkhoz ve Kolhoz'ların yönetimine verilmiştir. Yalnız toprağın yüzde 10 gibi küçük bir oranı sahiplerinde bırakılmıştır. Yapılan araştırmalara göre tarımsal gelir, sahiplerinde kalan yüzde 10 topraklarda, kamulaştırılan yüzde 90'dan daha yüksektir. Bunun nedenini açıklamak kolay: Eski toprağında sadece işçi olarak çalışan kimseler, kendi topraklarında çalıştıkları gibi canla başla çalışmamakta, verebilecekleri verimin ancak yarısını vermektedirler. Geriye kalan yüzde 10 özel mülkiyetli topraklarda, diğerine göre tarım tekniği zayıf olmasına rağmen, toprak sahipleri gecelerini gündüzlerine katarak çalışmakta, topraklarına gözleri gibi bakmaktadırlar. Açıklama bu kadarla da bitmiyor. Deniyor ki, Sovyet Rusya'nın yaptığı bu yanlışlıktan ders alan Polonya ve Yugoslavya, toprağı sahiplerinde bırakmak suretiyle daha iyi sonuçlar almışlardır.

Şu açıklamaya tüm kapitalizmin savunucuları, toprak reformuna karşı olanlar can kurtaran simidi gibi yapışmaktadırlar. İyi ya.. Aynı mantığı Türkiye için de işletelim. Rusya'da Sovkhozlar, Kolhozlar büyük devlet işletmeleridir. Üstünde çalışanların topra-

keri Savcı, sanıkların, yayınladıkları bir bildiri ile Başbakana ve Hükümet üyelerine yayın yoluyla hakaret ettiklerini ileri sürüyordu.

Duruşmada Doç. Dr. Nevzat Toroslu'nun bilirkişi olarak hazırladığı rapor okundu. Raporda, sözkonusu bildirinin Hükümet erkânına hakaret kastıyla yayınlanmadığı kanısına varılmış olduğu belirtiliyor ve bu itibarla suç unsuru görülmediği ifade ediliyordu.

Bilirkişi raporunun okunmasından sonra esas hakkında mütaleasını ifade eden Askerî Savcı Yüzbaşı Baki Tuğ ise sanıkların suçlarının sabit olduğunu belirterek, haklarında TCK'nun 159'uncu maddesinin uygulanmasını talep etti. Sıkıyönetim Mahkemesi, sanıkların savunmalarını yapabilmeleri için duruşmayı başka bir güne erteledi.

Nurcular

Fikir ve zikir

Ankara'da bu olaylar cereyan ederken, nur âyini yaptıkları gerekçesiyle Erzurum'da 69 kişi, Trabzon'da da 13 kişi gözaltına alındı. Erzurum'da Veyisefendi mahallesindeki bir evde âyin yaparken yakalanan 69

Mehmet Hadi İlbaş

ğın mülkiyetiyle bir ilgileri yoktur. Onlar sadece karın tokluğuna buralarda çalışan toprak işçileridir. Ya Türkiye'de binlerce dönüm toprağın sahipleri ve bu toprağı işliyen, bedeniyle, eliyle, köyüyle toprak sahibinin olan ve emeğini karın tokluğuna veren köylüler? Ne fark var arada? Bir yerde devlet patron. Öbür yerde bir kişi binlerce kişinin alınyazısına hâkim.. Bir yerde kazanç devletin.. İnsanlar çalışmak zorunda. Öbür yerde binlerce kişi bir kişinin hizmetçisi. Ne toprakta, ne oturdukları evde, ne de toplaştıkları köyde hak istemek olanakları var. Sovkhoz ve Kolhozlarda çalışanlar, toprak kendilerinin olmadığı için itici güçten yoksundurlar. Bu nedenle çalışmazlar. Türkiye'deki büyük çiftliklerde çalışan marabaların, ırgatların durumu nedir? Onlar için itici güç var mı? Ne için varlarını yoklarını ortaya koyup kendilerinin olmayan topraklarda çalışacaklar? Sovyet Rusya'da Sovkhoz ve Kolhozların yönettiği topraklar, üstünde çalışanlara verilirse daha çok tarımsal gelir sağlanacağı savunuluyor. Doğrudur. Bunu Demirel ve onun felsefesine sarılanlar da kalıplarını basarak doğrulayacaklardır. *«Aynı işlemi Türkiye'deki adaletsizliğe uygulayarak büyük toprakları, üstünde çalışan ve bir bakıma yıldan yıla, ürünü almak için toprağına uğrayan uydurma sahipten de fazla hak sahibi olan ırgatlara, marabalara dağıtalım ve böylece bu insanları itici güçle donatalım.»* dediğimiz zaman, yukarıdakine evet diyenler, birden yerlerinden zıplıyor ve *«hayır, Türkiye'yi komünistleştirecek misiniz?»* diye feryadı basıyorlar.

Şu mantık çarpıklığına bakın. Çıkarları için insanların nelere sarıldıklarına, neleri niçin öcü göstermeğe çalıştıklarına iyice eğilin. Sonunda ne gülün ne ağlayın, ama gerçeği bilenlerin yiğitliği içinde yalanın üstüne üstüne gidin.

YÜKTE DE MUTLULUKTA DA EŞİT

Memiş askerlik çağına geldiği zaman askere gidiyor. Ahmet de öyle.. Tarık da öyle.. Savaş çıkarsa tümü de canını dişine takıp cepheye koşacaklar. Memiş'e, *«senin bir karış toprağın, dikili ağacın yok. Sen asker olma, ya da geri hizmetlerde çalış»* demek olanağı nasıl yoksa, Tarık'a *«sen milyonersin, yurt savunmasını sadece sizin gibiler yapacak»* demek mantıksızlığı da yoktur. Memiş bir yerde işçi olarak çalışırsa, çalıştıran kişi onun Sosyal Sigortalara kaydını yaptırmak insafını gösterirse, vergisini verecektir. Tarık da kanunlara göre kazandığı milyonların vergisini vermek zorundadır. Burada da Memiş'e, *«sen yoksul bir işçisin, vergi verme»* demek olanağı yoktur. Demek ki, ülkenin gerektirdiği yükü taşımakta her Türk vatandaşı eşit tutulmak durumundadır. Mutluluğa gelince, *«Memiş, sen alavere dalavereyi iyi beceremedin, normal bir yurttaşsın. Trene binecek biletin olmadığı için treni kaçırdın. Yaşamının sonuna dek yaya yürüyeceksin»* der, Tarık'a da tüm kredi olanaklarını açar, resmî, yarı resmî kolaylık ve destekleri gösterir, *«yürü ya Tarık kulum»* deyip trene, trenden uçağa bindirirsek, bunun adalet neresinde? Sonra da kalkıp, Tarık'ların milyonlarını Memiş'lere kâğıt üstünde bölüp, *«Türkiye'de insan başına düşen millî gelir şu düzeye yükseldi»* dersek, bu palavra 18'inci yüzyılın *«bırakınız yapsınlar, bırakınız geçsinler»* cilerinin bile midesini bulandırmaz mı?

Bırakınız tüm bunları. Şu günlerde demir üstünde korkunç oyunlar oynanıyor. Daha aylarca önceden demir - çelik fabrikalarının ürettiği demiri, çeliği kapatanlar şimdi Hükümetin resmî bildirisine rağmen demir fiatlarını başdöndürücü bir hızla yükselttiler. Sadece el değiştirmeden ötürü milyonları vuranlar var. Bunlar, Tarık'lar... Memiş'lere gelince; devletin anlayışına sığınarak hem devlete, hem kendilerine külâh giydirip milyonları vuranları seyretmekten başka birşey yapmak gelmez ellerinden. Demirel'in mantığına göre, bunda kınanacak bir yön yok. Tarık'lar Tarık olarak kalacak.. Memiş'lerse Tarık'ların dişinden artandan nasiplerine ne düşerse onunla yetineceklerdir. Paylaşmanın gerçek anlamı budur.

Ne var ki, Türkiye'de Memiş'lerin de elleyip okşayacakları kendi toprakları, gerçekte ceplerine giren kendilerini insanca yaşatacak kazançları olmadıkça, politikalar asgari bu gerçeğe göre ayarlanmadıkça çalkantılar, sallantılar durmayacaktır. Bu ne bir korkutma, ne de bir kışkırtmadır. Gerçeğin içtenlikle dile getirilmesidir.

---

kişi adliyeye verildi ve bunlardan 12 si, yapılan ilk sorgularından sonra tutuklandılar. Emniyet Müdürlüğü yetkililerinin verdikleri bilgiye göre, yakalanan nurcular arasında asistan, tüccar, memur, fakülte, lise ve ortaokul öğrencileri de bulunuyordu. Adliyede ki sorgularından sonra tutuklanan sanıklar ise şunlardı :

Necati Kurşunoğlu (YSE teknikeri), Alâaddin Başar (Ankara Üniversitesi İşletme Fakültesinde Asistan), Bekir Kuban (müezzin), Mehmet Kırkıncıoğlu (Emlâk Komisyoncusu), Ramazan Aydemir (İslâmi İlimler Fakültesi Öğrencisi), Abdürrahim Hakan (Edebiyat Fakültesi öğrencisi), Mehmet Arslan (İşletme Fakültesi öğrencisi), Bahattin Yalman (Tıp Fakültesi öğrencisi), Taner Kaçak (Ortaokul öğrencisi) ve İdris Akkuş (Lise öğrencisi).

Mahkeme, öteki sanıkları serbest bıraktı.

Trabzon'daki 13 nurcu ise Kindinar mahallesindeki bir apartman dairesinde âyin yaparlarken emniyet mensupları tarafından yakalanmışlardı. Apartman dairesinde yapılan aramada, çok sayıda Nur risalesi, Nur öğretiminde kullanılan teypler ele geçirilmişti. Trabzon Emniyet Müdürlüğü, yakalanan nurcular arasında bir yüksek mühendis ile bir öğretmen ve çok sayıda memur bulunduğunu açıkladı.

"hafıza-i beşer nisyan ile malûldür" arşiv ise asla unutmaz!

Çağdaş demokrasi, 19'uncu yüzyılın demokrasisi değildir. O zamanlar sadece varlıklı kişilerin egemenlik aracı olan ve sadece bazı çevrelerin faydalanabileceği hürriyetlerden kitlelerin faydalanıp faydalanamadığına önem vermiyen ve hele «Parlamentoların diktatörlüğü»nü olağan karşılayan, «Hukuk Devleti ilkeleri»ni isedemokrasinin vazgeçilmez özü olarak benimsememiş olan demokrasi anlayışı, bugün bir «şekil» olmaktan çıkmış, daha çok bir «muhtevayı» yansıtan kavram haline gelmiştir. Zamanımız da Demokrasi, «bir seçim mekanizması»nın adı değildir. Çağdaş demokrasinin, sadece seçimden ibaret olmadığını, Kamu Hukuku alanında asgarî bilgi sahibi herkes artık teslim etmektedir. Elbette ki «seçimsiz demokrasi» düşünülemez. Amma demokrasi, seçimden de ibaret değildir; ve «çoğunluğu elde eden partinin, her istediğini yapabildiği rejim»in adı, olsa olsa »Meclis (veya iktidar partisi) diktatörlüğü» olabilir.

Ali Fuat Başgil Hoca bile bu gerçeği pek iyi dile getirmişti. 1956 yılında şöyle yazıyordu: «Bir nokta da temerküz eden ve kabına sığmaz bir hal alan *taşkın bir kuvvet, daima hakkın ve hürriyetin en büyük düşmanıdır.* Bu kaideye *demokrasiler bir istisna teşkil etmez.* Demokrasilerdeki *ekseriyet* de, rakipsiz ve kontrolsüz bir kuvvet merkezi haline gelince, aynî neticeyi verebilir; yani o da *tahakküm* yoluna sapabilir. Temsil edildiğine inandığı millî iradenin kutsiyetine dayanarak, *en zalim diktatörlere rahmet okutacak bir tarzda hareket edebilir.* Bir hükümdardan veya bir diktatörden gelen hak ve hürriyet düşmanlığı ile, *bir ekseriyetten gelen* arasında asla *bir mahiyet farkı yoktur. Kötülük kimden gelirse gelsin, kötülüktür.* Kötülüğü yapan *ekseriyetin* demokratik olması ve *millî hâkimiyete dayanması, yaptığı kötülüğün mahiyetini değiştirmez. Bilâkis onun fecaatını ve ağırlığını arttırır ve kötülüğü tahammül kırıcı bir şekle sokar.* Çünkü *ekseriyet* tatbik ettiği *tahakkümü meşrulaştırmak için* millî iradeye dayandığına, binaenaleyh *zulmünde haklı olduğuna* inanır. Şu halde ve netice itibariyle ekseriyetin hükümeti demek olan *modern demokrasi,* efsanelerdeki *kuyruğunu ısıran canavara benzememek için,* bünyesinde sakladığı bu tehlikeyi önlemek ve *tedbir almak, vatandaş hürriyetlerini garantiye bağlamak* ve *bunun için teminat müesseseleri kurmak zorundadır»* (*Ali Fuat Başgil,* Vatandaş Hak ve Hürriyetlerinin Korunması Meselesi ve Anayasamız, İstanbul 1956, s. 35).

Görülüyor ki, modern demokrasinin canı ve amacı, vatandaş hürriyetlerinin ve bütün temel hakların (özellikle bağımsız mahkemeler sayesinde ve başka tedbirlerle) gerçek hayatta garanti altına bağlanmış olmasıdır. Sadece çoğunluğun iradesine dayanmak, hele bozuk seçim sistemlerinin verdiği çoğunluğun her istediğini gerçekleştirmek demokrasi yolunda olmak sayılamaz.

Çağdaş demokrasi (neo - klasik demokrasi) var denilebilmek için, muhalefetin (demokratik düzene bağlı kalan muhalefetin) hayatı garanti edilmekle bile yetinilmemeli; «muhalefetin iktidara gelebilme şansı», kanunî imkânlar ve tedbirler bakımından iktidarınkine tamamen eşit olmalıdır.

Demokrasi vardır diyebilmek için, kişilerin hürriyetleri (demokratik düzeni inkâra ve ortadan kaldırmaya yönelik bir kötüye kullanma haline gelmesi sözkonusu olmadıkça) asla kuşa benzetilmemeli, aşırı kısıtlanmamalı, bu hürriyetlerin özü ne dokunulmamalıdır. En büyük bir çoğunluk bile vatandaşın bu özerk kalelerini zaptedemez. Ederse demokrasiye fatiha okunmuş olur.

Yine batılı anlamda çağdaş bir demokrasiden sözedebilmek için, iktidar, kanun önünde eşitlik ilkesine titizlikle saygı göstermelidir.

Bundan başka, çağdaş demokrasi var diyebilmek için, Hukuk Devleti ilkelerine, özellikle «mahkemelerin bağımsızlığı»na ve onun canı demek olan «hakimlerin anayasal ve yasal güvenceleri»ne, «tabiî hâkim esası»na, «duruşmaların açıklığı esası»na, «iradenin kanunîliği ilkesi»ne ve daha bir sıra Hukuk Devleti ilkesine ve bu arada «mahkeme kararlarının savsaklanmadan derhal infaz edilmesi esası»na tam saygı göstermek gerekir. Adalet cihazının politikanın etkisi altında kalabildiği yerde demokrasi değil, modern bir Devlet hayatının varlığından bile söz edilemez.

Nihayet çağdaş demokrasiden sözedebilmek için, «sosyal devlet ilkesinin bir ölçüde olsun benimsenmiş olması şarttır. Yani «ekonomik, sosyal ve kültürel hayatın, bütün vatandaşlara insan haysiyetine yaraşır yaşama şartları sağlama amacıyla düzenlenmediği bir ülkede, artık batılı anlamda çağdaş bir demokrasinin varlığından sözedebilmeğe» kimse yeltenememektedir.

İşte 1961 Anayasası «Çağdaş Demokrasının Amentüsü» olan bütün bu ilkeleri enbaşarılı bir biçimde dile getirmiş, ve kötüye kullanma yollarını da kapatmıştı. Amma hiçbir Anayasanın eli ve ayağı yoktur, onu ancak iktidarlar yürütür. Değil Anayasayı, kanunları bile uygulamayan, «kanunu istediği zaman var, istediği zaman yok farzederek tam bir keyfilik içinde hare-

Hukuk Devleti olmaksızın demokrasi olmaz

ket eden iktidarlar»ın günahını Anayasa çekemez.

Ancak biz bu yazımızda, bu noktalar üzerinde duracak değiliz. Bu yazımızda, çağdaş demokrasinin canını teşkil eden Hukuk Devleti ilkelerinin en önemlilerinden biri olan «Mahkeme kararlarına saygı prensibi» üzerinde duracağız:

AP iktidarı, gerek Başbakanının ağzından, gerek çeşitli Devlet Bakanlarının ağzından, birçok defalar açıkça dile getirmişti ki, «Danıştay kararlarını muhakkak yerine getirmek zorunluğunda değildir; tazminat vererek Danıştay kararlarını çiğneyebilir.» Ayrıca «Danıştayın yürütmeyi durdurma kararlarını uygulamak zorunluğunda da değildir.»

Hukuk Devletini tanımayan bu görüşlere karşı, o zamanlar bazı başka partili politikacılarımız, şiddetle karşı koyarak «demokrasinin sadece parmak hesabı demek olmadığını» çok iyi anlatmışlardı. Arada geçen zaman içinde onlar da Hukuk Devletine sırt çevirdiler. Şimdi, iki politikacı Profesörün vaktiyle Danıştay kararları konusundaki sözlerini hatırlatalım. O Danıştay ki, Türkiyemizde «keyfî idare»nin yerine, »idarenin hukukiliği» esasının yerleşebilmesi için, Adalet ve Demokrasi tarihimize geçecek kadar değerli bir çok karar vermiştir (bazı kararlarında büyük aksamalar olsa bile).

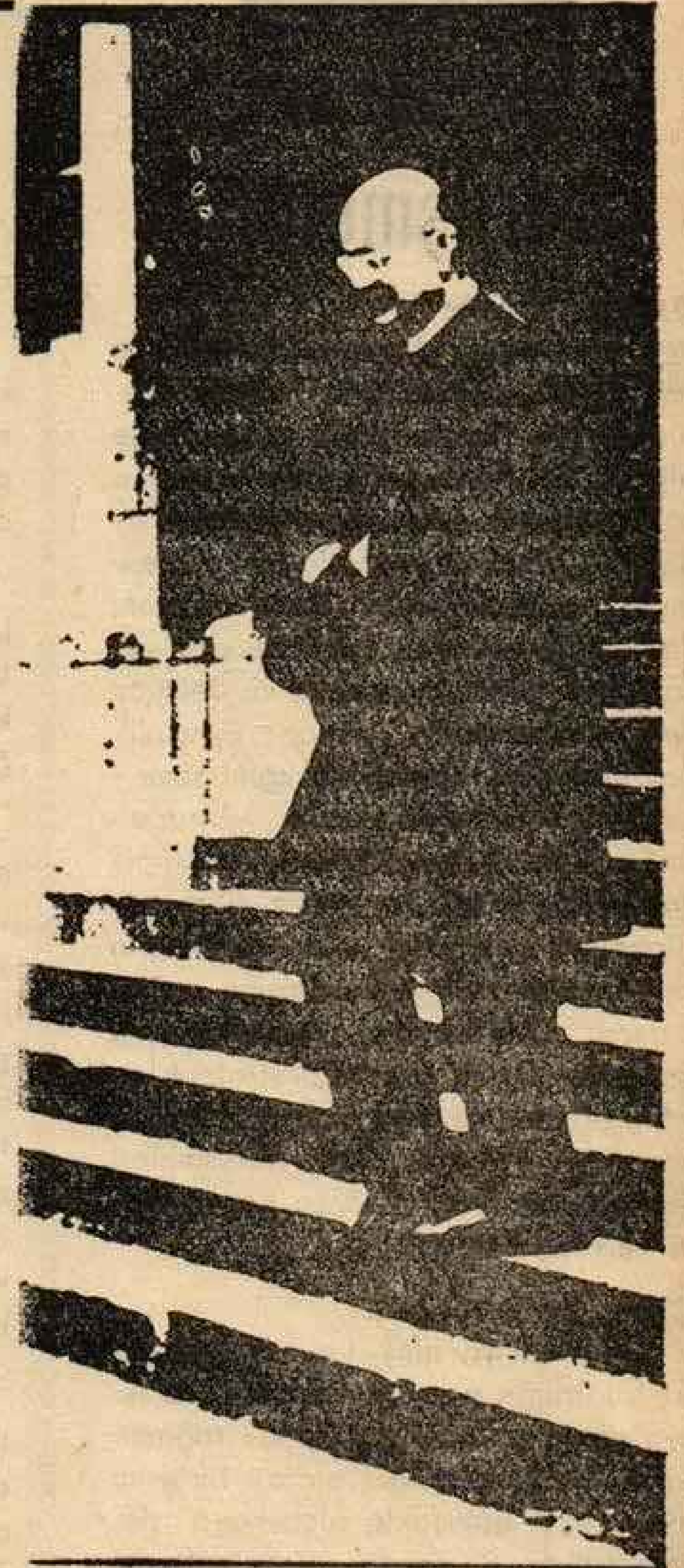
Prof. Nihat Erim, 20. 7. 1966 günü Millet Meclisinde şöyle diyordu:

«..... Yeni Anayasamız, 27 Mayıstan sonra yapılan Anayasa, Türkiyede *tam hukuk devleti meydana getirmek için BÜTÜN İMKÂNLARI* düşünmüş ve bunları tanzim etmeye çalışmıştır. Devletin organlarından hiçbirisinin, bu Yüce Meclis de dahil olmak üzere, *hiçbirisinin hukuk dışına çıkmaması için tedbirler* getirmeye çalışmıştır. Anayasa Mahkemesi bu maksatla kurulmuştur. *İdarenin hiç bir tasarrufunun kazaî mürakabe dışında kalamıyacağı esası, Anayasaya bu maksatla açıkça konmuştur.* Mahkeme kararlarının hiçbir suretle icradan geri bırakılamıyacağı esası, Anayasaya bu maksatla konmuştur. Halbuki ne görüyoruz: Hükümetin tatbikatında ve biraz evvel burada konuşan Adalet Partisinin sayın sözcüsünün beliren zihniyetinde, *Anayasanın bu kadar dikkatine rağmen* kanuna karşı, *hukuka karşı bir hile*, bir *kaçamak yolu* bulunduğu takdirde bunu tatbik etmekten geri kalmıyacaklarını tekrar tekrar ifade ediyorlar» Millet Meclisi Tutanak Dergisi, 20. 7. 1966, Cilt. 8, s. 252).

Nihat Erim, konuşmasının sonunda da Hükümetin yetkisini artıracak bir yeni Danıştay Kanunu önerisine şöyle karşı çıkıyordu:

«Danıştay bugünkü kanunu ile ve bugünkü yetkileriyle *hükümetin takdirini objektif ölçülerle kullanıp kullanmadığını* murakabe etmektedir. (...) *Hükümete takdir yetkisi vereceğiz diye, hükümetin keyfiliğe kaçan ve henüz her halimizle belli ettiğimiz çok partili hayatın bütün icaplarına alışamadığımız bir zamanda* hükümetin elini, kolunu *partizanca tasarruflar için serbest bırakacak* bir Danıştay Kanunu tâdiline gidersek, *daha büyük buhranlara* yol açmış oluruz» (Millet Meclisi Tutanak Dergisi, 20. 7. 1966, c. 8, s. 1555).

Oysa Prof. Nihat Erim, Başbakan olarak, 1961 Anayasasını 1971 yılında büyük ölçüde değiştirme kampanyasına girdiğinde, Danıştayın yetkilerini tanınamıyacak kadar daraltmak sevdasına da kapılmıştı. CHP'nin, basında bazı kalemlerin ve bizzat Danıştay'ın direnmesi ve bazı Bakanların çabası iledir ki, bu

Prof. Nihat Erim

yanlış yoldan dönülmüştür.

Gelecek yazımızda, Hukuk Devleti prensiplerinin önemini çoktan unutmuşa benzeyen Prof. *Turhan Feyzioğlu'nun*, Danıştay kararları konusundaki eski değerli sözlerini hatırlatacağız. Onun, Danıştayın yürütmenin durdurulması kararlarını ortadan kaldırma önerilerine ve bu kararları uygulamama yolundaki tatbikata karşı ne kesin ve sert sözlerle, hattâ tehditlerle karşı çıktığını göstereceğiz.

TOPLUM

DÜNYA

Görüşmeler

Dağınık niyetler

Helsinki'deki Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Konferansı hazırlık görüşmelerine Nisan ayında gene ara verilecek. 32 Avrupa ülkesiyle Amerika ve Kanada'nın katıldıkları görüşmelerde hâlâ gündem üzerinde tam bir anlaşma sağlanamadı. Buna rağmen, diplomatik çevreler, görüşmelerin yaza kadar tamamlanacağını ve önümüz deki sonbaharda Avrupa Güvenlik Konferansının toplanabileceğini savunuyorlar. Viyana'da yapılan *«Avrupa'da Karşılıklı ve Dengeli Kuvvet İndirimi»* öngörüşmelerinde ise henüz nihai görüşmelere katılacak olan devletlerin sayısı konusunda bile uzlaşma sağlanamadı. Öte yandan, Amerika ile Sovyetler Birliği arasında stratejik silâhların sınırlandırılması amacıyla Cenevre'de yapılan SALT görüşmeleri de uzun bir aradan sonra geçen hafta yeniden başladı.

Çene, çene, çene...

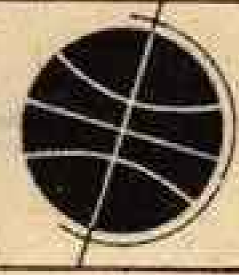
Vietnam'da ateş - kes andlaşmasının yürürlüğe girmesinden bu yana iki aya yakın bir süre geçmesine rağmen iki taraf da karşılıklı olarak birbirini ateş - kes'i bozmakla suçlamaya devam ediyor. Bu arada, geçen haftanın başında çıkmaza giren, savaş tutsaklarının değiştirilmesi işlemine de yeniden başlandı. Güney Vietnam hükümeti ile Vietkong arasındaki görüşmelere Paris'te devam edilirken, Laos hükümeti ile Pathet Lao örgütü arasındaki görüşmeler de Vientian'da sürüp gidiyor. Her iki görüşmede de sözkonusu ülkelerin siyasal geleceklerinin alacağı biçimler tartışılıyor.

Yaklaşık olarak aynı amaca yönelen bir diğer görüşme de Kuzey ve Güney Kore hükümetleri arasında yapılıyor. Önceki hafta üç Güneyli askerin ölümüne yol açan sınır olayının, görüşmeleri etkilemediği anlaşılıyor.

Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Komisyonu, iki gün süren görüşmeler sonunda, İsrail'in işgâl ettiği Arap topraklarında Cenevre andlaşmasını bozarak sivil halka kötü davranmasını kınadı ve İsrail'i savaş suçlusu ilân etti.

TÜRKİYE'NİN ÇEVRESİNDE GEÇEN HAFTA

ortadoğu raporu

Ekonomik gelişme ve kalkınma sorunlarının uluslararası bir önem kazanmasında iki tarih olayı büyük rol oynamıştır:

1) Kapitalist Kamp ile Sosyalist Kamp arasında bir kuvvet dengesinin doğması,

2) Bu Dünya konjonktüründe, sömürge ve yarı — sömürge ülkelerdeki millî kurtuluş hareketlerinin geniş ölçüde zaferlerle sonuçlanarak bağımsız yeni devletlerin kurulması; bağımlı ve yarı — bağımlı ülkelerin de, gitgide ekonomik ve politik baskılardan kurtulmakta oldukları bir gelişme ortamının açılması.

Özellikle İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra başgösteren ve uluslararası konjonktürü büyük ölçüde etkileyen bu gelişme, sosyalist ekonomilerin rekabeti, millî kurtuluş hareketlerinin yaygın ve başarılı sonuçlarıyla; bizzat kendi içindeki uyumsuzluklarını açığa vuran Kapitalist Kamp'ın sürüklendiği bir ekonomik bunalımı ifade etmektedir.

Kapitalist Dünya'nın, değişen ve gelişen şartlar altında sömürge bağlarını gevşetmek, ya da koparmak zorunda kalması, emperyalist baskılardan bir ölçüde kurtularak millî bir nitelik kazanmış, ancak geri bırakılmış ve gelişmesini tamamlayamamış ülkelerde de, bir ekonomik kalkınma sorununun ağır basmasına yol açmıştır. Millî kurtuluş mücadelelerinin tarihi ve günümüzün gerçeği, bu sorun'un bir çözüme kavuşturulmasında süregiden büyük bocalamaların sona ermediği gibi, daha da arttığını göstermektedir. İki evrensel sistem, Kapitalizm ve Sosyalizmle ilgili tercihler ve yeni alternatif araştırmaların konusunu teşkil ettiği sürekli tartışmalar; bazı ortak özelliklerine rağmen, önemli sosyal bünye farklılıkları da gösteren bu ülkelerin, üzerinde birleşebilecekleri bir çözüm yolunun olmayışından doğmuştur.

Azgelişmişliğin ortak özelliklerini yansıtan toplumsal yapıların, kapitalizm — öncesi artıkları tasfiye ederek, ekonomik ve sosyal alanlarda modernleşmesi, şüphesiz, Ortadoğu ülkeleri açısından da geçerli bir kural olmaya devam etmektedir. Bu özelliğinin, günümüzdeki stratejik ve ticari önemiyle alabildiğine bağlantılı bulunmasının yanısıra, Türkiye'nin de ister istemez etki alanında yer aldığı Ortadoğu, gerek teorik gerekse pratik alanda, üzerinde ciddiyetle durulmağa değer gelişmelere sahne olmuştur.

ARA — FORMÜL İHTİYACI

Kapitalist ve sosyalist sistemlerin dışında bir *«ara-formül»* ihtiyacı, Polonyalı iktisatçı Prof. Oscar Lange'nin 1961'de Mısır Merkez Bankası'nda verdiği konferanslarla, sistematik bir şemaya kavuşturulmak istenmiştir. Lange'nin, ekonominin devlet eliyle düzenlenmesi ve geniş bir *«millî cephe»* politikasının yürütülmesini öngören *«Millî Devrimci»* kalkınma yolu, azgelişmiş ülkeler bakımından, hâlâ önemli ölçülerde pratik geçerlilik taşıyabilmektedir. Lange, sentetik çizgilerini tam olarak vermekten kaçındığı ve bilimsel bir ihtiyatlılıkla tanımını yapmağa çalıştığı bu *«yol»* un, henüz kesin bir tecrübeden geçmemiş oluşuna da dikkatleri çekmişti.

Önemle belirtmek gerekir ki, Millî Devrimci bir kalkınma yolu, sermaye birikimi ve hareketleri çok yetersiz, sosyal sınıf ve tabakaların henüz olgunlaşmamış bulunduğu ülkeler gözönüne alınarak düşünülmüş; gerek kapitalizmin, gerekse sosyalizmin uygulanabilmesi için zorunlu asgari şartlardan yoksunluğun yarattığı bir boşluk doldurulmak istenmiştir. Lange'nin, tüm azgelişmişlerle birlikte, Ortadoğu ve Arap Dünyası'ndaki bir devrimci çizgiye de ışık tutmak istediği şu götürmez. Ne var ki, üretim güçleri

Ortadoğu ve Türkiye

ERGİN EROĞLU

ve sermaye birikiminin küçümsenemiyecek düzeylerde bulunduğu, sınıf hareketlerine elverişli, nisbeten ileri bir ortamın gerçekleşmesi karşısında, Lange örneği ara-formüllerin işlemiyeceği de, artık iyice bilinmelidir.

TÜRKİYE'NİN DURUMU

Gelişmesini tamamlayamamış ülkelerden biri olan Türkiye'ye gelince herhangi bir Ortadoğu ülkesiyle çok az benzer yanlarını görebildiğimiz, kendine özgü tarihsel evrimi ve günümüzdeki özellikleri, ekonomik ve siyasi çözüm yollarında büyük tereddütlere yer bırakmayan bir toplumsal yapıyı belirlemektedir. Kalkınma konusu ile ilgili tartışmaların, somut gerçeklerin ve ihtiyaçların ışığında, artık bir bulanıklıktan kurtulması gerekirken, geleneksel anlayışları sürdürme ve ilericilik adına Lange örneği modellere sarılma çabası, Türkiye açısından bir talihsizlik olmuştur. Gerçekte, Türkiye'nin bugün ulaşmış bulunduğu gelişme düzeyi, bir rastlantının sonucu değildir. Batı Avrupa'da burjuva demokratik devrimleri çağının açılması ve feodalitenin yıkılmasıyla başlayan parlak yükseliş dönemi, önce Osmanlı aydınları ve yüksek devlet memurları, arkasından da Cumhuriyet Türkiyesinin yönetici kadrolarınca, vazgeçilemez bir ilerleme çizgisi olarak seçildikten sonra, bu gelişmenin dayandığı hukuki temel ve sosyal strüktürler de, bu süreç içinde, ister istemez bir geçerlilik ifade edecektir. Kendine özgü tarihsel bir gelişmenin ortaya çıkardığı, yine kendine özgü bir sosyal kategori, bürokrasi, Türkiye'nin kaderi üzerindeki tayin edici gücünü bilerek ve isteyerek bu yönde kullandıktan ve iktidarı için yeni bir denge unsurunu, burjuvaziyi yarattıktan sonra, bunun sonuçlarına katlanmamakta ne ölçüde bir direnç gösterebilir? Özellikle 1946'larda hızla gelişmeye başlayan bir kapitalistleşmenin ve 10 yıllık bir burjuva iktidarındaki olgunlaşmanın ürünü olarak varlığını ortaya koyan sanayi burjuvazisi, mevcut siyasi ortamda tartışılmaz bir üstünlük ve iktidar üzerinde, büyük ölçüde hak sahibi olmak istemektedir. Artık bir sanayi toplumu olmanın eşiğine gelmiş Türkiye'de, asker — sivil bürokrat ve aydınlardan ibaret bir seçkin tabakayı sosyal ilerlemenin dinamik unsuru sayan, ona halkçı ve devrimci bir misyon vermeğe çalışarak bu *«özellikleri»* ne uygun görevler yüklemek isteyen ve böylece özel durumların gerektirdiği bir tarihsel rolü, sosyal güç dengesinin bugünkü durumunda da geçerli göstermeğe özenen bir *«devrimci»* anlayış, artık çoktan eskimiştir. Ötedenberi pek küçümsenegelmiş milli irade ve geniş halk yığınlarının eğilimi, bugünün iktidarını da, onun alternatifini de tayin edebileceği bir özgürlük ve demokrasi ortamında değerlendirilebilir.

12 Mart Olayı'nın patlak vermesi, burjuvazinin olduğu kadar, bürokrasinin de kendi içinde uğradığı parçalanmaları ve bir iktidar mücadelesindeki uzlaşmaz eğilimleri iyice açığa çıkarmıştır. İster Milli Devrimci eğilimler olsun, isterse sanayileşme adına, sınıfsal çıkarları tekelci çıkarlar haline getirme özlemleri, bunların bugün Türkiye'de neyi temsil ettikleri, artık iyice anlaşılmıştır. Gerçekçi bir açıdan özlenen asgari hedef ise, oyunun kurallarının işleyebileceği ortamdır; gerek burjuvazinin, gerekse bürokrasinin milli iradeyi temsil etmek isteyen kanatlarının, bugün Türk demokrasisine verilecek yönü tayin etmeleridir.

Bir Ortadoğu ülkesi olarak, bölgedeki gelişmelerin yakın etkisine açık bir Türkiye, herşeyden önce, kendi iç sorunlarını bir çözüme kavuşturmak durumundadır. İster Ortadoğu'ya barış ve huzurun getirilmesinde, isterse Türkiye'nin tehlikeli gelişmelerin etkisinden kurtulabilmesinde, buna büyük ihtiyaç vardır.

Arjantin

Peron iktidarda

Arjantin'de önceki hafta yapılan Cumhurbaşkanlığı ve parlamento seçimlerinde Peroncu'lar çifte zafer kazandılar. Peron'cuların Adalet Partisi, parlamento üyeliklerinin büyük kısmını kazanırken, Peron'cu aday Hektor Kampora da Başkanlık seçimlerinden zaferle çıktı. Gerçi seçim sonunda Kampora oyların yüzde 49'unu almış ve yüzde 50'nin sınırını aşamamıştı ama, şimdiki Başkan Lanüs, kendisini seçimlerin galibi ilân edip, iktidarı en kısa zamanda kendisine terkedeceğini bildirince, daha önceden açıkladığı gibi, ikinci bir tur yapılmasına gerek kalmadı. Seçimler herşeyden önce Arjantin halkının yaklaşık olarak yarısının eski Başkan Peron'a bağlılıklarının devam ettiğini ortaya koydu.

İşin ilginç bir yönü de, Peron yönetimini ancak çocukluk dönemlerinde yaşayan gençlerin de çoğunlukla Peron'cu adayı desteklemeleri oldu. Bu seçimlerde sonucu etkileyen en önemli unsur, hiç kuşkusuz, eski Başkanın, olanca ağırlığını Kampora'dan yana koymuş olmasıdır. Nitekim Kampora taraftarlarının seçimlerdeki sloganı bile *«Başkanlık Kampora'ya, İktidar Peron'a»* idi.

Gölge adam : Kampora!

Kampora, seçim sonuçlarının belli olmasından sonra yaptığı bir konuşmada, başkanlık görevini ancak Peron'un ülkeye dönmesinden sonra devralacağını açıkladı. Bu da Arjantin'de iktidara gelenin gerçekte Peron olduğunu, Kampora'nın ise onun ancak bir gölgesi olabileceğini kanıtlamaktadır. 18 yıllık bir aradan sonra Arjantin'in yönetimini yeniden ele almağa hazırlanan Peronist Partinin programında ağır endüstrinin, bankaların ve dış ticaretin devletleştirilmesi yer alıyor.

Panama

Birtakım haklar

Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi, örgütün kuruluşundan beri ilk kez New York dışında toplandı ve Panama'daki bu toplantısında Panama hükümetinin ABD'nin ülkede ileri sürdüğü bir takım hakların yersizliğine ilişkin başvurmasını görüştü. Güvenlik Konseyi, bir haftalık çalışması sonunda, başvurmayı haklı buldu.

Aşeampong ve Gana'sı

Gerekli Bilgiler

Nüfusu : 10 milyon
Fert başına milli gelir: 200 dolar.
Kalkınma hızı : Yüzde 2.2.
Okur - yazar oranı : Yüzde 25.
Etnik gruplar: Çeşitli Afrika kabileleri, en önemlileri Ashanti, Eve, Fante.
Dinsel gruplar: Hristiyan yüzde 43, Müslüman yüzde 12, Animist yüzde 38, dinsiz yüzde 7.
Silâhlı kuvvetler : Kara kuvvetleri 16 bin 500, Hava Kuvvetleri 1100 Deniz Kuvvetleri 1000
Başlıca ihraç malları: Kakao (üretimde dünyada birinci, dünya üretiminin yaklaşık olarak dörtte biri, tüm ihracatın yüzde 80'i), kahve, altın, elmas.
Yönetim biçimi : Gana, 1972 Ocağındaki askerî darbeden önce tek meclisli bir parlamentoya sahipti ve sivil bir hükümet tarafından yönetiliyordu. Ülke, sekiz eyalete ayrılmıştı ve her eyalette ayrıca seçimle işbaşına gelen idarî komiteler vardı. Darbeden sonra anayasa yürürlükten kaldırıldığı gibi, bütün siyasal partiler kapatıldı. Bütün yetkiler, Devlet Konseyinin eline geçti. Ayrıca eyaletlerdeki idarî komitelerin yerini de Devlet Konseyi Başkanı tarafından atanan valiler aldı. Ülkenin başkenti, 800 bin nüfuslu Akra şehridir.

Nukrumah'ın damgası

«Sosyalizmi uygulayabilmek için herşeyden önce sosyalistleri yetiştirmek, sosyalist bir kadro ortaya çıkarmak gerekecektir. Kitleleri bunlar eğiteceklerdir. Üretim ve dağıtım araçları halkın eline geçmedikçe gerçek bir demokrasiden söz edilemez.»

Belki de bu yazımızın başlığını değiştirip, günümüzde Gana'nın yönetimini elinde tutan Aşeampong un yerine yukarıdaki sözlerin sahibi Kıvame Nukrumah'ın adını yazmamız gerekirdi. Gerçekden de bir zamanlar kendisinden çok söz ettiren bu Batı Afrika ülkesi, çoğumuzun zihninde hâlâ sosyalist önderiyle birlikte canlanmaktadır.

Önceki yüzyıllarda Batılı ülkelerin geniş altın ve köle ticaretine sahne olan Gana, geçen yüzyılın sonlarında bir İngiliz sömürgesi haline geldi. İngilizler Birinci Dünya Savaşı ertesinde Altın Sahili adını taşıyan bugünkü Gana ile komşusu Togo'nun bir kısmını birleştirip bir manda yönetimi kurdular. 1950'lerin başında Altın Sahilinde yeni bir anayasa yürürlüğe girdi ve Nukrumah, Başbakan seçildi. Gana'nın tam bağımsız bir ülke haline gelmesi ise 1957 Martı'na rastlamaktadır. Üç yıl sonra Gana, İngiliz Devletler Topluluğu içinde bağımsız bir cumhuriyet haline geldi.

Nukrumah'a karşı darbe

1960 - 66 yılları arasındaki dönem, Gana'da Nukrumah'ın mutlak yönetimi dönemidir. Nukrumah'ın ülkede kurmak istediği sosyalist yönetim, giderek, kişisel bir yönetime dönüştü. Bir yanda gerçekleştirilmek istenen çok büyük ekonomik projeler ülke ekonomisini zorlayıp enflasyona yol açarken, öte yanda Doğu Bloku ülkeleriyle kurulan yakın ilişkiler de Batılı şirketlerin ve bunların ülkedeki aracılarının tepkisini doğuruyordu. İşçi ve köylüler Nukrumah'tan uzaklaşırken, çevresinde yaratılan kişiye tapma eğilimi, Başkanı, halka büsbütün sevimsiz hale getirdi. Yabancıların Gana üzerindeki ekonomik egemenliklerine karşı savaş açan Nukrumah, en başta bu mücadeleyi yürütecek bir kadronun yokluğu nedeniyle başarıya ulaşamadı. 1966 Şubatında askerî bir darbeyle iktidardan uzaklaştığı zaman, ülkenin dış borçları toplamı 1 milyar doları aşıyordu.

Zincirleme darbeler

Nukrumah'ı deviren askerî darbe, Gana'da General Joseph Ankrah'ı iktidara getirdi. Çin Halk Cumhuriyetine yaptığı bir gezi sırasında darbe haberini alan Nukrumah, bir daha ülkesine dönemedi. Hayatının geri kalan kısmını Seku Ture'nin Gine'sinde geçirmeğe koyuldu. Ankrah'ın iktidarı ise çok kısa sürdü. Yerine geçen General Afrifa, Gana'lılara en kısa zamanda yeni bir anayasa hazırlayacağını ve serbest seçimlerle iktidarın sivillere devredileceğini vaadetti. Gerçekten de 1969 Ağustosunda ikinci cumhuriyet anayasası yürürlüğe girdi ve aynı ay içinde yapılan seçimler sonunda iktidar sivil hükümete geçti. 1970 Ağustosuna kadar üçlü bir Başkanlık komitesi tarafından yönetilen ülkenin Devlet Başkanlığına bu tarihte Akufo Addo seçildi. Fakat ülkenin askerî darbelerden yana şansı açıktı. 1972 Ocağında yeni bir darbe bu kez iktidara bir albayı getirdi. İşte halen ülkenin hem Devlet Konseyi Başkanı, hem de Savunma, Maliye ve Ekonomi Bakanı koltuklarını işgâl eden bu albayın adı, Aşeampong'dur.

Geçen yılın başındaki askerî darbenin en önemli nedeni olarak, sivil hükümetin, ülke ekonomisini kötü duruma düşürdüğü gösterilmiştir. Oysa yeni yönetimin de bu alanda daha başarılı olduğunu iddia etmek güçtür. Nitekim henüz darbeden bir ay sonra ülkenin parası (cedi), yüzde 44 oranında devalüe edildi. Darbeden sonra 1969 anayasası yürürlükten kaldırıldı ve tüm siyasal partiler kapatıldı.

Kısaca, Kara Afrika'nın sömürgelikten ilk kurtulan ülkesi Gana'nın 1973 başındaki görünüşü hiç de ümit verici değildir.

TOPLUM mizah

yüksek bir HUZURA

Olmadı Memmet!

HASAN HÜSEYİN

ugün, 19 Mart, Pazartesi. Cumhurbaşkanlığı seçimi tur atıp durur. Yedinci tur, sekizinci tur... Belki de atamaz. Kulağımıza geldiğine göre denilmiş ki: **«Sunav'ın görev süresinin uzatılması konusunda bir anlaşma sağlanamazsa, ortaya çıkacak yeni durumun sorumluluğu partilere ait olacaktır».**

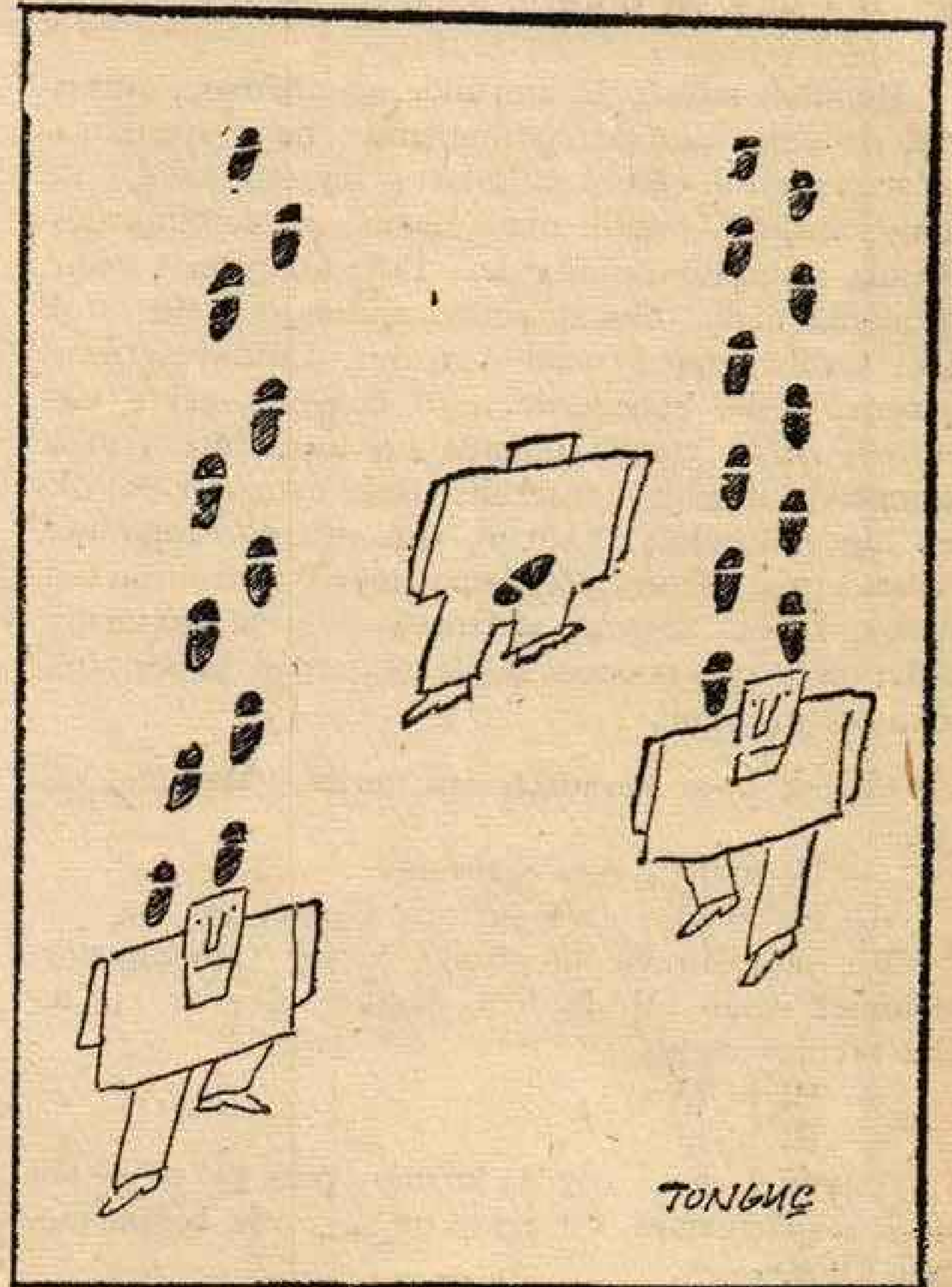
Yani, isteniliyor ki, Sunay'ın süresi ille de uzatılsın. Uzatılmazsa? Demokratik Parti de diyor ki: **«Cülûs ile değil, seçimle gelinir diyen AP ve CHP, sözünden döndü»** YTP, şıpınişi, birleşiverdi AP ile. Meğer çoktandır karasevda çekermiş zavallı YTP, nihayet vuslata erdi! Hani, ne derler: **«Az, çoğun yanına.»** Para da öyledir, toprak da... Topraklar, miras yoluyla bölünür, bölünür, sonra da hoop, tek elde toplanır. Küçük paralar büyük paralar tarafından emilip yutulur. Ortaya, bir sürü cıbılak-karşılık, birkaç tane milyoner çıkıverir. O milyonerler, dışarıdaki milyonerlerle birleşiverirler ve bu birleşmeden çok tatlı sonuçlar alınır.

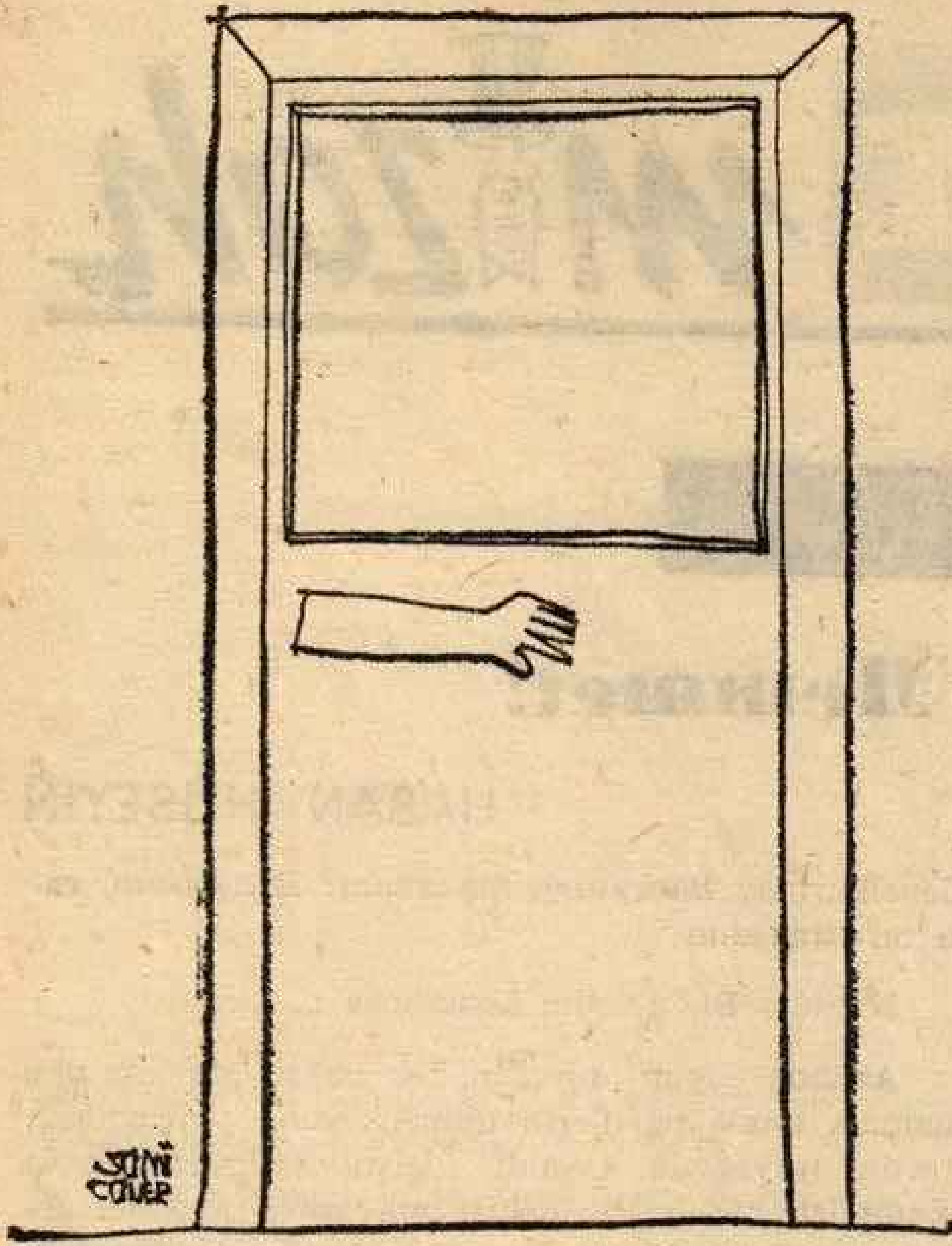
Yani, bugün 19 Mart. 28 Mart'ta, Sunay'ın süresi doluyor. Sunay, 28 Mart'ta, otomatikman bırakacak Cumhurbaşkanlığını ve gelip Senatoya oturacak. Senato Başkanı AP'li Tekin Arıburun ise, otomatikman gidip, Çankaya'ya yerleşecek. Efendim, seçilmemişmiş de, vekâlet edecekmiş. Olsun! Parlamentoda da milletin kendisi değil, vekili oturuyor, yâni milletvekili Var mı bunun anti - demokratik bir yanı? Bakarız ki hoşumuza gidiyor Tekin Arıburun, 14 Ekim genel seçimleri de yaklaştı, **«En iyisi Arıburun, tecrübesi de var..»** der, Çankaya'da kalmasını sağlarız. Böylece, seçimlerden sonra AP'nin cumhurbaşkanı da hazır olmuş olur. Sonra da deriz ki, **«Eh, artık, siz AP'li değilsiniz Sayın Arıburun; siz tarafsız ve partilerüstüsünüz.»** Sayın Arıburun da, memnuniyetle kabul eder bunu ve **«tarafsız»** ve **«partilerüstü»** oluverir.

Yalnız, olanlar, galiba Sayın Faruk Gürler'e oldu! Çiçeği burnunda bir Genelkurmay Başkanı idi; nasıl olduysa oldu, Cumhurbaşkanlığı için bırakıverdi makamını gidip Senatoya oturdu. Ondan sonra da başladı seçim tur atmağa! Oysa herkesin inancı şuydu ki, Gürler ilk turda seçilecek. Bu oyunu Gürler'e belli ki, partiler oynadı! Yoksa ne diye bıraksındı Genelkurmay Başkanlığı makamını? Ben olsam, valla bırakmazdım.

Neyse... Biz gelelim konumuza :

Aslında bugün niyetim, tek bir gazete bile okumamak, siyasi partilerin dümensuyuna girmemek; turdu, turyağıydı, turaldı, turistikti, ilgilenmemek; günümüzle hiç ilgisi - ilişkisi bulunmıyan öyküler anlatmaktı. Belki Siirt'in tepesindeki vatandaşımız için Başkentte olup bitenlerin bir önemi vardır, ama, Başkentte yaşıyan bizler için bunların hiçbir önemi yoktur. İnanır mısınız; taşradan gelenler, Parlamentoda olup bitenleri benden daha iyi biliyorlar, iç ve

dış politikamızı benden daha iyi değerlendiriyorlar. Onları dinlerken ağzım açık kalıyor; **«vay anasını» diyorum, «amma da çok şey biliyor bu adamlar! Yahu, nerden biliyorsunuz bunları?»**

Neyse, konumuza gelelim biz :

Cennet kız ile Memmet oğlanı gerdeğe sokmuşlar. (Bilirsiniz bu öyküyü, ama, bir de benden dinleyin!)

Memmet mübareği, ömründe ne sinemaya gitmişmiş, ne seks kitapları okumuşmuş, ne sosyetik salonlarda moral eğitim filimleri seyretmişmiş, ne komşu kızlarla evcilik oynamışmış, ne de fingirdeşmişmiş münasip kimselerle... İkili anlaşma nedir, uygulama nedir, blokaj nedir, ambargo nedir, stok nasıl yapılır, papaz nasıl uçurulur, kaptıkaçtı nasıl oynanır, yasak bölgelerde nasıl dolaşılır, çevre kirlenmesi nedir, etsuyu limonla mı lezzetlidir yoksa sarmısakla mı, hiç bilmezmiş. Hele ekonomi politikten hiç çıkmazmış. Yatırım, yan yatırım, kalkınma, kalkındırma, plânlı yastıklama, teşvik ve tahrik tedbirleri, karma sistem, aşırtmalı tasarruf, aktarma, döner sermaye oooooo, böyle şeylerden haberi bile yokmuş biçarenin.

Cennet kızla karşılıklı oturmuşlar. Memmet oğlan,

«— Hi hi hi..» diye sırıtmış.

«— Hi hi hi..» diye sırıtmış Cennet kız da.

Bir saat süreyle hiç başka birşey yapmamışlar. Memmet oğlan «Hi hi hi..» dedikçe, Cennet kız da «Hi hi hi..» demiş.

«— Hi hi hi..»

«— Hi hi hi..»

Memmet oğlan, bağdaş kurmuş yere, sağ eliyle sol ayak başparmağını, sol eliyle de sağ ayak başparmağını tutmuş,

«— Sen de bööle yapabilin mi?» demiş.

Cennet kız da bağdaş kurmuş, ayni biçimde tutmuş :

«— Yapabildim işte..»

Bir kez daha «Hi hi hi..» yapmışlar.

Memmet oğlan, öne ve arkaya sallandıktan sonra,

«— Sen bööle yapabilin mi?» demiş ve tepeüstü bir takla atmış

Cennet kız da tıpkısını yapmış. Bu kez Memmet oğlan, iki takla birden atmış :

«— Sen bööle yapabilin mi?»

«— Yaparım len..» demiş Cennet kız ve iki takla da o atmış

Gene «Hi hi» leşmişler. Memmet oğlan, serçe parmaklarını birbirine takmış, bileklerini birbirine dolamış, kollarını kıvırmış,

«— Sen bööle yapabilin mi?» demiş.

«— Yaparım len..» demiş Cennet kız.

O da tıpkısını yapmış. Memmet oğlan bir süre derin derin düşünmüş; sonra kalkmış yerinden, odanın ortasına gitmiş, ellerini yere koymuş, dört ayak-
Bunun üzerine Memmet oğlan gelmiş, Cennet kızın karşısında dizçökmüş.
lı olmuş :

«— Hav hav hav..»

Cennet kız burun kıvırmış :

«— Uşaklar gibi oynuyon sen be.»

Memmet oğlan sırıtmış, Cennet kız sırıtmamış.

«— Uzat avucunu!» demiş Memmet.

Cennet kız uzatmış avucunu. Memmet oğlan, işaret parmağıyla Cennet kızın avcunun ortasına dokunmuş :

«— Bülluup..»

Cennet kız çekmiş avcunu:

«— Ne yapıyon len?»

«— Haydi gene uzat avucunu!»

Cennet kız bir daha uzatmış avcunu, Memmet oğlan bu kez de öteki işaret parmağıyla dokunmuş avcunun ortasına.

«— Bülluuup..»

Cennet kız kaşlarını çatmış :

«— Başka oyun bilmen mi sen be? Büllup büllup... Anaaaaa...»

Memmet oğlan, işaret parmağını Cennet kızın burnuna doğru uzatmış :

«— Böööö!»

Cennet de ona öyle yapmış :

«— Bööööö!»

Memmet oğlan gene yapmış, Cennet kız da ona yapmış. Belki elli kez tekrarlamışlar bunu :

«— Bööööö!»

«— Böööö de sana.!»

Cennet kız.

«— Aman» demiş, «usandım bundan. Başka oyun bilmen mi sen ulen?»

Bu kez Memmet oğlan, parmağını Cennet kızın çenesine uzatmış :

«— Böööö!»

Cennet kız da parmağını onun çenesine uzatmış:

«— Böööö de sana!»

Birkaç kez de bunu yapınca, kızmış Cennet kız:

«— Gayri yeter len! Başka oyun bilmen mi sen?»

Memmet oğlan, bu kez, parmağını omuzuna uzat-

mış Cennet kızın :

«— Böööö!»

Cennet kız huylanmış

«— Yapma len!»

Memmet oğlan, parmağını alnına uzatmış Cennet kızın :

«— Böööö!»

Cennet kız iyice kızmış, elini itmiş oğlanın :

«— Amaaaan... Sen de heç bişey bilmiyon bee!»

«— Ya nasıl?»

«— Böö böö, böö... Başka bşiy bilmen mi sen?»

Memmet oğlan düşünmüş, taşınmış: ne yapsın? Dilini çıkartmış, çıkartmış, burnunun ucuna değinceye dek çıkartmış

«— Sen bööle yapabilin mi?»

Cennet kız iyice kızmış, arkasını dönmüş Memmet oğlana :

Ufff... Heç bişey bilmiyon sen de...»

Memmet oğlan kalkıp, öbür yana geçmiş, burnunu parmakları arasına almış, zurna çalmağa başlamış. Önce gülmüş Cennet kız, sonra kızmış :

«— Zabah oluyo len! Hep bööle zurna mı çalacan?»

«— Davul da çalarım ben..» demiş Memmet oğlan ve başlamış, karnını davul gibi çalmağa.

Ona da önce gülmüş Cennet kız, sonra arkasını dönmüş. Ne yapsın Memmet oğlan? Ekonomi bilmez, sosyoloji bilmez, maliyeden hiç anlamaz.. Oturmuş Cennet kızın karşısına, tabanının altını gıdıklamağa başlamış kızın :

«— Gıdı gıdı gıdı..»

Önce gülmüş, sonra kızmış Cennet kız.

«— Yapma len! Ööle de yapılır mı?»

«— Ya nasıl?»

«— Ufff... Heç bişey bilmiyon sen de...» zabah olucak. Horuzlar ötücek..»

Memmet oğlan, kızın karşısına oturmuş, ellerini kucağına koymuş :

«— Ne giziyon gı? Haydi görek, bi oyun da sen sööle de onu yapak..»

Cennet kız kendini yatağa atmış :

«— Kör olasın e mi!» demiş. «Ahacık şööle, şöööle, şöööle işte..»

Memmet oğlan çok kötü bozulmuş. Ekonomi politik bilgisi iyice zayıflamış, uçup gitmiş.. Nerdeyse tavukkarası olacakmış gözleri. Çünkü birden aklına gelmiş, Cennet kızla odada niçin yalnız oldukları.

«— He ya, ööle ööle işte..» demiş ve kızın yanına uzanmış.

Uğraş, didin, terle.. ı-ıh! «Böö»den gayrı birşey bildiği yok garibin.

Sabah olmuş. Cennet kız,

«— Olmadı Memmet!» demiş. «Allah belânı ver sin senin!»

Memmet garibi, boynunu bükmüş, uzanmış Cennet'in yanıbaşına :

«— Eh, haydi görek... Bi de sen benim üstüme... Haydi görek, Cennet!»

«Ferman padişahın..»

Geçen sayımızda, *«Toplantı ve Gösteri Yürüyüşleri Kanununun Dedesi»*nden sözetmiş, Lâle Devrini bütün güzelliğiyle yansıtan bir fermanı, Sayın Reşat Ekrem Koçu'nun kaleminden buraya aktarmıştık. Lâle Devrinde kesinleşip yürürlüğe giren bu gibi fermanlar, sonraki yıllarda da sürüp gitmiştir. Çünkü ferman ayrı şeydir, hayatın kendisi ayrı... Biri Mersin'e giderken öbürü tersine gitmiş ve koca Osmanlı İmparatorluğu, maalesef ve maatteessüt, *«avretler»*in açık saçık giyinmeleri ve *«nâmahrem»*e görünmeleri yüzünden batmıştır. Diyor ki Sayın Reşat Ekrem Koçu :

«Kadın taifesiyle uğraşmak kolay mıdır? Türlü işve ve cilve ile sokağa fırlamış bir İstanbul âşiftesinin fettan bakışları karşısında hangi Yeniçeri veya Bostancı neferi ve zabitinin eli o süslü feracenin gayet büyük bir kelebek kanadını andıran yakasını kesebilir?

Üçüncü Selim zamanında, 1791 (Hicrî 1206) yılında, birer nüshası İstanbul, Eyüp, Galata ve Üsküdar Kadıları ile Yeniçeri Ağasına ve Terzibaşıya gönderilmiş bir yasak fermanı daha :

«...Kadın taifesinin sokaklarda ve pazarlarda iştiha çekici tavırlarla dolaşmaları ötedenberi yasaktır. İngiliz şâlisi denilen çuha gayet ince olduğundan, o çuhadan ferace giyen kadınların ferace altındaki esvapları dışarıdan görünüyor. Kadınların İngiliz şâlisinden ferace kestirmeleri evvelce şiddetle men'edilmişti. Kadınlar, Engürü şâlisinden ferace kestirmeğe başladılar, fakat bu kumaş da ince ve kadınlar âdeta sokağa feracesiz çıkmış gibi olduğundan o da yasak edilmişti. Aralıkta bazı hayâsızların yine Engürü şâlisinden ferace kestirdiklerini ve giydiklerini işittik ve gördük... Yasağımızın dikkat ve şiddetle tatbikine ve terzilerin Engürü şâlisinden ferace kesip dikmemelerini tekrar emrediyorum. Bu yasağımızı dinlemiyen terzi tutulup aman verilmeyip dükkânının kapısında asılacaktır.»

TOPLUM—Mizah'ın notu : Dükkânın kapısına asılacak olan, terzinin diktiği ferace değil, terzinin kendisidir. Bu noktaya dikkat ve ilginizi çekmek vatan borcudur. 1791'lerdeki bu yasağın, hangi yasaklara benzediğini yüksek takdirlerinize bırakır, «Ferman padişahın.» demenizi dileriz.

★

Gördünüz mü? Böyle tatlı tatlı öyküler anlatmak varken, ne diye günlük politikayla uğraşalım? Bugün, 19 Mart. 28 Mart'a daha dokuz gün var. O güne dek elbet birşeyler yapılır, bir formül bulunur. Öylesi büyük işler, bizim gibi küçük insanların hayatını ne ırgalar?

Diyeceksiniz ki, **«peki ama, ya et, ya süt, ya ekmek?»**

Valla, onun orasına karışmam. Orası, ekonomi politiğin işi.

LALE DEVRİ

Herkes payını alsın!

Her fıkra, bir olaya dayanır. Zamanla olayın yeri, zamanı, kişileri ve birtakım ayrıntıları silinir, ortada sadece olayın «mantık iskeleti» kalır. Kuşaktan kuşağa aktarılan, işte budur. Biz, yeri geldikçe, bu mantık iskeletine sığınır, birilerinin kulağını çekmek isteriz. İsteriz de ne olur? Hiiiç! Yine herkes, bildiğini okur.

Bu fıkra, bir Osmanlı fıkrasıdır. Yâni olay, o günlerde geçmiştir.

Kelle kulak yerindenin biri, Bursa'ya vali atanır. Bursa'da yıllar öncesi bir cinayet işlenmiştir ve faili bulunamamıştır. Yeni vali, kendine yer yapabilmek, adını duyurabilmek için, ilk iş olarak bu cinayet dosyasına el atar. Cinayetin failini bir yakalıyabilirse, Saray'da itibarı pek fazla olacaktır. Fakat dâva da öyle karışık bir dâvadır ki, içinden çıkılır gibi değil!

Vali bey, yanaşması Ali'yi çağırır:

— Ali, oğlum, suçu sen al üzerine. Cinayeti ben işledim, de. Ben valiyim, seni nasıl olsa kurtarırım.

Yanaşma Ali, koskoca valiye karşı çıkacak değil ya;

— Başüstüne beyfendi, der.

İlk duruşmada, yanaşma Ali'yi tıkarlar deliğe. Duruşmalar birbirini izler, Bursa çalkanır, Saray'dan duyulur olay: «Bursa Valisi, yıllar önce işlenmiş bir cinayetin failini çıkartmış ortaya!»

Mahkeme, kararını verir: İdam!

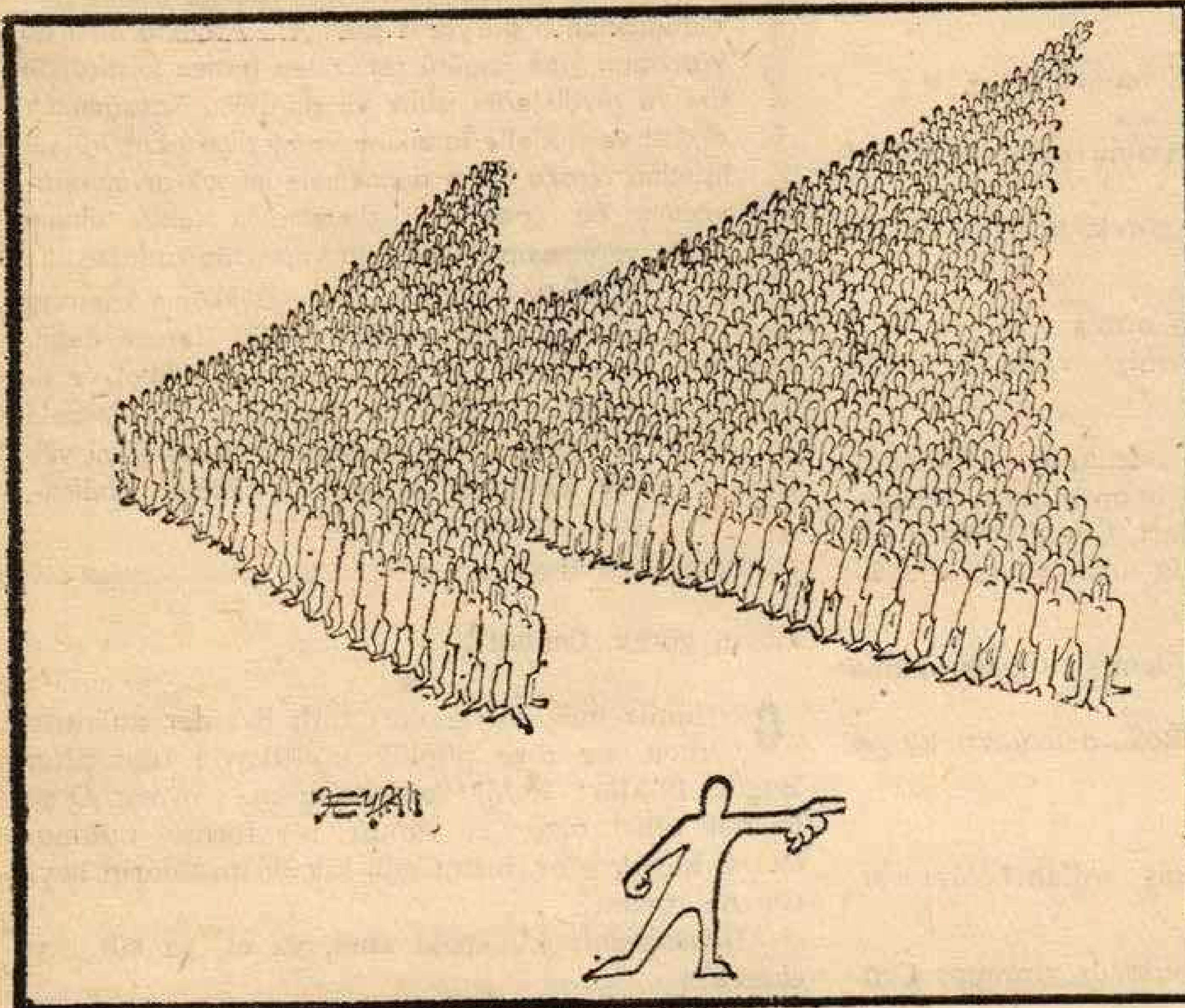
Yanaşma Ali, idam edilecektir.

İnfaz töreninde Vali bey de hazır bulunmaktadır. Yanaşma Ali'yi hapishaneden çıkarır, idam yerine getirirler. Vali beyi orada gören yanaşma Ali,

— Aman Vali bey, der, kurbanın olayım, kurtar beni!

Vali bey, sırtını sıvazlar yanaşma Ali'nin:

— Aman Aliciğim, bir can için beni mahcup etme!

Meclis'ten Notlar

Şair Nedîm, bildiğiniz gibi, Cumhurbaşkanı seçimini başından sonuna kadar izledi. Sonu henüz alınamadığı için, başıyla ortasını gördüğü seçim hakkındaki izlenimlerini şu mısrâlarla dile getirdi:

«Gelir deyü cihânın şehriyârı bezm-i gülzâra
Temâşa etmek için yâsemenler çıktı dîvâra
Tebessümle dedi gül - gonce gûş-i bülbül-i zâra
Çirâğan vakti geldi lâlezârın dîdesi rûşen»

ZORUNLU AÇIKLAMA: Yâni, burada, demek istiyor ki Şair Nedîm, «Cumhurbaşkanı hemen ilk turda seçilecek diye, gazeteciler ve seyirciler çıktılar duvara. Fakat ne yazık ki, Meclis Başkanı dedi ki kendilerine: «Çirâğan vakti geldi, anahtarı bendedir..» Bunun üzerine, gazeteciler ve ecnebi seyirciler kös kös indiler duvardan ve dağıldılar. Evet, aynen böyle demek istiyor. Bu zorunlu açıklamanın ukalâlık sayılmaması istirham olunur.

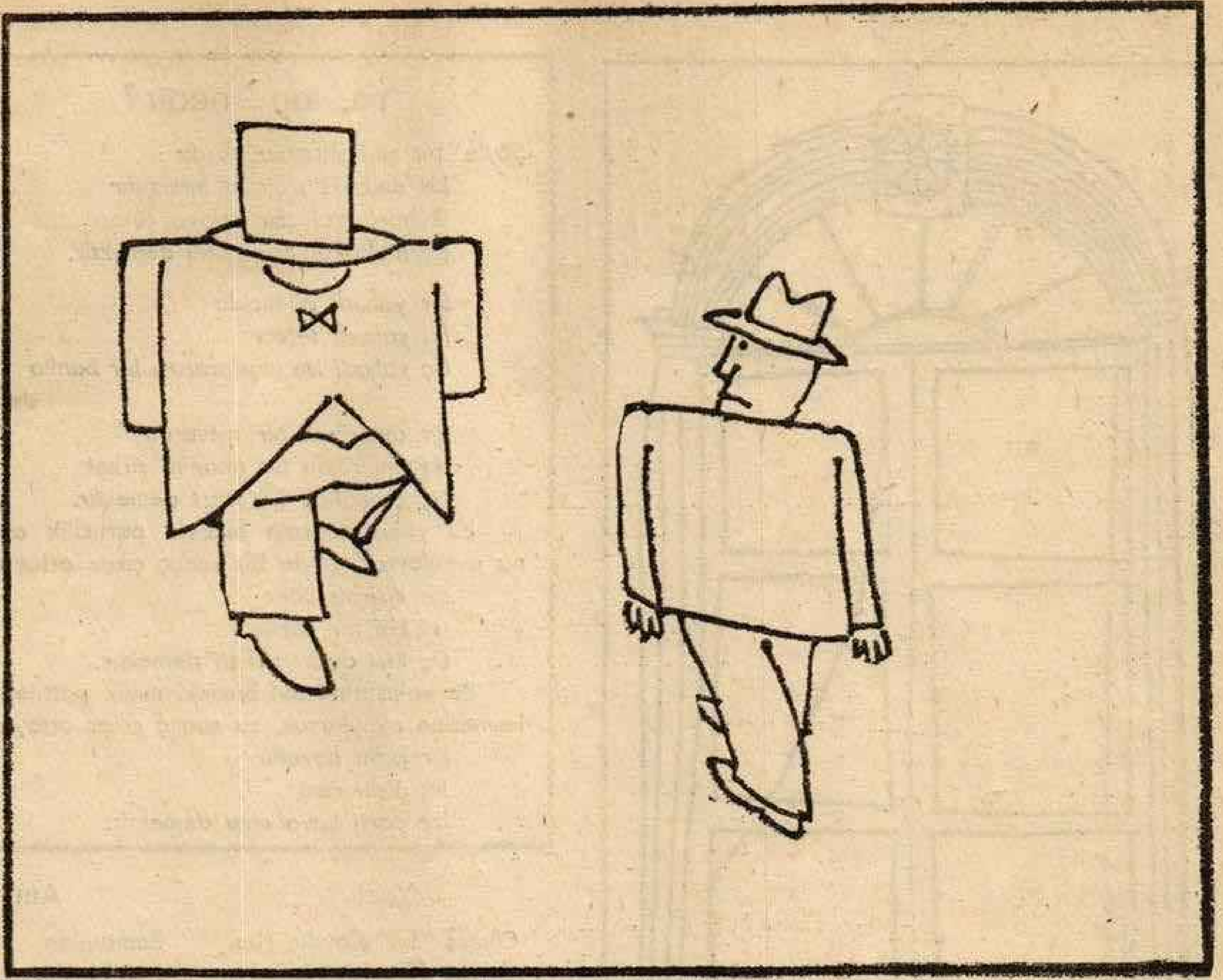
Formül

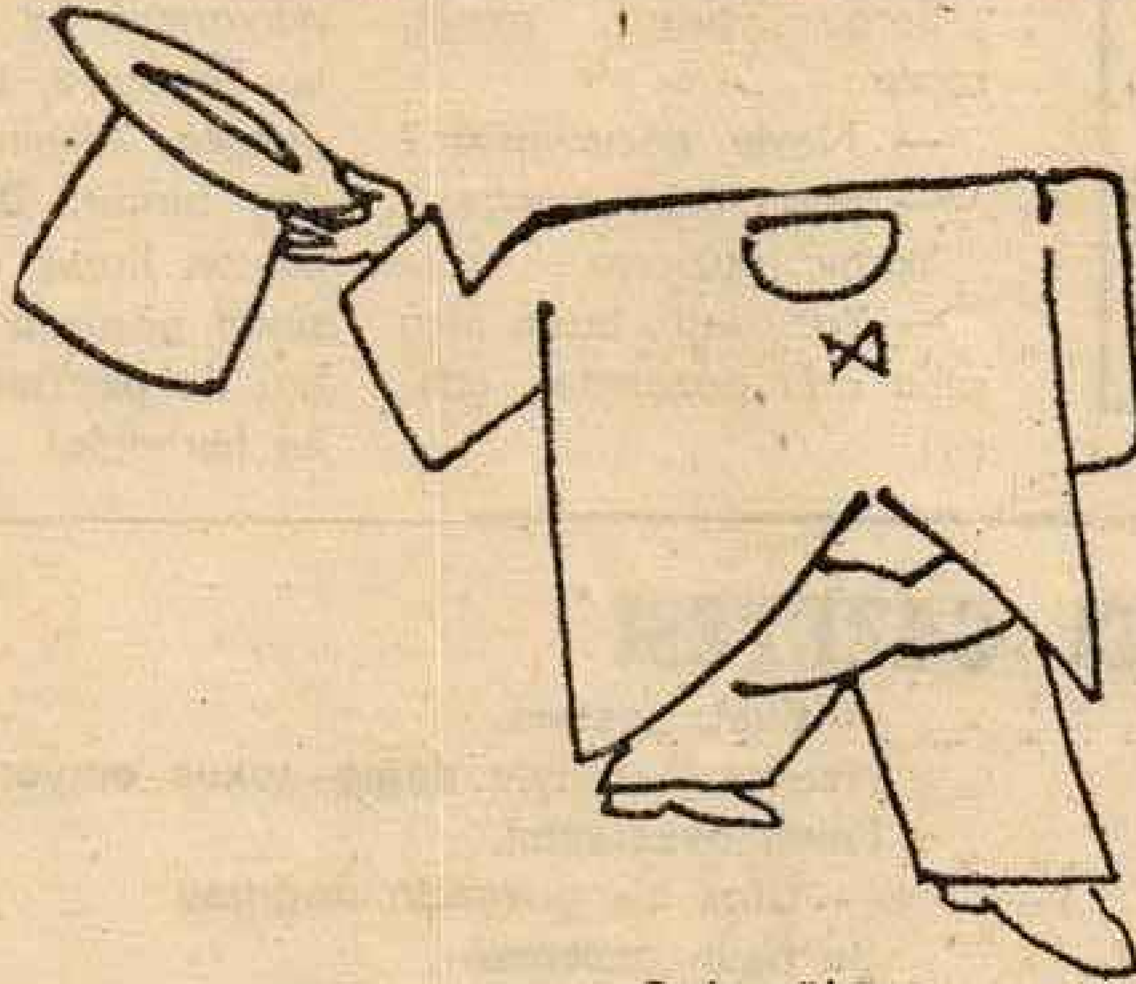
Gazeteler bir anda başlık çektiler: *«Formül bulundu!»*

Ne yalan söyliyelim; kendimizi bir anda, gelişmiş, kalkınmış, bilimsel araştırmalar peşinde koşan bir ülkenin vatandaşı sanmanın bahtiyarlığına kaptırıverdik.

Fakat sonra anladık ki, bulunan formül, Sunay'ın görev süresinin uzatılması ile ilgili formülmüş.

Yutkunduk.

Bu da yaşamaksa..

Hacettepe Üniversitesi rapor vermiş: «Avrupa ülkeleri arasında en az yaşayanlar Türklerdir. Erkekler 52, kadınlar 56 yıl yaşıyorlar».

Raporda bir yanlışlık var.

Önce, nereden belli bizim, Avrupa ülkelerinden biri olduğumuz?

Sonra; buna da yaşamak mı diyorsunuz siz?

Çok şükür!

Formüllerin, çarelerin, fısıltıların ve fiskosların birbirine karıştığı şu günlerde, herkesin «demokrasi kurtarıcısı» pozuna büründüğü günümüzde, aklımıza şöyle bir fıkra geldi.

Kadının biri, anı defterine şunları yazmış:

5 Eylül: Hava güzel. Yolculuk tatlı geçiyor. 9 Eylülde Londra'da olacağız. Heyecanlıyım.

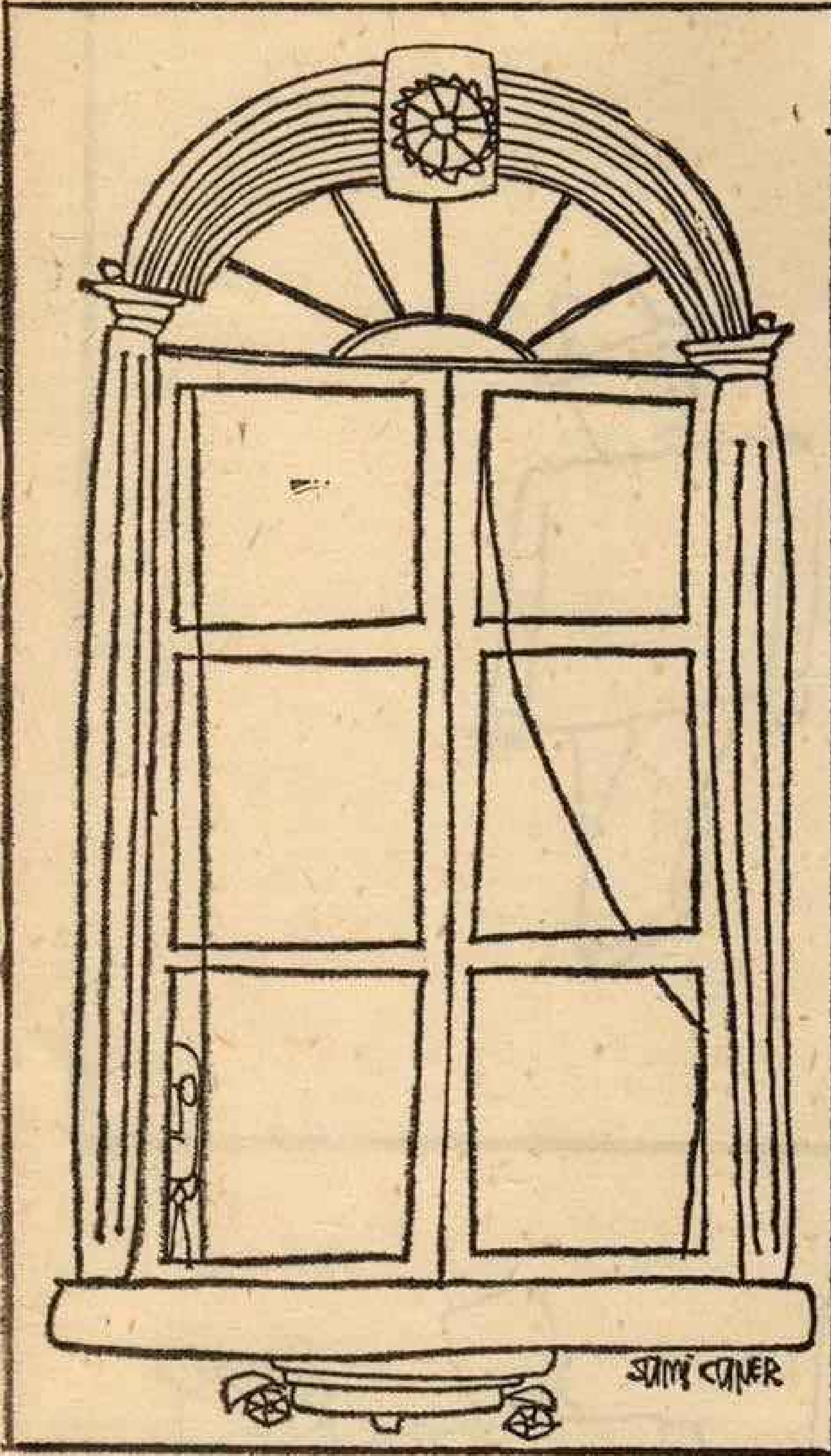
6 Eylül: Bugün kaptanla tanıştım. Pek kibar bir adama benziyor.

7 Eylül: Kaptan benimle pek ilgilenir görünüyor. Nasıl davransam acaba?

8 Eylül: Aaa, kaptan bugün bana aşk ilân etti. Reddettim!

9 Eylül: Kaptan bugün bana dedi ki: ya aşkımı kabul edersin, ya da 500 yolcusuyla bu gemiyi batırırım.

10 Eylül: Oh, çok şükür! Vicdanım artık rahat. 500 kişinin canını kurtardım.

Ya bu nedir?

Şöyle bir yakıştırmacı vardır :

Bir meksikalı bir at hırsızıdır
İki meksikalı bir eşkiya çetesı
Üç meksikalı ise ihtilâl demektir.

Bir yahudi dilencidir
İki yahudi tefecı
Üç yahudi ise uluslararası bir banka demektir.

Bir amerikalı bir tüccardır
İki amerikalı bir anonim şirket
Üç amerikalı ise tröst demektir.

Bu yakıştırmacayı bizdeki particilik anlayışına uygularsak, şöyle bir sonuç çıkar ortaya :

Bir kişi bir lider
İki kişi bir parti
Üç kişi dırıltı şirketi demektir.

Bu yakıştırmacayı bizdeki minik partilerin birleşmesine uygularsak, şu sonuç çıkar ortaya :

Bir parti havadır
İki parti civa
Üç parti hava civa demektir.

Yaz!

Olmuş bir olaydır bu, uydurma filan değil.

Sorgu yargıcı, sanığa sordu :

— Neyle geçiniyorsun?

— Basın mensubuyum..

Yargıç, yazıcıya :

— Yaz, dedi, basın men subu adlı gazetede çalışır!

Anıt

Samsun'da 1,5 milyon liraya bir Atatürk anıtı yapılıyormuş. 19 Mayıs 1919' un Samsun'u, bilindiği kadarıyla, AP'nin kalelerinden biridir. Doğrusu, 1,5 milyon liralık anıtın arkasında görünen bir AP kalesi de pek muhteşem olur herhalde!

FISILTI GAZETESİ

— Okudunuz mu
Dünkü Fısıltı gazetesini?
— Okumaz olur muyum...
— Ne yaptınız okuduktan sonra
Fısıltı gazetesini?
— Ne mi yaptım :
Ekledim bir sayfa,
Tarihini yeniledim,
Sattım bir köre, aldığım fiyata.
— Bayılıyorum Fısıltı gazetesine.
— Ben de öyle, dostum :
Ne rotatif istiyor ne tifduruk
Ne de Veb - Ofset...
Ne ilâve, ne piyango
Ne mürekkep ne boya...
Şip.. şak, basılıveriyor
İki dudak arasında...
— Sözünü balla kestim, dostum,
Biliyor musunuz, çeşidi de pek çok
Fısıltı gazetesinin,
Binlerce, yüzbinlerce...
Hem de bedava...
— Evet, dostum,
Herkes birbiriyle değiş - tokuş ediyor
Fısıltı gazetesini.
— Cins bir güvercin doğrusu
Şu fısıltı gazetesi.
Haltetsin yanında ajanslar,
Haltetsin radyo, televizyon,
Bildiriler haltetsin...
— Balla kestim sözünüzü dostum,
Kaynaklar da öyle bol ki
Fısıltı gazetesinin...
İki oturum arası,
Partiler, komisyonlar, kurullar arası,
Dostlar, düşmanlar arası...
— Sözünüzü balla kestim, dostum,
Dahası var :
Öyle olağanüstü durumlar
Oluyor ki
Kişi kendi içinde ikiye bölünüyor da
Fısıldaşmağa başlıyor
Bir yarısiyle öbür yarısı.

TAHSİN YAŞAMAK

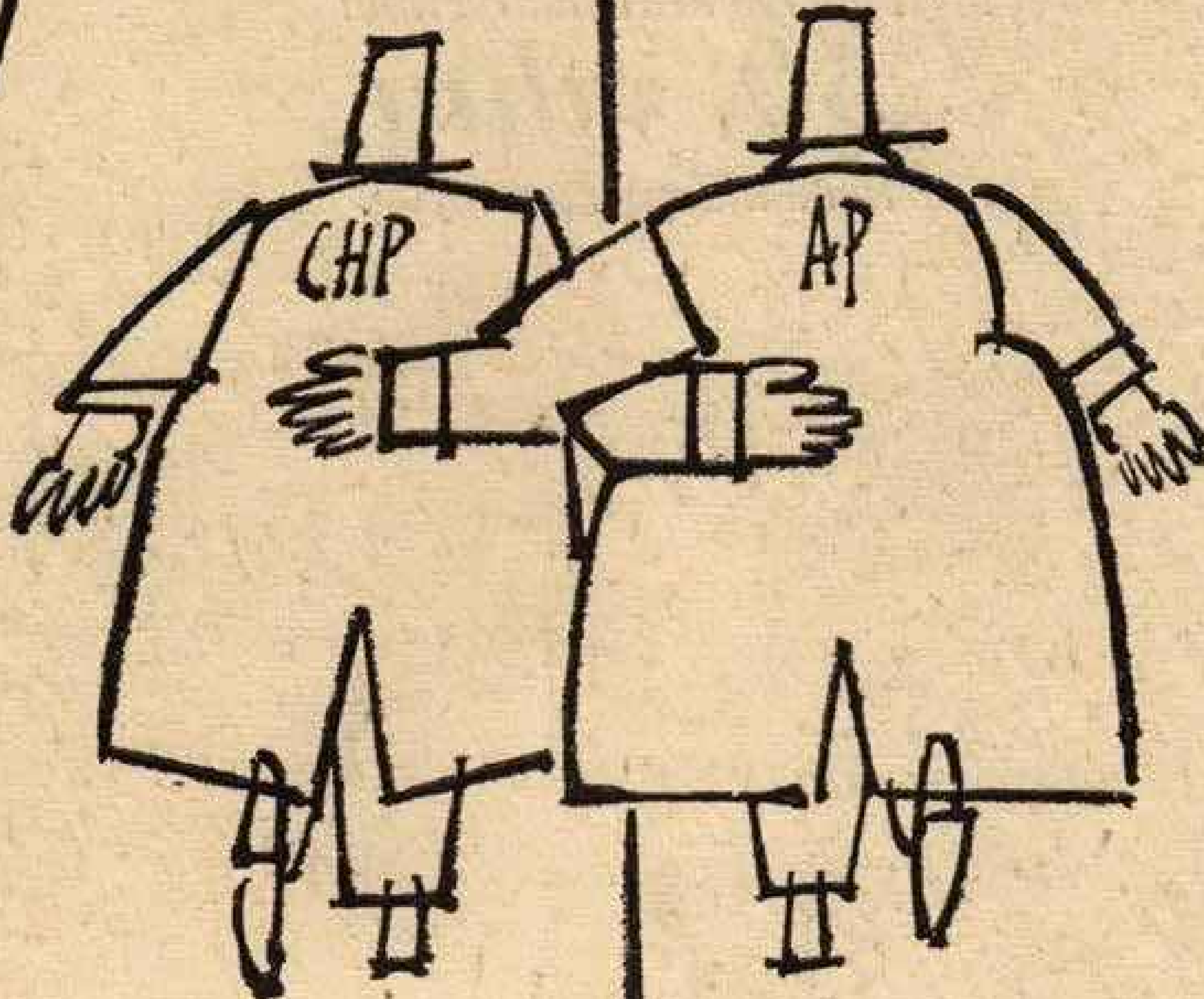
TOPLUM mizah

CHP-AP Sunay üzerinde anlaştılar (Basından)

Turhan

ORTANIN SOLU

ORTANIN SAĞI

YAZISIZ

TOPLUM

HAFTALIK SİYASİ HABER VE YORUM DERGİSİ

16 Mart 1973

250 kuruş

sayı: 48

ŞİLİ'DE SOL,
İRLANDA'DA SOL,
FRANSA'DA SOL.
– SAĞOL!

DÜNYA SOLA GİDİYOR

DOĞURGAN DEMOKRASİ

Doğurgan bir demokrasiye sahibiz. Canı sıkılan bir parti kuruyor; tutunamıyor, bir başka partiye geçiyor. Demokrasiyi yalnız parti kurmak sananlarımız var olduğu sürece bu böyle gidecek; kur, yık, kovul, yeniden kur, birleş.... Ve gelsin ardından, televizyonda öpüşmeler, eski parti aleyhine bildiriler, demeçler, suçlamalar...

Kızlarcık kuşu diye bir kuş var. Bizde bu kuşun yatarken ayaklarını gökyüzüne doğru kaldırdığına inanılır. Nedeni de, gökyüzü çökecek de kuşcağız ayağıyle dayayacak. Otobüs durağımıza giderken bir parti levhası görürüm. Düşmek üzere şimdi bu; hem de tüm kızlarcık kuşları altından desteklese de...

Bir başka kuş da yuvasına pislemekle ünlü bir kuş. Yavrusu doğalı yirmi gün olmuş, üç yuva değiştirmişler. Yavru dayanamayıp soruyor: «Anneciğim, yirmi günde bu kaçıncı yuva değiştirmemiz? Ne var bizim de belirli bir yuvamız olsa?» Anası yanıtlıyor: «Yavrum, bu kıç bizde olduğu sürece, daha çok yuva değiştiririz»

Bizim demokrasi kurtarıcıları, demokrasiyi particilik oyununa çevirenler de bu kafada olduktan sonra, partinin amblemi ister koç, ister horoz, isterse inek, keçi, katır olsun, daha çok yuva değiştirirler.

Sonra? Sonrası Karatepeli öyküsüne döner. Uçan taşların kafasını kopardığı muhtarın karısına soruyor köylüler: «Kocanın başı var mıydı?» Kadın düşünüyor, düşünüyor ve «Vallahi, yemek yerken sakalı töm töm ediyordu ya, başı var mıydı, yok muydu bilmem!»

*

Mehmet Şahin

SÖZLÜ KARİKATÜRLER

Bu yazımızda biz, okuyuculara basit karikatür sözleri sunacağız. Çizme yeteniğimiz olmadığı için, yazı olarak verdiğimiz bu sözleri, Toplum okurları kafalarında çizgilenmiş biçimde canlandırsınlar. İstedikleri sanatçıyı seçebilirler. İşter Selçuk'u, ister Tonguç'u, isterlerse Balcıoğlu'nu alarak sözlerimize onların çizgilerini uydurabilirler. Kafalarında çizgi olarak canlandıramadıkları sözlerimiz çıkarsa, okurlardan onun karikötür olduğunu bir kez daha ansımalarını diliyeceğiz.

1 — Bu karikatürde ilk göze çarpan, alnından ter akan birinin iki kat olarak yürümesidir. Bu çizgilerin köylü olduğunu ilk bakışta anlıyorsunuz. Anladığınız gibi sırtında bir yük taşıyor. Daha doğrusu birisi var sırtında. Göbeği sağdan soldan sarkmış, kafasında kocaman kenarlı bir şapka, ağzında kaçak sigara. Kimdir?.. Karikatürün altında şunlar yazılı: «Türk ulusunun efendisi gerçek üretici olan köylüdür: K. Atatürk» Karikatürdeki yazılar bununla bitmiyor. Sanatçı, sırtında siyasal saçmalarla dolu çuval taşıyan köylünün doğrultusuna «milletin efendisi» sözlerini yazmış, Milletin efendisi denilen yamalı elbiselinin sırtına binenin kafasının doğrultusuna ise mütevazi biçimde «efendinin efendisi» yazılmış. Hepsi bu kadar...

2 — Politikacılar oturmuşlar bir masanın başına. Ülke sorunlarını tartışıp nurlu ufuklar üzerine nutuk atmıyorlar bu kez. Kumar oynuyorlar. Ellerinde ıskambil kâğıtları olmasa ben de inanamayacaktım kumar oynadıklarına. Ama öyle çizilmişler işte. Bakıyorum bana acıyorsunuz ve bilgisizliğimi yüzüme vurarak, »Günümüzün göbekli politikacıları kumar oynamaktan başka ne yapıyorlar ki?» diyorsunuz. Haklı olduğunuzu söylersem bana başka ne diyebilirsiniz?.. Neyse... Birisi rest çekiyor. Görüyor birisi de bunu. Rest çeken yitiriyor sonunda. Önünde servet olarak duran haritayı karşısındakinin önüne itiyor. Haritanın ne haritası olduğunu tahmin etmişsinizdir. Çünkü bizim politikacılarımız. Yalnız bunların, tâ Atlantik'i aşan bir göbek bağlarının bulunduğunu belirtmekte yarar görüyorum.

3 — Buna benzer bir karikatür daha: Silindir sapkalı ve Türkiye sınırlarını aşan göbek bağları bulunan beş kişi oturmuş kumar oynuyorlar. Önlerindeki masa tıpkı Türkiye haritasına benziyor. Ayak yerine bir işçi, bir köylü, bir öğretmen, bir düşünce adamı çakılmış. Yunan tapınaklarını ansıtıyor bu görünüm. Ve kumarcılarımız paradan yapılı sandalyelerde oturuyorlar. «Meğer ne bol, ne zengin bir ülkeymiş Türkiye de biz bilmezmişiz!» diyor, yabancı sesler.

4 - Ve Merkez Bankası soygunu yapılıyor bu karikatürde. Yalnız, durum çok yaabnsı. Soyanların tümü kuyruklu elbiseler giymiş göbekli kişiler. Tabanca yerine lâf kullanıyorlar genellikle. Kimisinin elinde «teşvik tedbirleri» markalı tabanca var. Parmaklarını havaya kaldırdıkları gibi, kasanın kapısı açılıyor. Kasanın ardında ne olduğunu biliyorsunuz. Halkın kesesi... Soyuyorlar!

5 — «Niçin halka hizmet etmiyorsunuz da sandıklara hizmet ediyorsunuz?» diye soruyor vatandaşın biri, günümüz yöneticilerinden birine. Yöneticiliğe hazırlanan birisi belki de bu. İşte o diyor ki, «Biz halktan değil, sandıktan çıktık. Bu yüzden bizi doğuranlara hizmet etmek görevimizdir.» Yalnız, buradaki sandıkların gerçek sandıklara benzeyen yanı yok. Karikatürist bir acaib çizmiş. Hani şu para babaları diye tanıdığımız ağa, patron, tefeci tipleri vardır ya, tıpkı onlara benziyor bu sandıklar. Ve içlerinde yeni yeni sandıklar var. «Gel seçimler gel! Gel de çıkalım şu sandıktan» diye söylenip duruyorlar.

6 — Tipik bir burjuva aydını, bir toplantıda konuşuyor. Şekerin kilosunu beş kuruşa indireceği üzerine köylülere nutuk atan politikacıları da andırıyor görünümü. Ağzından çıkanların özetini şişman yanaklarının doğrultusuna yazmış karikatürist: «Sanat sanat içindir yasası ölümsüz bir yasadır.» Bu karikatürde her şey olağan da, yalnız, söylev çekenin kafa yapısı çok çarpık çizilmiş. Sonra kafatasının içinde beynin kapladığı yer harflerle doldurulmuş. Adamda beyin bulunmadığından, belki de zorunlu kaldı sanatçımız. Bu harfleri yanyana getirdiğimizde şu cümle çıkıyor ortaya: «Sanat için sanat ise ağa ve patron içindir.»

7 — Son karikatürümüz oldukça yalın. Selçukî yâni. Tutsak bir kişi çizilmiş. Altında, «Eğer bir ülkede bir tutsak varsa o ülke tumden tutsaktır» yazılı. Ve ülke tutsaklığın ağları içinde gösterilmiş. Sonra, aynı tutsaklık ağlarının dünyayı sarmış olduğunu görüyoruz. Altında şu var: «Eğer yeryüzünde bir ülke tutsaksa, tüm yeryüzü tutsaktır.» Ve çizgici şunları söylüyor: «Eğer dünyada tek bir kişi tutsaksa, tüm yeryüzü tutsaktır...»

RIZA ZELYUT (VAN)